

IMP
2
053

P
3

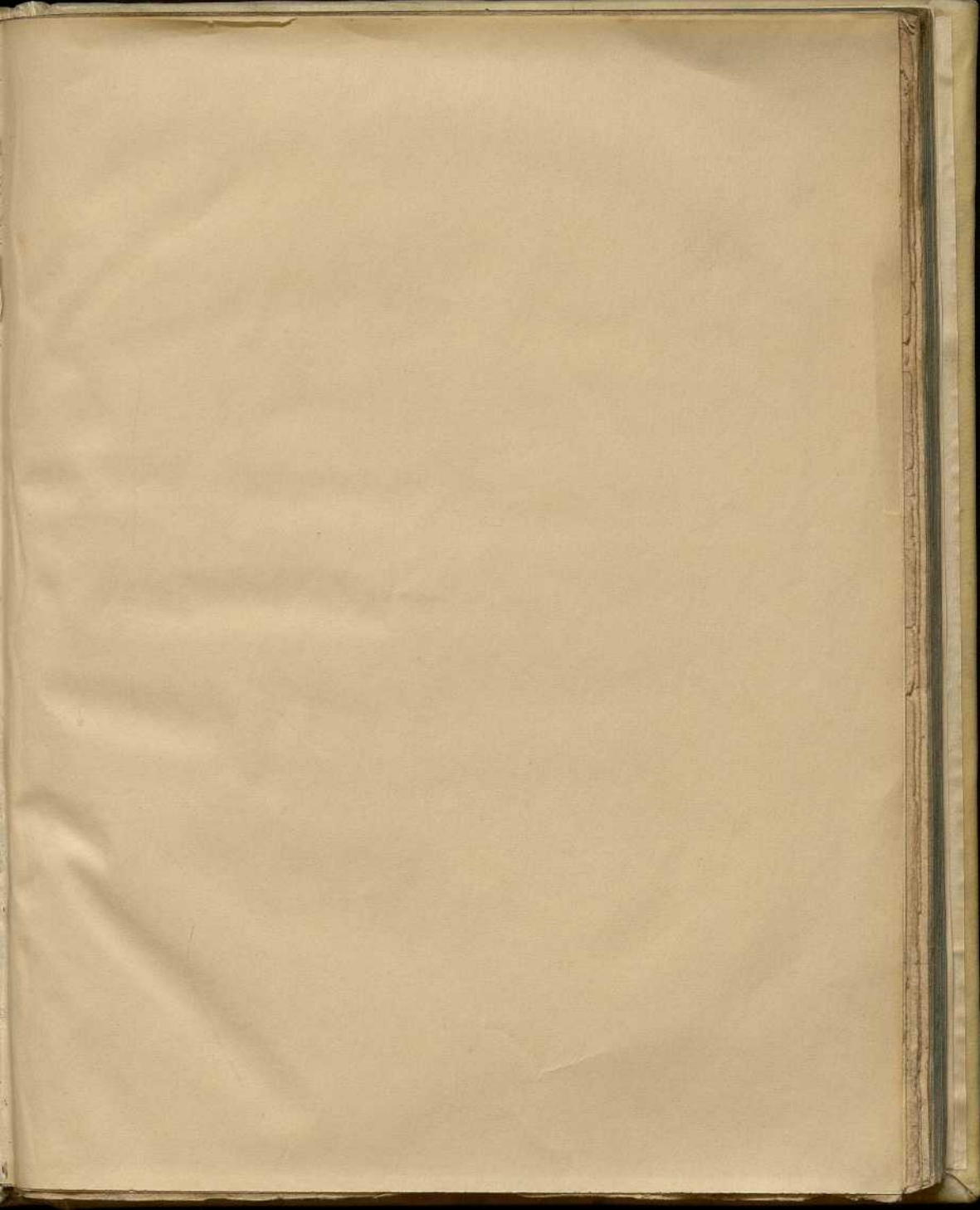
JMP

2

053

~~Caja C-106~~

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19

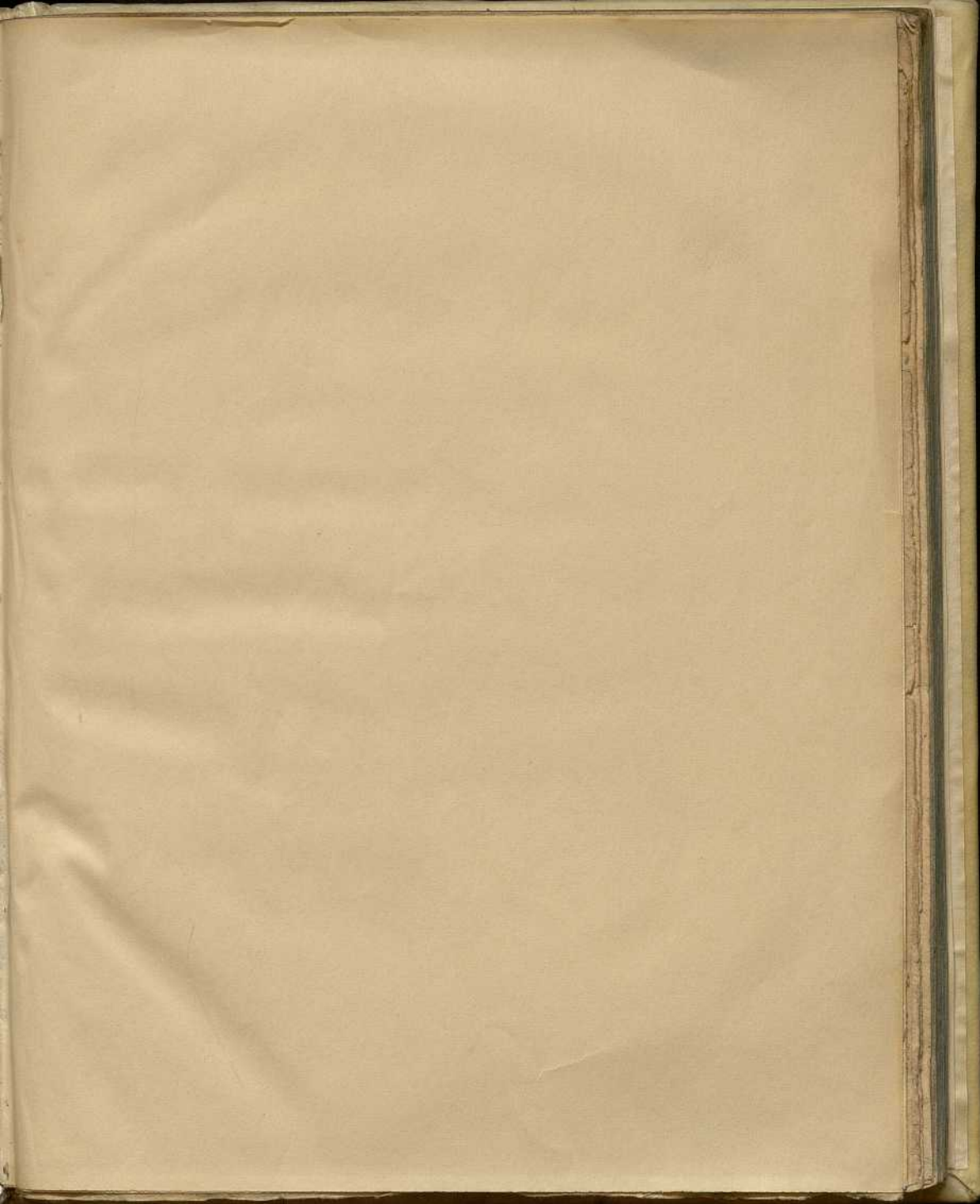

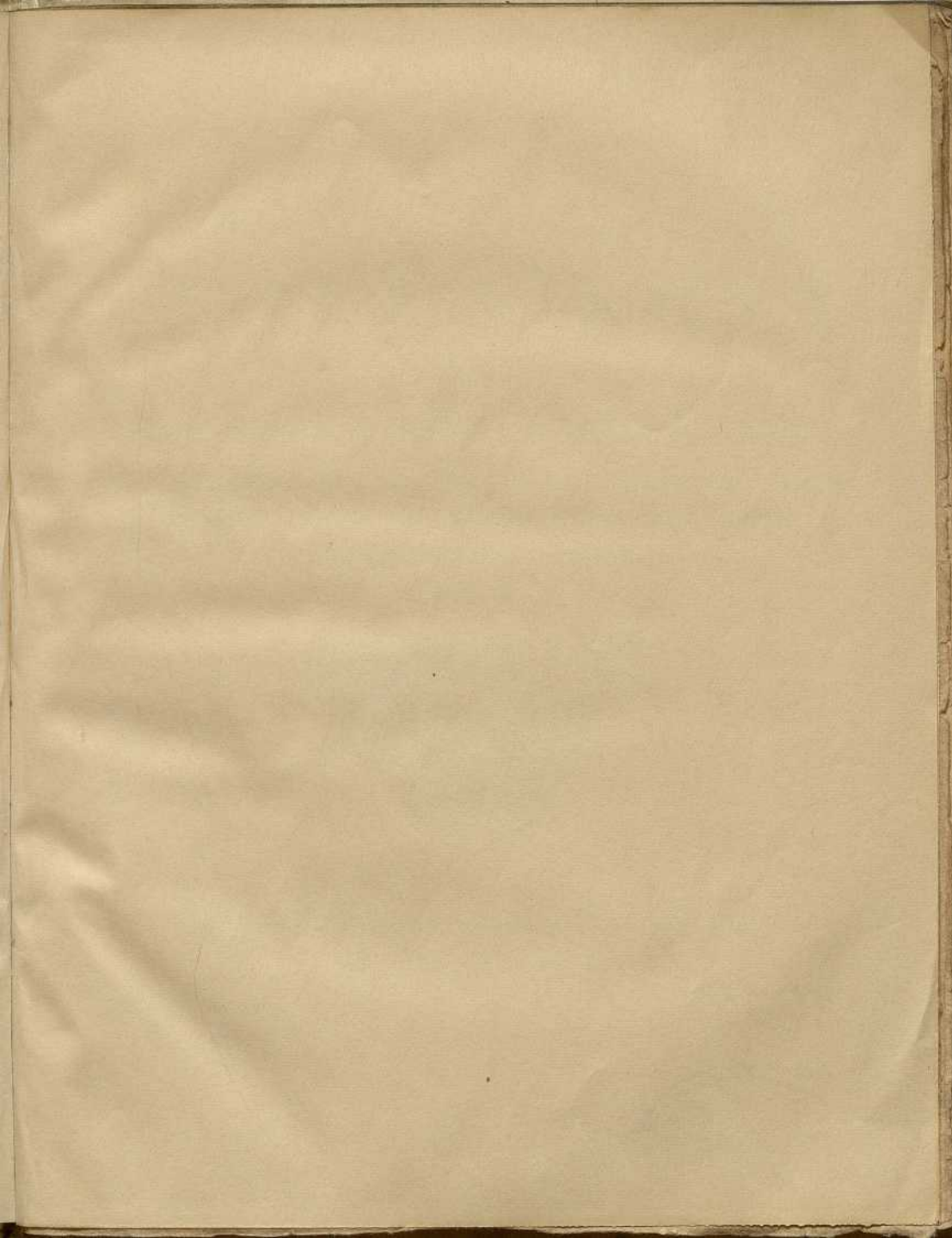
JMP

2

053

~~Caja C-106~~

XIV-1-7
CHRISTOPHORI CELLARII
CHALDAISMVS,

sive

Grammatica noua Linguae Chaldaicae, copiosis-
simis exemplis, & vsu multiplici, quae
Chaldaea Lingua Theologiae & Sacrae Scripturae
interpretationi praestat,
illustrata.

C I Z A E

Sumtu Bielckiano excudit Fr. Hetstedt.

M DC LXXXV.

CHRISTOPHORI CILLARI

CHARLES M. V. S.

M.C.

Grammatica nova Linguae Chaldaicae
cum copiosis exemplis & vna tabula
tabula Linguae Theologiae & Sacrae scripturae

in quatuor partibus
divisa

1753

Summi Bibliopoli Johanne I. H. B. S. P.

M. DC. LXXIII.

XIX-1

Academiae Ienensis
venerabili Seniori & ornamento insigni
IOHANNI FRISCHMUTHO,
SS. Linguarum Professori mirifice merito,
S. P. D.
CHRISTOPHORVS CELLARIVS.

AD te, vir amplissime, redit renouatus Chaldaismus & multis accessionibus auctus, qui simplex & rudis tuo celeberrimo nomini consecratus erat. Iure enim & ex meritis tuis tibi ille debetur, qui princeps mihi & auctor cum ad ingredienda, tum excolenda hæc studia ante duodetriginta annos exististi. Inde vsque si repeto progressum in illis, tuis me præceptis sermonibusque, maxime autem doctissimis litteris, quas per viginti fere annos ad me subinde dedisti, non mediocriter in hoc studii genere confirmatum intelligo, vt, quamquam dudum ab illo ad alium laborem auocatus sum, tuis tamen, & tui similibus virorum, beneuola approbatione incitatus, non negligerem, sed subsociis aliquando horis & παρέρως venerarer, quas olim amaui coluique Orientis sanctissimas Musas. Vt taceam beati generi tui, antecessoris mei clarissimi, IOHANNIS CRAVSII singularem erga me adfectum, quem te conciliatore mihi paratum fuisse non ingrato animo recordor. Verum desino rationes instituti mei per censere, cum notissimum omnibus sit, te in illorum
nume-

numero, ad quos nostro sæculo huiusce generis studia, tanquam ad iudices & censores, deferuntur, facile principem esse, vt auctoritate tua, si non displiceant, tueri possis, aut errorem pro summa humanitate excusare. Ordinis potius, quam instituti, per se honesti atque pii, rationes persequor. Præcepta, vt inuenti patebit, vberiora dedi, eaque copiosissimis exemplis summaque fide productis, non modo ex Daniele & Esra, sed cum primis etiam ex paraphrasibus, quotquot illarum exstant, confirmaui. **V SVM CHALDAISMI** non vnum, sed varium & fœcundum adieci, vt videant tirones, cuius gratia huic studio sit opera impendenda. Cum vero vetustiores Iudæi, in quibus etiam Targumistas numeramus, liberalius de Messia locuti fuerint, cuius facere mentionem pæne pudet recentes, quod singulare argumentum desperatæ causæ est; **MESSIOLOGIAM** subiunxi, ex qua appareat, non frustra operam in Targum locari, nec pœnitenda inde nostræ fidei testimonia produci. Quod superest, Deum veneror, vt te, venerande **FRISCHMUTHI**, in Academiæ vestræ litterarumque incrementum incolumem saluumque diu præstet

& conseruet.

GRAM-

GRAMMATICA LIN- GVAE CHALDAICAE.

CAPVT I DE LITTERIS ET LECTIONE.

Litteræ Chaldæorum neque numero, nec potestate; &, quantum hodie constat, neque figura ab Ebræis litteris differunt. An olim habuerint figuram propriam Chaldæi, huius loci non est disputare, quod attigimus in Sciagraphia Philologiæ Sacræ pag. 5. Iam sufficiat non ignorasse, Danielis & Esræ sacras pericopas, & Targumin siue paraphrasas Chaldaicas, etiam Iudæorum Chaldaici stili libros, iisdem, quibus Ebræi vtuntur litteris, eodemque valore illarum & potestate, constare.

II. Solum *ש* *Shin* apud Chaldæos rarius est, quam Ebræos, quippe Syros imitantur, & sicut hi semper, ita subinde Chaldæi illius loco *ס* vsurpant. e. g. scribunt *בְּסָרָא* & *בְּשָׂרָא* caro, *סָנָא* & *שָׁנָא* crenit, *סָפָא* aduersatus est, *שָׁנָא* odit.

III. Diuisiones quoque litterarum eadem sunt vtriusque linguæ: nec quiescentium, aut gutturalium heic alia lex est & ratio, quam quæ apud Ebræos fuit.

IV. *N* epentheticum sæpe est in syllaba kamezata, interdum etiam in patachata. c. c. *יָנָא* & *עָנָא* grex, *סָפָא* & *שָׁפָא* siue *שָׁן* quis? (sicut & pro *סָפָא* vas, instrumentum nonnunquam *שָׁן* est;) *בְּחַרְתָּ* in Daniele, alibi *בְּחַרְתָּ* post, *בְּחַרְתָּ* & vsitatius *בְּחַרְתָּ* fortia facta, *עָנָא* ingressus est, Onkel. Gen. XXIV. 1. quod sine *N* est Dan. II. 16.

V. Duplex N in fine vocis, quod gratum Syris & frequens est, non tolerant Chaldæi, sed posterius in ה perpetuo mutant. e. g. אִנְכַּן *instus*, emphatice; שְׂגִינָא *multa* Fœm. אִנְכַּן fuerunt Fœm. אִנְכַּן Infin. Pael, *tentare*.

VI. Iod otiosum frequentissime vel comes vel index est Vocalis secundæ siue Zere, vt אִנְכַּן *diuisit*, יְיִב *sedens*, בֵּיה *in illo*: interdum etiam שְׂגִינָא Scheva, vt אִנְכַּן *homo* Gen. XI. 5. 7.

* Hoc Iod ex consuetudine, qua Targumin sine punctis scribebantur, videtur reliquum esse, vnde in Danielis & Esræ scriptura, antiquitus punctis vocalibus instructa, negligitur, vt אִנְכַּן *splendor eius*, Dan. II. 31. Contra his sanctis scriptoribus Iod quiescit in Pronomine הַ cum Pluralibus iuncto, quod Targumistæ prorsus eiciunt. Sed de hoc in Suffixis infra dicemus.

VII. ו & י mobiles in Targumin sæpe duplicantur, præsertim si Dagesch forte important. Causa eadem, quæ modo in Iod cum Zere quiescente, dicta fuit, scriptura nempe Vocalibus destituta, vt hodieque solent Iudæi easdem litteras subinde ingeminare, de quibus Rabbinismus cap. I. num. 9. potest consuli. Exempla Targumica sunt וו *ve* Num. XXIV. 23. צֹוֹרִין *clamantes* (pro צֹוֹרִין, vt Exod. V. 8. scriptum est) I. Paral. XI. 7. הוּוֹר *fuit* F. ibid. commate II. מִסְתִּינִי *adiutus*, ibidem, קִימִי *fœdus*. In Paralipomenon libris, quos nuper clarissimus vir Matth. Fr. Beckius in lucem produxit, vt & in Venetis Bibliis, hoc valde vsitatum est.

VIII. DAGESCH quoque Chaldæis & Ebrais idem est: in Leni plane nulla differentia: in Forti hæc sola subest, quod hoc crebro in ה resoluatur, aut litteram, cui inesse debebat, duplicet. e. g. הַנְּדַע *cognosces* Dan. IV. 23. מְנַדְרָא *tributum* Esr. VII. 24. אִנְכַּן & אִנְכַּן *uxor*, אִנְכַּן & אִנְכַּן *facies, vultus*: sic עַמְמִין ex עַמְמִין *populus*, רְמִינִי ex רְמִינִי *mare*.

IX. Est quoque, vbi detruncet Chaldæi voces in fine, Rabbinorum more, vocali tamen manente, & virgula superne apposita, qua defectum indicet. e. g. Onkelos in Polyglottis Anglicanis Num. XXIV. 10. רְגִוֹ *ira*, commate 18. רְגִוֹ *hereditas*, Deut. V. 5. בְּטוֹרִי *in monte*: at in Buxtorfianis singula plene רְגִוֹ, רְגִוֹ, בְּטוֹרִי

✠ **פְּסוּרֵי** perscribuntur. In laudatis Paralipomenon libris abscisso hæc frequens, vt **קָרָה** ante, lib. I. cap. X. 1. **וַיִּנְיָ** pro **וַיִּנְיָה** *armatura eius*, ibid. comm. 5. Præcipue *Israelis* nomen in iis libris **יִשְׂרָאֵל** præcise scriptum est.

X. Referrî huc potest diuinorum Nominum vel abbreviatio, vel immutatio. Tetragrammatum enim **יהוה** constanter vel plerumque Targumistæ per **יה** exprimunt, quod Iudæi per *Adonai*, vt Ebræum, legunt. *Plerumque dixi*, quod video libros variare. v.g. in Targum Hierosolymitano Operis Polyglotti Gen. I. 27. Angli exhibent **יהוה קָרָם וְהוֹרָה מִן**, at Buxtorfianus liber **יהוה קָרָם מִן** per scripturæ v̄sitatum compendium. Nomen **ELOHIM** ab altero Ionathane, Pentateuchi paraphrasta, perinde ac vulgaribus Rabbinis, non nunquam per **אלהים**, **אל קים**, vel **אלקים** superstitiose scribitur, quanquam & heic in libris variatum. Anglicanus certe **ל**, non **ר**, nec **פ** in iis etiam locis habet, quæ Cl. Buxtorfius tam in Grammatica Chaldaica, quam in Lexico ex Ionathane allegauerat.

XI. Tantum de Consonantibus litteris. Quæ enim de permutatione illarum, **ש** nempe in **ת**, **ז** in **ר**, **צ** in **ט**, **ב** in **פ**: vt etiam de aphæresi, prosthesi, metathesi, dicenda essent, commodius infra, vbi de vocabulis Chaldæorum, quantum ab Ebræis distent, acturi sumus, pertractabuntur.

XII. **VOCALES** sunt totidem Chaldæis, quot numerantur apud Ebræos: nec tamen illi tam curiose, vt hi solent, inter longas & breues distinguunt, sed nihil solennius est, quam Kamez cum Patach; Cholem vel Schurek cum Kibbuz; Zere cum Sægol; paruum cum magno Chirek, permutari. e. g. **טוב** & **טוב** *bonus*, **יִתְבַּח** & **יִתְבַּח** *habitantes*, **סִנְאֵךְ** & **סִנְאֵךְ** *forestæ*, **גִּבְרָךְ** & **גִּבְרָךְ** *viri*, **מִימְרָה** & **מִימְרָה** *verbum*, & (Ionath. Gen. II. 24.) **מִימְרָה** *vocare*: quod maxime fit, vbi Dagesch cum Chirek P. ponendum erat, vt **אִיתָה** pro **אִתָּה** *uxor*, **גִּינְתָה** pro **גִּנְתָה** *hortus*, **אִימְרָה** pro **אִמְרָה** *absconditus est*. vbi Dagesch in Iod resoluitur. vid. Targum Jonathanis Gen. II. 18. III. 8.

XIII. Hinc est, quod Scheva post longas **ו** & **י** sæpissime quiescat, præsertim si breuium vices, **טל** Kibbuz nempe & Kamezchatuph, ex analogia Ebraica sustineant. e. c. **קודשָׁה** *sanctitas*,

צְבִירָה *fortitudo*, אֲרוּרָה *via*, אֲרוּרָה *longitudo*, אֲרוּרָה *robur*
 cum פ raphato, Genes. XLIX. 24, pro quo est אֲרוּרָה I. Paralip.
 XVI. 21. ut ut ceteroquin Kamezchatuph sit rarum Chaldaeis, qui in
 eius loco plerumque ו adhibent.

XIV. GUTTURALES quoque Scheua compositum pro sim-
 plici, ut אֲרוּרָה *aurum*, אֲרוּרָה *esse*: & furtivum Patach siue
 Genusa in fine, præcedente longa, ex more Ebraeo postulant,
 licet, Zere antegresso, ex communi gutturalium lege Patach ordi-
 narium, sine additamento furtiuo, plerumque recipiatur, ut אֲרוּרָה
 efferre se Eccles. I. 12. Saltem hoc certissimum, Affixum ה vel
 ה, personæ tertiæ virilis, nunquam admittere Patach Genusa.

XV. TONVS in sacris est Ebraeus: vulgo Syrus vel Rabbinic-
 us. MILHEL tamen semper sunt, quæ desinunt in seruilia ה, נ, כ, ו, י, ו, ו, ו; & verbalia א, ac א; ה siue ה
 & ו, quæ posteriora etiam ex Ebraismo nota sunt.

XVI. ACCENTVS in Daniele, Esra & Onkelosio sunt iidem,
 qui apud Ebraeos: in ceteris libris nulli.

XVII. Ad PRONVNCIATIONEM quod attinet, nihil cer-
 ti definiri potest, quod neque Ebraismi heic certior ratio est. Quis-
 que pronunciet Chaldaea, ut adfuetus est Ebraicis, saltem Kamez non
 nihil crassius efferat: nec errabit, si ad Rabbinismum, aut Syriismum,
 cui maxime congruunt Chaldaica, quidquid huius rei est, accom-
 modauerit propius.

CAPVT II. DE NOMINE.

VT Syris & Samaritanis, ita etiam Chaldaeis *Status Nominum*
 triplex est, *Absolutus*, qui per se notus est, & ex oppositione
 reliquorum magis cognoscitur: *Emphaticus*, qui respondet ferme No-
 minibus Ebraeis, quæ He Emphaticum præfixum habent: & *Con-*
structus, quo vtuntur in Genitiui rectione, siue Regimine, perinde
 ac apud Ebraeos fieri assolet. Singuli Status tum per *Sexum*, tum
 per *Numerum* diuiduntur, Sexus, ut ceteris orientalibus, Chaldaeis
 tantum

tantum duplex est, *Masculinus* & *Fœmineus*: nec Numerus fecundior, *Singularis* nempe, & *Pluratius*: Duali enim Chaldæi paucissimi, atque ita perraro vtuntur, vt post paullo declarabimus.

Status Absolutus

Numeri Singularis.

MASCULINA Substantiua dissyllaba plerumque in Patach vel Zere desinunt, præsertim si duplex Sægol vel Patach, aut duplex Kamez apud Ebræos habuerunt, vt צֶלֶם *imago*, בָּעַל *dominus*, טַעַם *gustus*, שֵׁנְתָּא *sententia*, וִיר *uir*, מֶלֶךְ *rex*, כֶּסֶף *argentum*, נָחַר *aurum*, נָחַר *fluvius*, &c.

Adiectiua varie se habent, vt טוֹב *bonus*, רַשׁ *malus*, קַדִּישׁ *sanctus*, חָכִים *sapiens*, שֵׁנִי *secundus*, יָשִׁים *vel* יֹשֵׁים *iustus*, &c.

FOEMININA Substantiua in נָ (pro quo in dialecto Danielis & Esræ est הָ) item in וֹת, וֹת, וֹת, & horum apocopatam formam וֹ, וֹ, וֹ, exeunt. e. g. אִשָּׁה *uxor*, כֹּחַ *potentia*, בִּינָה *intelligentia*, צְלוֹת *precatio*, סְהֵדוּת *testimonium*, זְכוּת *iustitia*, מַשְׁרֵת *castra*, טִיבוֹ *bonitas*, דְּשׁוֹ *facultas*, שִׁבּוֹ *senectus*, קִשְׁיוֹ *durities*, רַבּוֹ *myrias*, וְרַעֲיָ *familia*, &c.

Adiectiua solum נָ (Babylonice apud Danielelem & Esram הָ) Masculino addunt, vt טוֹבָה *bona*, קַדִּישָׁה *sancta*, שְׂגִירָה *(הָ) una*, ne נָנ concurrant, vt supra pag. 2. cautum fuit) *multa*, חֲרָה *una* in Daniele: Quæ in וֹ desierunt, וֹ in נָ mutant, & fœmineum הָ superaddunt, vt נֹכְרִי *alienus*, נֹכְרָה *aliena*, מִצְרִי *Egyptius*, מִצְרָה *Egyptia*. נָ enim, quod in Masculino interdum inest, vt יֹשֵׁים, otiiatur & vicem vocalis implet.

Participiorum eadem ratio est, quæ Adiectiuorum, vt נִסְרָה *seruus* F., מְפַנֵּה *educens*, כְּתִבָּה *scribens* Dan. V. 5.

Numerus Pluralis

MASCULINORVM fit, addendo Singulari syllabam וֹ, & punctis vocalibus priorum syllabarum in eam formam mutatis, quæ in Statu Emphatico est; vnde compendio dici potest, Pluralem Masculinorum Absolutum fieri ex Singulari Emphatico, solo נָ in וֹ mutato.

mutato. e. g. יוֹמִין *dies*, וְיָבֵרִין *viri*, עֲבָדִין *serui*, בְּשֵׁין *multi*, וְכַפָּאִין *insti*, נְפָרִין *custodientes*.

FOEMININORVM, N. (vel ה) Singulare in ך, mutando, vt מְרִינֵין *ciuitates*, הוֹרֵין *vacca*, שְׁפִירֵין *pulcra*. At quæ in ות, ות, & יו (seu apocopatam horum formam ו, ו, ו) Singulariter designabant; abiecto ת, mouent ו vel י in Plurali Numero, vt רִבּוֹן *myriades* ex רבוֹת vel רבוֹ Dan. VII. 10. וְזִכּוֹן *institia* ex זכות, Ierem. XXXIII. 15. וְרֵעֵין *familia*, Iof. VII. 14.

Dualis Numerus.

Dualis in ך, admodum rarus est, vt יָרֵין *manus* Danielis II. 34, קַרְנֵין *cornua* VII. 7. מֵאֵתֵין *ducenta* Esr. VI. 17. atque sic tantum in Daniele & Esra, neque in his semper. Targumistæ pro eo vel Plurali vtuntur vt עֵינֵין vel עֵינֵין *oculi*, אָזְנֵין *auris*; vel illum circumferibunt. Sic Exod. XVI. 29. XXI. 21. יוֹמִים Onkelos vertit יוֹמֵין *duo dies*. Sola autem תֵּרֵין *duo*, & פִּרְתֵין *dua*, Dualis Numeri censentur esse.

Status Emphaticus,

& quidem

Numero Singulari.

MASCVLINA definunt in N, hoc est, Singulari Absoluto addunt N, vt יוֹמֵין *dies*, דִּינֵין *iudicium*, atque ita Adiectiua Masculina Singularis Numeri non differunt a forma Fœmineorum Absoluta, vt שְׁפִירָא *pulcer*, וְכַפָּא *instus*. Si priorum syllabarum vocales mutabiles sunt, mutantur plerumque eo modo, quo solent apud Ebræos in incremento vocis. e. g. סִפְרָא *liber*, כֶּסֶפָא *argentum*, שִׁקְרָא *mendacium*, עֵמָא *populus*, לֶבָא *cor*. Sed de his plura in parte de Mutatione Vocalium.

FOEMININA definunt in ת, præcedente Scheva; siue N Absolutæ formæ mutant in ת, vt חֲכָמְתָא *sapientia*, אֲרָמְתָא *terra*, אִתְתָא *uxor*, נְבִיאָתָא *prophetissa*, רַבָּתָא *magna*, קַדְמִיתָא (vel, vt in Targum scribitur, קַדְמִיתָא) *prima*.

In **ת** finitis, hoc est exeuntibus Singulari Numero in **ות**, **ות** & **ית**, solum **N** adiicitur, vt **צְלוֹתָא** *precatio*, **זְכוּתָא** *meritum*, **וְרֵעִיתָא** *posteritas, familia*.

Pluralis Numerus Emphaticus.

MASCULINORVM in **יָא** exit, seu, quod idem est, **א** Singulare mutatur in **יָא**, e.g. **טוֹרֵיָא רַמְיָא** *montes alti* Gen. VII. 19. **יוֹמֵיָא סְגִיָא** *dies multi* Exod. II. 23. Sic **גְּבוּרֵיָא** & **גְּבוּרֵיָא** *viri*, **חַיִּבֵיָא** *peccatores*, **נְבִיָא** *propheta*, **פְּתֻמֵיָא** *res, facta*, **גְּבוּרֵיָא** *gigantes*. Forma Singularis **אָה** in Constructam, etiam sine constructione, per Enallagen mutatur, vt **יְהוּדָי** *Iudei*.

FOEMININORVM in **תָא**, id est, Scheva Singularis Emphatici, quod ante **ת** præcessit, mutatur in Kamez, vt **גְּבוּרְתָא** *fortitudines*, **בְּרֵיתָא** *creature* Ionath. Genef. I. 5. **אֶרְעָתָא** *terra* I. Paralip. XV. 1.

Terminationes **ותָא**, **ותָא** & **יתָא**, quiescentem litteram mouent, vt **רְבוּתָא** *myriades*, **מַרְכָּוָתָא** *regna*, **בִּשְׂרֵיתָא** *castra, copia*.

Status Constructus siue Regimen Singularis Numeri.

MASCULINVS Singularis Status Constructus est sicut Absolutus. Neque enim heic puncta variantur, & finale Kamez pro lubitu retineri, aut in Patach mutari potest. e. c. **בְּעַל אֶתְתָא** *dominus uxoris*, hoc est maritus, Exod. XXI. 3. **עֵינֵן פֵּרֵן** *arbor fructuum* Gen. I. II. in Onkel. **הוֹשֵׁבֵן יוֹמֵן** *numerus dierum* Gen. I. 14. in Ionath.

FOEMININVS plane Ebræo more in **ת** definit, si Absoluta forma **N** vel **ה** fuit, vt **בְּגִזְרַת עֵירֵן** *in decreto vigilum* Dan. IV. 14. **אֶתְתָא אֲנָשֵׁי** *malitia hominum* Onk. Gen. VI. 5. **אֶתְתָא אַבְרָם** *uxor Abrami* XI. 29. **קְרִית עַמֵּיָא** *civitas gentium* Num. XXIII. 19. Etiam in Adiectiuivis, quæ Substantiuorum more, vt apud Ebræos, construuntur, e. c. **שְׂפִירַת חוּן** *pulcra adpectu* Genef. XII. 11.

In ceteris formis, hoc est in **ת** definentibus, nihil mutatur, nec differt Constructus Status ab Absoluto, e.g. **בְּמַצִּיעוֹרָה מִיָּא**

in medio aquarum Ionath. Gen. I. 6. מַשְׂרֵית בְּסֻדְיָי exercitus
Chaldeorum II Reg. XXV. 5.

Pluralis Numeri:

MASCULINVS est pure Ebraeus, in י, finitus, vt רִשֵׁי טוֹרָא
capita montium Gen. VIII. 5. אֲרָעָא עַמְמֵי אֲרָעָא populi terre XVIII. 18.
רָבָא תְּקִיפֵי רָבָא obstinati corde, Esa. XLVI. 12.

FOEMININVS tollit נ, ex Emphatica terminatione תָּ, seu fini-
tur in תָּ, vt בְּנֵת אִנְשָׁא filia hominum Gen. VI. 2. מְלִכּוֹרָא
עַמְמֵי regna populorum Psal, LXVIII. 33.

*Pro Constructo saepe est Absolutus vel Emphaticus Status se-
quente ךְּ Praefixo, vel, in Daniele Particulā ךְּי, Genitiui nota,
vt עוֹפֵא דְּשַׁמַּיָא volatile caeli Gen II. 19. אֲנִשְׁן דְּשַׁמַּיָא vi-
ri nominis, id est celebres, VI. 4. אֲלָא דְּרֵי נֶשֶׁר ale aquila
Dan. VII. 4.

Anomalia Nominis.

I. Sub Masculina Absoluta forma, vt apud Ebraeos, quaedam,
Foeminina latent, ex Ebraismo nota, e. g. אֲרָעָא terra, נַפְשָׁא anima,
עֵינָא oculus, יַדָּא manus &c.

II. Masculina אב pater, שׁוּם vel שְׁמָא nomen, formant Plu-
ralem foemineo more in י & תָּ, & insuper ה epenthetice inter-
ponunt, vt אֲבָהֵן, אֲבָהֵתָא, & Constructe אֲבָהֵיךָ patres: שְׁמֵהֶן,
שְׁמֵהֵתָא, constr. שְׁמֵהֵיךָ nomina; alia ו mobile interponunt,
vt לַיְלֵיךָ noctes Gen. VII. 4. רֹעֵיךָ pastores (ex Sing. רֹעִיא)
XIII. 8. quanquam hoc etiam Masculine formet רֹעֵיךָ I. Reg.
XXI. 7.

III. Foeminina formam Masculinam in Plurali imitantur,
שְׁעָא hora, מְלֵיךָ verba, שְׁנֵיךָ anni, quæ in Sing. נָ, vel ה, mu-
liebre habent. Sic ex קְרִיָא urbs, קְרִיָּי & קְרִיָּי urbes Num.
XIII. 20. constr. קְרִיָּי Gen. XIX. 20. שְׁבִיךָ Sabbata &c.

IV. Epenthesin præterea in formatione Pluralis amant, & qui-
dem litteræ ה, præter אב & שְׁמָא num. II. exposita, מַאָּא ma-
ser,

ter, **מִתְּרֵיָא** *matres* Jerem. XVI. 3. *quancquam & virilis forma & genere anomala, sine ה exstat* Thren. IV. 3. **מִתְּרֵיָא** *matres ipsorum:* sic **מִתְּרֵיָא** *ancilla, Plur.* **מִתְּרֵיָא** Gen. XII. 16. At litteram ו interponunt non solum ea, quæ ו ante finale נ habent Absolute, idque pluraliter in ו conuertunt, vt de **לִרְיָא** *nox*, & **רְעֵיָא** *pastor*, **קְרֵיָא** *vrbs*, modo dictum est, atque etiam ex **כּוֹרְסֵי** vel **בְּרִסְיָא** *thronus* probatur, vnde fit **בְּרִסְוֹן** *throni* Dan. VII. 9. vel **בּוֹרְסוֹן** Psal. CXXII. 5. item **סוֹסֵיָא** *equus*, vnde **סוֹסֵין** & **סוֹסוֹתָא** Deut. XX. 1. I. Reg. XX. 21; verum etiam alia, quæ ו non habent, vt ab **נֶסֶן** *signum*, fit **אֲתֵינִין** & **אֲתֵינִין**, illud Gen. I. 14. hoc Num. II. 2. & constructe **אֲתֵינִין** Esa. XLIII. 25. a **סַפְּרָה** *labium*, **סַפְּרָה** & **סַפְּרָתָא** Lev. V. 4. Psal. XLV. 3. ab **עֲרִיבָא** *holocaustum*, **עֲרִיבִין** Esræ VI. 9. at Emphat. Pluralis **עֲרִיבִין** regularis est; ab **עֵין** vel **עֵינָא** *fons* (nam, vt *oculum* notat, habet regulare **עֵינִין**) **עֵינִין** *fontes* Deut. VIII. 7. XXXIII. 13. a **פְּרִישָׁתָא** *miraculum*, **פְּרִישָׁתִין** Exod. III. 20. I. Paral. XVI. 24.

* Est etiam, vbi ו manet, & tamen ו superadditur, vt **אַרְיֵיָא** *leones*, ex **אַרְיָא** Singulari: & vbi recurrit, in Singulari abiectum vel mutatum, præsertim in gentilitiis, vt **יְהוּדָא** *Judæa mulier*, Plur. **יְהוּדָתָא** Exod. II. 7. & his formâ similibus, vt **נִכְרֵיָא** & emph. **נִכְרֵיָתָא** *aliena*; **נִכְרֵין** & **נִכְרֵיָתָא** *peregrina* Gen. XXXI. 15. illud Onkelos; hoc Ionathan.

V. Vtroque sexu Pluralem quædam formant, **נֶסֶן** *signum*, de quo iam diximus; **חַיִל** *exercitus*, **חַיִלָּין** Exod. XII. 41. & **יְהוּדָתָא** I. Reg. XV. 20. **יוֹמָא** *dies*, **יוֹמִין** passim, & Constr. Fœm. **יוֹמֵיָא** Esr. IV. 15. **קֶרֶן** *vox*, **קֶרֶין** Exod. IX. 23. **קֶרֶן** Psal. XCIII. 4. *voces:* **רוּחֵיָא** *ventus, spiritus*, Pluraliter **רוּחֵיָא** Num. XVI. 22. & constructe **רוּחֵיָא** *venti calorum* Dan. VII. 2. & sequiore sexu **רוּחֵיָא** Jerem. XLIX. 36.

* Huc pertinent Participia quædam, quæ in Masculina Plurali forma cum ו, tum ו habent, vt I. Sam. XXIII. 21. **בְּרוּכִין** *benedicti vos*, Ebr. **בְּרִיכִים**: II. Paralip. VII. 3. **סֹגְרִין** *incuruati, adorantes*; quod in aliis Verbis rarum, in

quiescentibus vltima, vſitatiffimum eſt, vt מורין *confefſi* ibidem: עבדך רבן נחמא *viri rixantes* Exod. II. 13. עמך *ſerui tui percuffi & peccantes populus tuus*, V. 16, & otioſo & vicem vocalis ſupplente.

VI. Contractionem patiuntur, & quidem in Singulari, שנתא *annus*, emphatica forma, ex absoluta שנתא: קרתא *urbs* in Targum paſſim pro קרתא, vt Eſtræ IV. 15. ſcribitur: תנייתא *ſecunda* ex Maſc. תנין: in Plurali בתן, בתא, & conſtructe בתו *domus*, quæ ex Ebraiſmo nota ſunt. Contra בתא *filia* (nam hac quoque voce Chaldæi vtuntur, vt Onkelos Deut. XV. 12. quanquam vſtator eſt ברתא, conſtructe ברת) בת, inquam, *filia*, in Plurali euoluit ꝫ occultatum, Ebræo more, ita: בתן, בתא & in Regimine בנתא *filia*.

VII. SINGVLARIA tantum ſunt בר, emphatice ברא *filii*, ברתא *filia* (quorum Pluralis fit ex alia forma בנתן & בנתן &c.) פורם vel פוס *os oris*.

VIII. PLVRALIA tantum ſunt בנתן, בנתא & conſtr. בנתי *filii*, nam Singulare בן inuſitatum Chaldæis, quibus pro eo בר receptum: חייק, emphatice חייא Hieroſol. Gen. III. 24. conſtructe חיי, *vita*: מיתא emph. מיא, conſtr. מי *aqua*; & ex alia forma מרמין, מרמי Exod. VII. 19. אנפת, אנפא & אנפתן (nam Sing. אנפא aliud, *oram*, ſignificat) vultus, *facies*: נשין Genes. VI. 2. נשיתא Deut. XX. 14, נשין conſtr. Gen. IV. 23. *mulieres*.

* Quæ de anomalia poſteriorum Paraphraſtarum in formatione Nominum dicenda eſſent, v. g. de forma Fœminina, Plur. in תן, quaſi mixta ex Emphatica & Abſoluta, &c. infra in illorum Dialecto indicabimus: ſicut & de enallage Conſtructi pro Abſoluto ſtatu, in Syntaxi vberius dicemus.

Declinatio Nominum.

Flexio per Caſus heic æque, ac apud Ebræos & Syros, exſulat. Ipi vero Caſus ſignificantur ita:

NOMINATIVVS per ſe patet in ſingulis ſtatibus Nominum.

GENI-

GENITIVVS vel constructione exprimitur, hoc est Regimine, vt
 אֲנֹשׁ בֶר אִישׁ *filii hominis*, חֲזוֹן נְבִיאִים *visiones prophetarum*: vel
 per לְ Præfixum, aut separatam particulam לְ significatur, quo-
 rum illud in Targum; hæc in Daniele vſitatior est. e.g. רִחֵם
 דַּרְחָמִים *spiritus miserationum*, Targ. Hierosol. Gen. I. 2. בְּנֵי
 דְאִתְתָּא *filii mulieris* III. 15. בְּשֵׁם דְּיְיָ *in nomine Domini* II. Pa-
 ralip. III. 1. נֹר דְּשִׁבְיָא *flamme ignis* Dan. VII. 9.

DATIVVS per *Lamed* præfixum notatur, vt apud Ebræos. Exem-
 pla sunt obuia.

ACCUSATIVVS vel ex Verbo Actiuo, cui construitur; vel ex
 particula לְ, quæ Ebræorum אֶת respondet, innotescit. v. g.
 בָּרָא יְיָ אֶת שָׁמַיָא וְאֶת אַרְעָא *creavit Deus cælum & terram*,
 Gen. I. 1. אֶפְיַת אַרְעָא דְתַתָּא *produxit terra herbam*, comma-
 te 12. יֵת דְּיְיָ *quem*, IX. 24. Est vbi *Lamed* quoque Accusatiuum
 signat, Dan. IV. 22. שְׂרָרִין לְךָ *te eiicientes*.

VOCATIVVS similis est Nominatiuo.

ABLATIVVS semper ex Præpositionibus intelligitur, vt בְּאֻרִיתָא
in lege, עִם אֲבוּהוּ *cum patre suo*, מֵאַרְעָא *ex terra* (quanquam
 frequentior heic vsus est separata vocis (מִן) יְיָ קִדְמוֹתָא *coram*
Deo, &c.

CAPVT III DE PRAEFIXIS.

Chaldæi etiam quasdam particulas aut voces, vt ceteri orienta-
 les, per certas litteras, quas præfigunt aliis vocibus, significare
 solent. Ex his **COMMUNES** cum Ebræis habent

- כּ *In, ex, Per*, quæ eodem modo, vt apud Ebræos fit, præfigi-
 tur, vt בְּרִינָא *in iudicio*, בְּחַרְבָּא *per gladium*, בְּשֵׁמִי *in no-*
mine meo, בְּיַדְךָ *in manu tua*. Dicitur etiam בִּי separatim,
 sed raro. Ionath. Gen. III. 3. דְּבִי מְצִיעוֹת דְּגִנְוִיתָא *quæ in*
medio horti, & comm. 4. בִּי הִיא שְׁעָתָא *in hac ipsa hora*.

Buxtorffii Lexicon citat etiam Cant. I. 9. 13. 14. II. 15. sed tantum eiusdem Biblia, quam Anglorum polyglotta habent coniuncte **בְּהוֹיָא** & **בְּהוֹיָא**, quod codicum scripturam variantem arguit.

h Ad, In, eis, & Dativi nota, & non nunquam Accusatiui. e. c. **לְמַפְרָקֵינוּ** ad redimendum nos, **אָלוּ לְקַרְוֵיהוֹן** abierunt in urbes suas. De Casuum signo sub finem Capitis præcedentis actum est.

כ Sicut, Instar, Iuxta, vt apud Ebræos. e. g. **כְּרַבְרָבִין** sicut magnates, Ebr. **כְּאַלְהִים**, Onk. Gen. III. 5. **וַיִּתֵּן יְהוָה יָדָא וְיָדָא** & dedit [Salomo] argentum & aurum sicut lapides II. Paralip. I. 15. cum expletiuâ **הִי**, quæ sæpe huic Præfixo præmittitur: qua coalescente cum **כ**, fit **כִּי** Sicut, Velut, qua vocula posteriores paraphrastæ plerumque pro **כ**, similitudinis litterâ, separatim vtuntur, v. g. Palm. XI. 1. **כִּי צִפְרָא** sicut anis: Targum Hierosolymitanum Gen. XIX. 3. **כִּי אֵלֵינוּ וְהוּא אֵלֵינוּ** quasi edentes, & quasi bibentes.

ד A, De, Ex, Præ, per Chirek & Dagesch; aut Zere propter gutturalem, lege & consuetudine Ebræorum. vt **מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל** ex filiabus Israel: **מִפְּרִוֵי** de fructibus eius: **מִן מַחְמָרָא** præ vino. Sæpius integra particula **מִן** vsurpatur, vt **מִן שָׁמַיָא** de caelo: etiam alia seruilis littera interponitur, vt **מִדְּבֵית דָּן**, **מִדְּבֵית גָּד** ex domo Dan, ex domo Gad Gen. XLIX. 16. 18. quasi ex iis qui de domo. Cum Verbis interuentum litteræ Lamed plerumque postulat, vt **סֵפֵי חוֹבֵי מִלְּמַשְׁבֵּק** grande peccatum meum est præ condonando, Onkel. Gen. IV. 13.

ו Copulationis, Et. Neque heic ab Ebraismo disceditur, sed eadem leges gutturalium labaliumque, vt & **דָּשׁ** Scheva seruantur. Exempla nota sunt: **וְרוּחָא** & spiritus, **וַיִּחַן** & vidit, **וַיִּפְרַק** & dirupit, **וַיִּקְרָא** & vocauit, **וַיִּחַן** & erunt, quas minutias Syri negligunt. In vna lege recedunt ab Ebræis Chaldæi, quod Kamez non subdunt ו Copulatiuo. De Co-

Copulatio autem solo agimus. nam ¹ Conuersiuum Temporum ignorant profus Chaldæi.

- 71 Interrogationis *An? Num?* Heic quoque ingens consensus vtriusque linguæ. Num. XI. 23. **הַמַּיְמָרָא דִּי יְהוֹשֻׁעַ** *num Verbum Domini impeditur?* Ebr. **הַיָּד** *num manus &c.* Etiam cum Patach ante gutturalem aut Scheva, vt Exod. II. 7. **הָאֵיִל** *num ibo?* **אֲנִי הָאֵלִים** *num celans ego* Gen. XVIII. 17.

Hætenus de Præfixis Ebrææ Chaldææque linguæ communibus. Ad-
dunt Chaldæi

- 7 nouum Præfixum, itidem per *Scheva* (nisi Iex obftet Gutturalium, aut *טב* Schevajan concursus) præmittendum. Varii officii est. *Genitium* describit, vt supra notauimus, in Targum præsertim. Deinde est Pronomen *Qui, Que*, vtriusque Generis & Numeri. Sed hæc obuia. Tandem Coniunctiones *Vt, Quod* significat, e.g. **הוּא הוּא תְּבִירוּת** *quod cognoscere, quod etiam hoc sit fractio spiritus*, siue molestum, Eccles. I. 17. **לֵךְ בְּקִדּוֹתַי דְּיִשְׁבֵּל לֵךְ** *custodies præcepta eius, vt bene sit tibi* Deut. IV. 40. Sed in notione Coniunctionis sapius alia Particula præcedit, **בְּדִיל** aut **בְּגִלְל**, aut **בְּגִן** &c. e.g. **בְּגִן בְּרִיל דִּיפִקֵּר נִת בְּנוֹתֵי** *manifestum coram me, quod præcepturus sit filiis suis* Genes. XVIII. 19. **וְיִתְּ אֲבֹתְךָ וְיִתְּ אֲמִנָּה בְּדִיל דִּיזְרַכְּנָךְ וְיִתְּ** *honora patrem tuam & matrem tuam, vt prolongent dies tuos* Exod. XX. 12. **בְּגִן דְּתִתְּבֹן** *vt habitetis* Gen. XLVI. vlt. in Ionathane.

* Pro **וְ** sæpissime est integra Particula **וְ**, quæ in Targum Pronomen *Qui, Que*, vt plurimum; in Daniele & Esra etiam Genitui notam; item Coniunctiones *Vt, Quod*, frequenti vsu constituit. In vno commate Esrae IV. 15. triplex vsus stabilitur, **וְ דִי יִבְקֵר** *vt inquirat*, **וְ דִי אֲבָתָא** *monumenta patrum, annales, &c.* **וְ דִי תִנְרַע** *cognosces, quod &c.*

Hæc sunt Chaldaeorum Præfixæ litteræ: reliquas Ebræorum, ut sunt **ו**, **ה** Emphaticum in Nominibus & Participiis; uti & **ו** Conuersiuum tam Futuri, quam Præteriti, ignorant.

Pro **ו**, Rabbinis quam puris Ebræis, vſitatiore ſigno, habent **ו**, vel **וּ** ſeparatim:

Pro **ה** Emphatico Nominum & Participiorum, Statum Emphaticum amant, cuius vſus adhuc patentior eſt in Chaldaica lingua, quam **ה** **הַ** **הַ** **הַ** in Ebraica. Nam quod diligentiffimus Buxtorffius obſeruauit Gramm. Chald. p. 30. omnia, quæ Ebraice **ה** Haiediah habent, Chaldaice etiam cum **ה** emphatico ſunt: ſed non contra omnis forma emphatica Chaldaica, Ebraice cum **ה** Haiediah efferri debet, v. g. Gen. I. 3. **וַיְהִי אֹר** ſit lux, ratione ſenſus non poteſt habere He emphaticum: at Onkelos & Jonathan, **וַיְהִי נְהוֹרָא** verterunt cum **ה** notificationis.

* Prædiximus, reſpuere Chaldaeos He Emphaticum in Nominibus & Participiis: nam in Pronominibus res aliter habet, & illud **ה** paſſim præfigi videmus ante **הוּא**, **הוּא**, **הוּא**, **הוּא**, **הוּא**, quando adiectiue ſumta Subſtantiuus ſubiunguntur, & quidem **הוּא** & **הוּא** per Patach **ה** adſumunt, reliqua per Kamez, e. g. **בְּיוֹמָא הַהוּא** in die illo Gen. XVI. 18. **בְּהַהוּא שַׁעֲתָא** in illa ipſa hora Cant. II. 15. **בְּרָא הַרְן** in generatione hac Gen. VII. 1. **עֲרֵעָא הַרָא** terra hac XV. 7. 18. **בְּיוֹמָא הַהוּא** in diebus illis Gen. VI. 4. **עַמְמָא הַהַלְן** populi illi Deut. XX. 16.

In tam raro vſu **ה** Emphatici & ſolis Pronominibus accommodato, illud, quamuis præcedat **ב** aut **ב**, ſeruetur integrum, non abſorbetur, ut fieri apud Ebræos ſolet. Præter exemplum, modo ex Cant. II. 15. productum, aliud ex cap. I. 8. eiſdem Cantici ad. 10: **וּבַהַהוּא זְכוּתָא** & per illud meritum ſiue iuſtitiam, **ה** poſt **ב** manente inuiolato.

ו Conuerſionis Ebræorum ſemper natiuo & proprio Tempore Chaldaei expriment, v. g. **וַיֹּאמֶר** per **וַיֹּאמֶר** & dixit: **וַיִּבְרָא** per **וַיִּבְרָא** & creauit: **וַיִּבְרָא** cum **ו** conuerſiuo Præteriti, Deut. VI. 5 Onkelos vertit **וַיִּבְרָא** & diliges.

CAPVT IV
DE LITTERIS SVFFIXIS
ET PRONOMINIBVS.

Svffixæ litteræ, exceptis paragogicis, vim Pronominum habent, & quidem Nominibus subiunctæ, Possessiuorum; Verbis, Personalium. Ad hæc sexus in Pronominibus Suffixis distinguitur non, respectu Nominum aut Verborum, quibus adduntur, sed ratione, personarum aut rerum, ad quas diriguntur. Id quod ex Ebræorum Grammatica repetendum erat.

Suffixa Singularis Numeri.

I. Personæ MEVS, ME.

NOMINALE Sing. ךְ vt רבוני dominus meus.

Plur. ךְ vt פקודי precepta mea, אורתי leges mea.

* Duplicatur interdum ךְ Plurale. e.g. in Targum Ionathanis Gen. II. 23. כַּפְּרֵי מַיִם de ossibus meis, יָדַי manus meæ III. 8.

VERBALE Præteritorum ךְ vt שִׁבַּקְתָּנִי deseruisti me.

Ceterorum Temporum varie ךְ, ךְ, ךְ vt שְׁלַחְנִי dimitte me Gen. XXXII. 26. שִׁיבְנִי eripe me ibid. v. 11. פָּרוּקְנִי libera me Psal. XXII. 22. דַּבְּרָנִי duc me XXV. 5. in Bas. & Angl. sed ךְ ךְ in Venet.

Futuris ךְ interuentu ךְ epentheticum suffigitur, vt יִשְׁרַנְנִי custodient me Psal. XXV. 21.

* Sæpius Suffixum Ebr. ךְ cum Imperatiuis, Chaldaice per ךְ me separatim redditur. vid. Psal. XVI. 1, XXVI. 1. 2. &c.

II. Personæ TVVS, TE.

MASCVLINVM ךְ cum vtriusque Numeri Nominibus & Verbis, vt עֲבָדְךָ seruus tuus, & Plur. עֲבָדֶיךָ serui tui Gen. XLII. 11. 13. אֲחָיְךָ fratres tui XXXVII. 13, & ita in Targum plerumque ex sensu Numeri

us discernendus est: in Daniele autem & Esra * otiosum Plurali הָ interponitur, aut relictum est ex Plurali terminatione, vt עֲבָרֶיךָ Esra IV. 11. Cum verbis: יָרַבְתָּךְ dedi te Genes. XVII. 5. &c.

FOEMININVM הָ, יָהּ, יָהּ, cum Nominibus Singularibus & Verbis, vt לְמִנְיָהּ אָחִי לְמִנְיָהּ Rex tuus veniens in medium tuum Zach. IX. 9. בְּעֵרֶיךָ maritus tuus Gen. III. 16.

יָהּ & יָהּ cum Nominibus Pluralibus, vt Genes. III. 16. Ionath. סִיגִיפָדָה & Onk. צָעֲרֹתַי dolores tui: בְּנִיבֵי filii tui Psal. CXLVII. 13.

III. Personæ ILLIVS, SVVS, EVM.

MASCVLINVM הָ, vel in Targum יָהּ, cum Nominibus Sing. & Verbis, vt רִשְׁיָהּ caput eius, סָתְרָה destruxit illum Esr. V. 12.

* הָ quare infra in Verborum Quiescentium suffixione, quorum fere proprium est.

וְהָ (Hierosolymitane וְהָ) cum Nominibus Pluralibus, item cum Sing. אָב, אָח, אָם, pro יָהּ: & Verbis in הָ vel יָ desinentibus, cum quibus הָ suum amittit. e.g. אֶפְוֵהי vultus eius, אֶחָוֵי fratres eius, אֶחָוֵי frater eius, אֶקְרִבוּהֵי attulerunt eum Dan. VII. 5. Raro cum aliis Verbis, vt בְּעֵוֵהֵי diuide illum Exod. XIV. 16. in Angl. & Bas. quamuis aliter sit in Buxt. Gramm. Ch. p. 303.

FOEMININVM הָ, cum Nominibus Singularibus & Verbis, vt בֹּמֵהּ os eius [terræ] Gen. IV. 11. עֲנִיָּהּ afflixit [Sara] eam XVI. 6. אֶתְנַנֶּה dabo eam [הָ epenth.] XVIII. 14. In Daniele est etiam הָ per Patach, vt פָּמָה c. VII. 5. יִתְנַנֶּה IV. 14.

וְהָ, cum Nominibus Pluralibus, vt בְּנֵיהָ filii eius Gen. III. 15. in Ionath. יִתְבַּחֵהּ habitatores eius [terræ] Onk. Num. XIII. 23. Item cum Sing. אָב, אָח, אָם, pro יָהּ, vt אֶבֹּהֵהּ pater eius F. Gen. XI. 29. Raro cum Verbis, vt קָרָהּ legis illum Ierem. XXXVI. 21.

Suffixa

Suffixa Pluralia.

I Personæ NOSTER, NOS.

COMMUNE נָּ (raro נְ) tam cum Verbis, quam cum Nominibus, e. c. אֶרְכֶּנָּ *argentum nostrum*, אֶדְאַסְנָּ *eduxit nos*: אֶרְפָּקְנָּ *redimet nos* (cum נ epenth.) Esa. XXIII. 22. אֶבֹּנָּ *pater noster* 1. Paral. XXIX. 10. vulgo אֶבֹּנָּ idem.

II Personæ VESTER, VOS.

MASCULIN. כֹּן suffigitur Ebraeo more Nominibus Constructis, vt כְּנִישְׁתִּכֹּן *congregatio vestra* Esa. I. 12. וּבְנֵיכֹן *fili vestri* & *filia vestra* Ios. II. 28.

* Cum Verbis plerumque est separatim וְתִכֹּן *vos*.

FOEMININ. כְּ siue כִּן, eodem modo quo כֹּן affigitur.

III Personæ, ILLORVM, SVVS, EOS.

MASCULIN. הֶן, Nominibus constructis additur, vt כֹּן, v. g. צְרָקְתֵהֶן *instituta eorum* Prov. XI. 6. חַוֵּיבֵיהֶן *peccata illorum* Esa. I. 7. Etiam Infinitivus, vt בְּמַהֲוֵיהֶן *in esse illos* [cum essent] Gen. IV. 8.

הֶן Verborum, & omnium quidem Temporum. e. c. אֶרְכֶּבְנֶן *equitare fecit eos* Exod. IV. 20. תַּעֲבֹדְנֶן *facies illa* comm. 21. אֶפְקֹנֶן *educ eos* Gen. XIX. 5.

FOEMININ. הֵן cum Nominibus, vt עֲגֵהֵן *grex earum* Exod. II. 17. plane vt הֵן Masc.

נָּ vel נָּ, vt מִרְדֵּנֵן *depulerunt eas* Exod. II. 17. Onkelos: פִּרְקֵנֵן *liberavit eas*, ibidem Ionathan.

Litteræ Paragogicæ.

Paragoge in Orientalibus linguis Suffixorum æmula est. Chaldaïs sunt

א cum Verbis ferè imperfe&is, vt לְמִבְנֵא *edificare* Esr. V. 9. אֶתְבְּרֵא *creatus est*, Ionath. Gen. II. 15.

- ı cum Affixo ך, vide pag. 16. & ad I. Sing. Præteriti. vid. p. 19.
 j omnium vſitatiffima paragoge, Verbis in ך & ך finitis ad hæ-
 rere folita, vt אָנְתָּן irritarunt Targ. Hierof. Deut. XXXII. 16.
 הָיוּ fuerunt I. Paral. XI. 22. XVIII. 17. הָיוּ viderunt XIX, 6,
 הָיוּ ibis Fœm. Ruth. II. 8. הָיוּ facies F.

*HE LOCALE Chaldai non habent, quod tanquam pa-
 ragogen ſubiiciant; ſed eius loco vtuntur vel LAMED
 proſthetico. v. g. Geneſeos XI. 31. Ebræum אֲרָצָא On-
 kelos vertit אֲרָצָא in terram: vel per aliam Particulam
 deſcribunt, vt cap. XXVIII. 12. הַשְּׂמַיִם, idem para-
 phraſta reddidit עַד צֵית שְׁמַיָא uſque ad cælum.

Modus Suffigendi.

Certis legibus & conditionibus opus eſt, quibus tam Nominibus,
 quam Verbis & Particulis Pronomina Inſeparabilia ſuffigantur,
 nempe

I. Nominibus ſuffigitur plerumque in Statu Emphatico, ab-
 iecto ך, etiam ſecundum Targumiſtas Pluralis Maſculini ך præce-
 dente, quod in Daniele & Eſra ante Suffixum ך manet. e. g. שְׁמִיָּה
 nomen eius, אִתְּךָ uxor tua, מֵוֹדֵי aquas ſuas Num. XX. 8. בְּסָרְנָא
 caro noſtra Gen. XXXVII. 27. בְּנֵי filii tui VI. 18. עֲרִיבֵי hoſtes tui Dan.
 IV. 16. Et ſic facillima & expedita ſuffixio eſt, quia punctis vocali-
 bus priorum ſyllabarum Status Emphaticus & Status Affixionis ſem-
 per conueniunt: ab hoc autem Status Abſolutus ſæpe nimium
 differt.

* Suffixa Grauia כֹּן, כִּן, הֹן, הָן commodius propter ean-
 dem rationem adduntur Statui Conſtructo, vt apud Ebræos.
 Vide pag. præced.

II. In ך & ך finitis ſimpliciter, ſine præuia vocali, quæ aliâs ſuf-
 fixo propria eſt, ſuffigitur. e. g. קָרִיבוּן obtulerunt eos Num. XI.
 28. מְרוּתֵן percufferunt eos Iof. IX. 18. in quibus etiam Dageſch ex-
 cidit, quod a breui Vocali pendeat: מְרוּתֵן percuffit eum (alte-
 ro ך Suffixi, quod propter quietem mera vocalis eſt, excluſo) II. Reg.

XII. 22. **אִינְקִוּרִי** *lacta cum* Exod. II. 9. **דָּבַרְתִּיךָ** *duxi te* Num. XXIII. 11. suffixo ך̄ propter paragogen ך̄, ex Ebraismi imitatione ad I Personam Præteriti adsumptam, Vocalem suam amittente.

* De suffixione ad *Iod* Verborum Quiescentium tertiâ, quæ plerumque peculiaris est & ab hac regula recedit, post paullo num. IX dicturi sumus.

III. Tribus Nominibus **אב** *pater*, **אח** *frater*, **הם** *socer*, in SINGULARI Numero suffigitur infitione ך̄ epenthetici, quod in Schurek quiescit: e. c. **אֲבוֹנֵנוּ** *pater noster* Gen. XXXI. 14. **אֲבוֹתֵיהֶם** *pater eorum* IX. 23. **אָחוּךָ** *frater tuus* IV. 9. **אָחוּתָיו** *frater eius* ibidem v. 8. **הַמִּזְוֵה** *socer eius* Exod. IV. 18. Sola prima persona Singularis MEVS excipitur, quæ cum **אח** & **הם** ordinarium ך̄ admittit, vt Gen. IV. 9. **הַנֹּסֵר אָחֵי אֲנִי** *num custos fratris mei ego?* **אב** autem, *pater* pro affixo MEVS Statum emphaticum **אָבִי** postulat, e. gr. Gen. XX. 12. **אֲחֵתִי בֵּת אָבִי הִיא** *soror mea, filia patris est*, Ebr. **אָבִי** *pateris mei*. Atque ita in Targum semper loco Ebraei **אָבִי** *pater meus* inuenitur **אָבִי**, etiam in nuper editis libris Paralipomenon, vide lib. II. cap. VI. 7. vbi ter recurrit. Voluerunt quippe Chaldæi excellenti nominis forma & **אָבִי** *ἐξοχλῶ* significare, quem quisque appellare debeat patrem suum. Adde sis, quæ in Samaritanis Horis p. 81. scripsimus.

IV. Duale **אֲרֵי**, *construete* **אֲרֵי**, *duo, ambo*, Fcem. **אֲרֵיהֶם**, cum Suffixis ך̄ mobile epenthetice adsumit, ך̄ abiecto. vt **אֲרֵיהֶם** *ambo illi* Gen. II. 25. **אֲרֵיהֶם** *ambo vos* XXVII. 45. **אֲרֵיהֶם** *ambo nos* XXXI. 37. & ך̄ seruato **אֲרֵיהֶם** *duo illa* Ruth. I. 19.

V. Tertia Persona Præteriti Peal, vtriusque Numeri, cum Suffixa recipit, puncta sua ordinaria (Scheva & Patach) transponit: adsumit vero eadem puncta I Singularis, & III Fcemina eiusdem Numeri cum Suffixis e. g. **אֲסַרְךָ** *tradidit te* I. Sam. XXI V. 11. **אֲסַרְהָ** *accepit eam* Gen. VIII. 9. **אֲסַרְהָ** *reputauit illud* XV. 6. **אֲסַרְהָ** *persecutus est eum* Iud. IX. 40. in Angl. & Bas. (alii perperam legunt **אֲסַרְהָ** quod significat pluraliter *persecuti sunt*) **אֲסַרְהָ** *destruxit eum* Esræ V. 12. Quod si Chirek in vltima Verbi, vel Zere fuit, manere simplex forma potest, vt **אֲסַרְךָ** *dilexit te* Deut. XV. 16, quanquam in quibusdam libris etiam **אֲסַרְךָ** est.

Pluralis exempla sunt: מַרְרוּנָהּ *depulerunt eos* Num. XIV. 45. vt hoc verbum Cl. Buxtorf. Gram. Ch. p. 292 melius exscripsit, quam iu Bibliis eiusdem, etiam in Anglis, expressum est מַרְרִינָהּ, quod Sing. Numeri est, *depulit eos*. Ionathanis versio, vt ab Anglis exhibetur, nos confirmat, & turbatis quidem punctis, vt solet in illo codice, וְ, tamen, Plurali nota, præsentē מַרְרוּנָהּ plane perscriptum tradit. Sed quid de dubia lectione certamus, cum certiora exempla non desint? Exod. II. 17. מַרְרוּנָהּ *depulerunt eas*: Deut. XXX. 7. רַבּוּנָהּ *persecuti sunt te*.

At III Fœm. Sing. & I Singularis ita Suffixa admittunt: אֶתְהָא קַמְרַתְהָ *mulier occidit illum* Iud. IX. 54. יָתְבַתְיָהּ *dedit eum* Lev. XVII. 11. יָתְבַתְיָהּ *tradidi illos* Num. XVIII. 8.

VI. Inter Verbum & Suffixum sæpe ך epentheticum ponitur, præcipue in Futuris, quibus hæc lex videtur perpetua. e. c. כִּי רִישָׁבְחָנִי יִקְטְלֵנִי *omnis qui inuenerit me, occidet me* Gen. IV. 14. וְנִחְמָנֵנוּ *consolabitur nos* V. 29. אֶסְבְּעֶיהָ *saturabo eum* Psalm. XCI. 16. יַעֲרַעְנָהּ *accidet nobis* Exod. V. 3. אֶלְפִינֶךָ *docebo te* IV. 12. אֶלְפִינִי *doce me* Psalm. XXV. 5. בֵּרַכְנֶךָ *benedixit tibi* XLV. 3.

* Suffixum III Personæ Pluralis נָהּ, quia per se includit epenthesein (compositum enim ex הוּן & ך videtur:) nouam epenthesein litteræ ך non desiderat. e. g. עֲבַדְתֶּנּוּ *feci illos* Genet. VI. 7. תִּתְּבַרְנֵם *confringes eos* Psalm. II. 9.

VII. הָהּ, Verborum seruilis syllaba, abiicit ך ante Suffixa, maxime in Præterito, & tum, quia in ך desinit, quod remanet; Suffixa accipit simpliciter. v. g. שְׁלַחְתָּנִי *dimissisti me* Genet. XXVI. 27. אֶסְקִינֵנוּ *adscendere fecistis nos* Num. XX. 5. De Futuro incertum est, sitne ך ante Suffixa ex terminatione seruili reliquum, an per epenthesein, Futurorum quasi perpetuam, adsumtum. v. g. יִתְּרַפְּוּנִי *persequemini me* Iob. XIX. 22. יִטְּלוּנֶךָ *portabunt te* Psalm. XCI. 12. יִקְטְלוּנֵם *possidebunt eos* Esa. XIV. 2. & cum reduplicatione יִקְטְלוּנֵם *occident illos* Amos IX. 3. & Zach. IX. 15. in Basil. & Angl.

* Quod num. V. de מַרְרוּנָהּ diximus, suspectam lectionem esse; idem in mentem venit de voce יִרְבְּרְנָהּ Esa. XIV. 2. vbi quæ præcedunt & sequuntur verba, Pluralem sensum postulant.

tollent eos, ducent eos, vnde Cl. Buxtorf in Grammat. pag. 308. יִדְבְּרוּנוּ scripsit, licet ipse pariter, ac Angli, in Bibliis exhibeat יִדְבְּרֵנוּ quod per se Singulare est. Componi lis videtur posse ex Amos IX. 2. vbi idem verbum cum Kibbuz tam in Bas. quam Angl. יִדְבְּרֵנוּ *tollent eos*, perscribitur.

VIII. Infinitiu in נָּ hoc est Pael & Aphel, terminationem נָּ in וּת mutant ante Suffixa. e. c. וְלִשְׁעֵבֹתָהוּן וְלִאֲסֻקֹתָהוּן *ad liberandum eos & ascendere faciendum eos* Exod. III. 8. בְּאֶפְקֹתַי *in educere te*, hoc est, cum eduxeris, ibid. v. 12. לְקַדְּשֹׁתַי *sanctificare me* Num. XX. 12. לְבָרְכֹתֶיהָ *benedicere ei*, קָרְבָּא *cum bellum gereret* I. Paral. X. 13. adde Esra V. 10. Dan. III. 16. 17. Est etiam Kibbuz euphonicum pro Schurek, vt לְשַׁלְּחָתָהוּן *dimittere illos* Exod. XII 33.

* An etiam in Infinitiuo Peal terminatio וּת ante Suffixa vsitata sit, recte dubitat Lud. die Dieu Gramm. Harm. p. 377. & exemplum Buxtorfii [Gram. Ch. p. 299] ex Iud. XIV. 15. מִסְּכֵנוֹתַנָּה *vertit paupertatem nostram nominaliter*. Quod si omnino Infinitiuus est, non a Peal סִכַּן *tentare*, sed ex Pael quadratae formæ מִסְּכַן *pauperem reddere*, deduci debet, sicuti ipse Buxtorfius in Bibliis, etiam Angli, מִסְּכֵנוֹתַנָּה cum patach sub וּ scripserunt, quod formam Pael arguit, cum Chirek in Peal sub וּ formatiuo sit. At si Pael est, כּ per Kamez, non Scheva, signandum erat.

IX. Verba Quiescentia *Lamed Aleph*, hoc est quæ vltimam נָּ [aut וּ] ex Danielis dialecto] habent, propriam amant Suffixionis rationem. Nam

- i. Radix, siue III Persona Sing. Masc. Præteriti Peal, נָּ [aut וּ] abiicit ante Suffixum, puncta autem sua retinet, saltim non transponit, vt cetera Verba. e. g. בְּנִיָּהוּ *adificauit eum* Esr. V. 11. מִחֵוִי *percussit eum* Num. XXI. 24. מִחֵוִי *percusserunt eum* II. Reg. XII. 21. (nam וּי, siue peculiare Suffixum est, siue truncatum ex וּי, quiescentium Verborum fere proprium est, maxime in Præterito & Imperatiuo Peal.) וַיִּבֶן *vidit me* II. Sam. I. 7. בְּרָה *creauit eam* [terram] Esa. XLV. 18. וַיִּבֶן *vidit*

dit eos II. Reg. II. 24. מִחֲנֹק percussit eos Iud. IX. 43. pro quo Buxtorf. Gramm. pag. 286 ex priore forma mauult מִחֲנֹק, cum ך dageschato, vt semper in hoc Suffixo est.

* Raro N manet, vt חִוּנָה vidit eam Genes. XXXVIII. 15. & prorsus irregulare est מִחֲוֹהֵי percussit eum Esa. XXVII. 7. in Bas. & Angl. pro מִחֲתֵי, vt modo habuimus. Aliis Verbis, vltima non quiescentibus, הֵי raro adhæret, vt סִבְחֵי cape eum I. Sam. XX. 21. אֲתֵיבֹרֵי reduc eum I. Reg. XXII. 26. סִבְרֵי sustentata eum Num. XI. 12. Plura addit in Imperatiuo Buxtorfius (nam huius fere Modi sunt) sed dubiæ lectionis, cum ipse & Angli Exod. XIX. 23. קִדְּשֵׁהָ habeant, non קִדְּשֵׁהָי, sanctifica eum: & II. Sam. XI. 25. הֵי Ebraicum pro הֵי in־תִּקְבְּרֵהָ confirma eum.

2. Iod terminale IMPERATIVORVM Masc. plerumque Suffixa simpliciter admittit, vt מִחֲחֵי dele me Exod. XXXII. 32. רְמִיתֵי proiice illum cap. IV. 3. אֲחֻוּנָה videre nos fac, Aphel, Iud. I. 24. aut separatim describitur, vt אֲחֻמֵי יִתְנָה videre nos fac Psalm. LXXXV. 8.
3. FUTVRORVM personæ in Iod desinentes ך epentheticum interponunt, Iod plerumque absorpto, vel manente tanquam sustentaculo, in quo Chirek חֵי ἐπευθεσεως quiescat. v. g. יִחְוּנֵי ostendet mihi Dan. V. 7. תִּמְסַמְנֵן numerabis eos Num. III. 15. (nam נֵן ׀ equiparari epentheticis, supra diximus p. 20.) יִפְצַנֵּךְ liberabit te Psalm. XCI. 3. אֲחֻמֵי־הָ videre eum faciam ibid. v. 16.
4. Iod INFINITIVI Peal manere potest & tolli, e. c. כְּמַצְבֵּיהָ secundum velle suum Dan. V. 32. בְּיוֹם מִקְרֵנָה in die clamare nos (cum clamamus) Psal. XX. 10. מִיִּתְךָ venire te Gen. XIX. 22. מִבְּעֵנֵי querere me I. Sam. XXVII. 1.
5. Iod Præteritorum Pael & Aphel cum Suffixis mouetur, vt שֹׁנֵךְ posuit te Exod. II. 14. נִסִּיָּהָ tentauit eum XV. 25.
6. Infinitiuus Pael & Aphel æque, quam regularium Verborum, ׀ amat ante Suffixa, e. g. בְּנִי יִוְתֵי in immittendo me, cum immi-

immifero Ezech. V. 16. לְרַבְיּוֹתֶיךָ ad inaugurandum te I. Sam. XV. 1. אֲנִלְרִיתֶךָ deportare te Thren. IV. 22.

* Eadem ratio est terminationis נ in Futuro, Imperatiuo & Infinitiuo, quæ ad communiorem formam cum Iod, facile reduci potest.

Suffixio Particularum.

Suffixio Particularum ad Suffixionem Nominum pertinet, quia Suffixa cum iis significant personaliter, non possessiue. Non autem de separatis tantum Particulis heic agimus, sed præcipue etiam de inseparabilibus, hoc est, quæ ex Præfixis & Suffixis coalescunt. Separatarum enim Particularum suffixio regularis est, præter illas, quæ Plurali modo sibi suffigi expetunt.

Seruiles Vocule cum ב ל ט

בִּי in me, בְּךָ in te Masculine: בְּיָד Fœm. Gen. III. 16. בְּיָהּ in eo, בָּהּ in ea, בָּנָא in nobis Exod. I. 10. בְּכֹן in vobis Masc. בְּהֵן in illis Masc. Exod. I. 14. & sic etiam בְּהֵן Fœminine. בֹּן autem pro בְּהֵן est Hierosolymitanum, quod in sua dialecto recensetebimus.

Lamed iisdem punctis Suffixa recipit, quibus ב, vt לֵיָהּ ei vel ad eum: לָנָא nobis לְהֵן illis &c.

Cum כ & מ Chaldæi Suffixa non componunt, sed integras Particulas כְּוֵת, כְּמָא & כְּמַת sicut, מֵן ex, substituunt, quæ regulariter Affixa recipiunt, nisi quod כְּמָא suum נ abiicit, aut ex alia forma כְּמֵי Suffixa admittit. v. g. כְּוֵתִי sicut me Deut. XVIII. 15. כְּמַתֶּךָ sicut te, v. 18. אֲנָא רְכַמְתֶּךָ ego sicut in Iob. XXXIII. 6. כְּמַתְכֹן sicut vos XII. 3. רְכַמְיָהּ qui sicut ille cap. I. 8. רְכַמְיָהּ sicut illi Psal. XXXVII. 1. מֵנֶךָ ex te Dan. II. 23. Fœm. מֵיָךְ Esa. LIV. 8. מֵנְכֹן a vobis Iud. VIII. 24. מֵנָא a nobis Esa. LIII. 3.

Particula cum Suffixis Pluralibus.

Sicut apud Ebræos & Syros sunt multæ Particulæ, quibus suffigitur Pluralium more: ita pariter tales vel eadem Chaldæis sunt, quæ

quæ pluralem suffixionem postulant, non quidem in omnibus personis, sed præcipue in III Masculina Singularis; II & III Pluralis Numeri: sæpe etiam I Singularis. Sunt vero potiores

אַחֲרַי *post*, vnde **אַחֲרָיו** *post illum* Gen. XVIII. 10. Ex Ebraismo notum **אַחֲרֵיהֶן** *post eos* Dan. VII. 24.

בֵּין *inter*, vt **בֵּינֵיכֶם** *inter vos* Genes. IX. 12. **בֵּינֵיהֶן** *inter illos* XXIV. 3. Peculiare est **בֵּינָא** *inter me* Gen. XIII. 8. in Onkel. & Ionathane: & cap. XVI. 5. in Ionathane, vbi Onkelos & Targum Hierosolymitanum **בֵּינִי** habent. **בֵּינֹהוּ** *inter illum* &c. Potest etiam Pluralis Suffixio esse ex forma **בֵּינֵי** *inter*, vt Esa. LII. 14. **בֵּינֵי עַמִּמָּה** *inter gentes*.

בְּתַרְוֵי *post*. **בְּתַרְוֵי** *post eum* Genes. XVIII. 19. **בְּתַרְוֵי** *post vos* cap. IX. 9. **בְּתַרְוֵי** *post me* XXIV. 5.

גַּבִּי *ad, apud*, **גַּבִּי** *apud me* Ionathan Gen. III. 12. **גַּבִּי** *mecum* Job. X. 17. & **גַּבִּי** cap. XIX. 4.

לְחֹדֶר *tantum, tantummodo*: cum Affixis *solus*, & tunc plerumque **בְּ** præfixum habet. Sic **בְּלְחֹדֶרְוֵי** *solus ille* Ionath. Gen. II. 18. **בְּלְחֹדֶרְיָהוּן** *tantum illi, soli illi* I. Paral. XIX. 9. At **בְּלְחֹדֶרִי**, modo Singularium, *solus ego* I. Reg. XIX. 10.

עָלֵיהֶן *super, de, contra*, vt **עָלֵיהֶן** *super eum* Gen. XV. 12. **עָלֵיהֶן** *super eos* cap. XIII. 15. **עָלַי** *contra me* Psalm. III. 2.

קָבֵל *coram, ex aduerso*, in plerisque regularis est, nisi quod interdum scribitur cum **הוּן** & **כּוּן** interueniente Iod, pluralitatis signo. e.g. **קָבֵלְיָהוּן** *ex aduerso ipsorum* Targ. Hierosol. Exod. XIV. 13.

קָדָם *coram, ante*: **קָדָמוּהִי** *coram eo* Exod. XXXIII. 15. **קָדָמָהּ מִן קָדָמָהּ** *ædem. a coram eius, siue a conspectu eius* [Saræ] Gen. XVI. 6. **קָדָמֵיכֶם** *coram vobis* Ierem. XXVI. 4. **קָדָמֵי** *coram me* Gen. IV. 10. Sic etiam **קָדָם** Hierosolymitanum, vt **קָדָמוּי** *coram eo* Ionath. Gen. I. 26.

תַּחְתָּיהֶן *sub*, vt **תַּחְתּוֹתָיו** *sub illo* I. Paral. XXIX. 28. **תַּחְתָּיהֶן** *sub eis* Num. XVI. 31. **תַּחְתָּי** *sub me* II. Sam. XXII. 37.

Particulis his adnumerari debent **אֵינִי** *est, sunt*, & **לֹא אֵינִי** *non est, non sunt*, item simpliciter *non*; quæ etiam Suffixa Pluralia, vt apud Syros,

Syros, accipiunt. v.g. אִתּוֹיְךָ *est ille* Dan. II. II. אִתּוֹיְךָ *es tu* v. 26.
 אִתּוֹיְכֶם *estis* III. 14. אִתּוֹיְךָ *ego sum* Psalm. XXXIX. 14. CIV. 33. Sic
 לִיתּוֹהִי *non est* Gen. V. 24.

In ceteris personis Particulæ prædictæ omnes sunt regulares,
 vt קִרְבֶּךָ מִן *a coram te, a conspectu tuo* Gen. IV. 14. in Targum
 sic semper, vbi ׀ plurale exulat: קִרְבֵּנָא *coram nobis* Ier. XXXVI.
 15. בֵּינָךְ *inter te* Gen. III. 15. עֲלֶיהָ *super eam* Genes. XVI. 14. עֲלֵנוּ
super nos XIX. 31. בְּאַחֶיךָ *post te* XVII. 7. &c.

Pronomina Separata.

I. Personalia siue Demonstratiua

Singularia.

Perf. I	Commun.	אֲנִי [אָנֹכִי Dan. II. 23.]	EGO.
II	Commun.	אַתָּה [אַתְּכֶם *]	TV.
III	Masc.	הוּא [אִיהוּא]	ILLE.
	Fœm.	הִיא [אִיהִיא]	ILLA.

Pluralia.

Perf. I	Commun.	אֲנֵנוּ [אָנֹכֵנוּ Gen. XLII. II.]	NOS.
II	Masc.	אַתֶּם, siue אַתְּכֶם	VOS.
	Fœm.	אֲתֵנָּה, siue אַתְּכֶנָּה	—
III	Masc.	הֵמָּן, הֵמָּן, הֵמָּן [הֵמָּן]	ILLI.
	Fœm.	הֵנָּה, הֵנָּה	ILLAE.

OBSERVATIONES.

Pro diuersitate dialecti quædam vncinis inclusimus, vt rariora,
 aut posteriorum paraphrastarum, aut Danielis vel Esræ propria, a re-
 liquis vsitatoribus discernantur. v.g. in Daniele est אֲנִיכֶם cum ה
 superfluo, cap. II. 37. IV. 19. Vtroque loco Masora: יִירֵי ה' *abun-*
dat He.

אִתּוֹהִי & אִיהִי siue אִיהָ sunt posteriorum paraphrastarum.

הַמִּן posterioribus etiam, quam prioribus paraphrastis; דַּמִּן Danieli: אַיִן Efræ vſitatus est. Pro אַיִן ſcribitur etiam אֵינָן & אֵינָן, e. g. in Ionath. Gen. III. 7. idque interdum per ſuetam enalagen de ſequiore ſexu vſurpatum inuenitur, vt Gen. VI. 2. in Onkel. אֵינָן אֵינָן *quia pulcra illa.* Et hoc אֵינָן deducit Buxtorſius ex Singulari אֵינָן.

Sunt etiam alia Demonstratiua Pronomina III Perſonæ, ſed DEFECTIVA, & quidem.

Sing. Masc. הוּא ſive הוּא Efr. V. 17. VI. 7. 8. & הוּא Gen. XXXVII. 19. in Onkel. & Zach. IV. 10. הוּא *quis eſt ille?* Pariter הוּא & cum emphafi הוּא, tam in Daniele, quam Targum. Vtrumque הוּא & הוּא reſpondet Ebræo הוּא, notatque *iſte, ille, hic.*

Fœm. הִיא in Dan. & Targ. & cum emph. הִיא in Targum paſſim: הִיא Efr. IV. 13. & הִיא, הִיא, הִיא, omnia, *hec, iſta, illa.* הִיא etiam cum Masc. vt הִיא *hec generatio* Pſal. XXIV. 6.

Plur. Masc. אֵלֵּי *iſti*, in Efræ & Daniele obuium.

Comm. אֵלֵּי & אֵלֵּי, in Targum. Num. XXII. 9. אֵלֵּי *viri iſti*: Gen. VI. 9. אֵלֵּי *he generationes.*

*IDEM, IPSE, vt Ebraice per עִצִּים, ita Chaldaice per כִּתְּרָא, conſtructum quaſi Nomen, redduntur. e. g. כִּתְּרָא יוֹמָא הַדִּין *in eodem die, illo ipſo die* Gen. XVII. 23. Exod. XII. 41.

II. Interrogatiua.

Interrogatiua ſunt vel PERSONÆ, *quis, quanam, quinam?* vel REI, *quid, quodnam?*

PERSONÆ מִן, מִן, & מִן Gen. XIX. 12. ac מִן I Paral. XI. 17.

Quis? que? quinam? vtriuſque Generis & Numeri. v. g. מִן הוּא *quis ille?* Dan. III. 15. מִן אַנְתָּ *de ſœmina, quanam tu es?* Ruth.

III. 9. מִן אֵלֵּי *quinam, viri iſti?* Num. XXII. 9.

REI מַה, מַה, מַה *Quid?* vt apud Ebræos:

אֵיךְ *Ecquis, qualis?* אֵיךְ *Ecquod, quale?* אֵיךְ
 עַל אֵיךְ *qualis domus & qualis locus?* Esaia LXXVI. 1.
 אֵיךְ הִיא אֲנִיחַת פְּטוּרִין *ob quod peccatum?* Cant. V. 17.
 אֵיךְ *quis est libellus iste repudii?* Esa. L. 1.

* מִן postpositum, vt מִן Ebræorum, notat Genitium *Cuius?*
 מִן אֵת *cuius filia es tu?* Gen. XXIV. 23.

Si Relatiuum הַ vel הִי sequitur post מִן, amittit vim interro-
 gandi, valetque *Is*, aut cum הַ, *quisquis?* e. g. Psal. XXXII. 1.
 מִן דְּשִׁבְיָתָן לִיהַ מְרוּרֵי *is, cui remissa rebelliones sue.*

III. Relatiuum.

הַ, idem, quod inde deductum הַ Præfixum, *Qui, Qua*, vtriusque
 Generis & Numeri. Exempla obuia.

Obliqui Casus exprimuntur, sicut apud Ebræos: Accusati-
 vus sæpe absolute, vi Verbi Actiui, e. g. הַ עֲבַר הַי *facinora, qua fecit Dominus* Esa. LII. 9. Ceteri pleonastice ple-
 rumque, e. c. הַי אֱלֹהֵיהַ עַמָּא *populus, cuius Deus est* DO-
 MINVS Psalm. CXLIV. 15. הַי שְׁמִיהַ *cuius nomen* Mich. V. 1.
 Dativi exemplum ex Psalmo XXXII. 1. modo attulimus. בְּשָׂרָה
 הַי כִּיהַ רוּחָה רַחֲמֵי *caro, in qua spiritus vita* Gen. VI. 17.

IV. Possessiva.

Suffixa inseparabilia loco Possessiuorum sunt: habent tamen,
 etiam separata Chaldæi, quanquam rariora, ex הַ Relatiuo, & לַ
 Dativi caractere composita, atque sic MEVS describunt *quod mi-*
hi: TVVS, quod tibi: NOSTER, quod nobis est, &c. e. g. אֶחָהּ הַי לִי *frater meus* Psalm. XXXV. 14. Separatim etiam scribuntur, aut post
 הַ Maccaph interponitur. v. g. הַי תִּתְּנוּ רַחֲמָתָהּ *offeret Aaron taurum pro peccato suo* Lev. XVI. 11. Absolute
 etiam, sine Substantiuo, pro MEVM, TVVM &c. ponitur, vt Genes.
 XII. vlt. Exod. XIII. 2.

הַי, הַי &c. idem significat, sicut etiam apud Talmudicos,
 v. g. Targ. Hieros. Gen. XLIX. 10. הַי הַי *sum (vel eius) est.*
 Sed hoc minus vsitatum est, quam superius per לַ factum.

V. Reciproca.

Reciproca Pronomina non habent separata & peculiaria Chaldaei, vti nec Syri ac Ebraei; sed designant Reciprocationem adiectivam sv vs per Demonstratiua **יה**, **והי**, aut horum Fœminina, v. g. **יהו ברי סברה** qui posuit in Domino spem suam Psalm. XIV. 6. **ישור ידוהי** abstinerit manus suas Esa. LVI. 2.

Reciproca Personalia SE, SIBI; item MEIPSVM, TEIPSVM &c. per **נפש** anima, aut **גומא** os describunt, v. c. Esa. V. 21. Ebraice **הוי חכמים בעיניהם** ve sapientibus in oculis suis, Targum. **בעיני נפשהו** in oculis anime sua, LXX interpretes *ἐν ἑαυτοῖς*. Pariter **עבדת גומיך באהבתך ונטרא יבם** fecisti teipsam vt mulierem, quæ præstolatur leuirum Ruth. III. 10. **אבאשא לגומיה** malefaceret sibi Psalm. XV. 4.

* **מדעם** quidquam, aliquid Pronominibus adnumeratur, & frequenter ante se **לא** non habet, vid. Gen. XIX. 6. Exod. V. 11. Esa. LV. 10. Si præcedit **כל** omne, cum eo exponitur quidquid, vt Num. XXXI. 23. Respondet Syro **כסל**, & Talmudico **מירי** apocopen passo, quod etiam Iobi VI. 6. in Targum altero ita truncatum occurrit.

CAPVT V DE VERBO ET CONIUGATIONIBVS.

I. Ordinariæ Coniugationes sunt

PEAL, Neutra vel Actiua, sicut Kal	} cui re- spondet	} ITHPEAL. ITHPAEL. rara ITTAPHAL.
PAEL, Actiua, sicut Piel		
APHEL, Transitiua, sicut Hiphil		

* Dialectus Daniëlis & Efræ addit Præteritum PEIL, passiuæ significationis: vt & Coniugationem Passiuam HOPHAL, de quibus singulari Capite de huiusmodi Dialecto, acturi sumus.

II. Modi & Tempora sunt totidem, quot apud Ebræos: etiam Participia respondent Ebraicis, nisi quod Paël & Aphel etiam Passi-

va Participia admittunt, a suis Actiuis per solam terminationem Patach, & quidem tantummodo in Masc. Singulari, distincta: in ceteris casibus eadem. v. g. מְבַרֵךְ *benedicens*, מְבֻרָךְ *benedictus* Dan. II. 20. מְתַקֵּן *paratus* Prov. XXI. 31. & in Aphel מְצַלַח *prosperatus* Efr. V. 8. מְחַבֵּל *orbatus* Hof. XIII. 8. In Fœm. & Plurali conueniunt cum Actiuis, & solo sensu distinguuntur.

III. Terminationes Coniugationum PATACH, ZERE, CHIREK sæpiissime permutantur, v. g. in Peal pro Patach dicitur etiam קָרַב *accessit* Daniel. III. 26. יָתַב *sedit* VII. 10. נָצִיב *plantauit* Genes. II. 8. נָסִיב *sumsit* v. 22. & נָסִיב per Zere, IV. 19. סָגֵד *adorauit* XXIV. 26. Etiam in Participiis, וְתֵי נִפְיָן *egrediens* Genes. II. 10. Sic etiam in reliquis Coniugationibus, וְתֵי בָרַךְ *benedixit* Dan. II. 19. שָׁזַיב *eripuit* III. 28. in Paël: אֶתְרַחֵץ *confisus est* Hab. II. 18. in Ithpeal: הִתְחַרַךְ *combustus est* Dan. III. 27. אֶתְרַפֵּיךְ *conuersus est* Psalm. CV. 25. in Ithpeal.

IV. Tertiæ Fœmininæ Personæ Præteritorum (nam etiam Pluralem Chaldæi sexu distinguunt) variæ sunt. Singularis ex regula habet סָלַקְתְּ *adscendit* Dan. VII. 20. (aut Kamez loco Patach, VII. 8.) sic פָּתַחְתְּ *aperuit* Gen. IV. 11. interdum Chirek aut Zere pro Scheva, vt נָסִיבְתְּ *accepit* Iud. XVII. 4. sed propter gutturalem aut Patach duplex, aut etiam propter Zere duplex adsumitur, vt הִשְׁתַּכַּחְתְּ *inuenta est* Dan. VI. 24. שָׁמַעְתְּ *audivit* I. Reg. XXI. 15. אָמַרְתְּ *dixit* Gen. XXX. 16. & אָמַרְתְּ Dan. V. 10. דָּבַרְתְּ *duxit* Gen. XVI. 3. הִתְחַדַּרְתְּ *decisa est* Dan. II. 34. Si media gutturalis, aliquando Sægol sub prima est, vt נִרְחַמְתְּ *descendit* II. Reg. I. 14. & non nunquam in aliis etiam, Syrorum more, vt נִבְרַחְתְּ *egressa est* Dan. II. 13.

Pluralis Numeri III Fœminina in נָ vulgo; interdum in לָ exit, vt יָרַעְנָן *cognouerunt* Onkel. Gen. XIX. 8. cum לָ epenthético, sine quo in Lexico Talm. allegatum est: אֶשְׁקִיאתֵן *potum dederunt*, eodem cap. v. 33. in Ionathane, vbi Onkelos אֶשְׁקִיאתָא habet, נָ feruili, propter simile radicale, in הָ ex consuetudine conuerso. Sic in eodem Targum Ionathanis Genes. III. 7. אֶתְרַחֵץ עֵינֵי פְרִיחֵיהֶן *illuminati sunt oculi amborum*. Ad posteriores paraphrastas hæc terminatio potissimum pertinet.

V. FUTURVM Peal, quod simile ferme Ebræo est, Kibbuz in Daniele & Esra pro vltima vocali habet, vt נִסְגֵּר *adorabimus* Dan. III. 18. in Targum *Vau cholematum*, vt נִכְנֹשׁ *colligam*: raro cum Schurek in perfectis Verbis, vt תִּנְנִיב *furaberis* Deut. V. 19. aut cum Kibbuz in Targum, vt תִּשְׁבֵּק *remittes* Exod. XXXII. 32. תִּפְּק *egredietur* Fœm. I. Sam. XXIV. 14.

Sic & Imperatiuus Peal: פִּרְק *abrumpe* Dan. IV. 24. פִּרוֹק idem in Targum.

VI. Præterquam quod quædam propter gutturalem in fine, Futuri & Imperatiui I Coniugationis Patach postulant; sunt etiam alia, quæ Patach pro Cholem aut Kibbuz amant, e. g. תִּירָחֵר *timbebis* Gen. XV. 1. תִּשְׁרֹט *dominaberis* propter pausam Kamez loco Patach) Dan. V. 16. Etiam Radices נִסַּב *accepit*, נִסַּק *adscendit*, in Imperatiuo & Futuro Peal plerumque Patach pro Cholem habent, vt סַּב *cape* Gen. VI. 20. יִסַּב *accipiet* c. III. 22. סַּק *adscende* Num. XXVII. 12. אִסַּק *adscendam* Gen. XLVI. 31. Rarum itaque exemplum est סִּבּוּ *sumite* Deut. XXXI. 26. cum aliter סִּבּוּ vel סִּבּוּ idem Onkelos scripserit Gen. XLII. 33. XLIII. 11. 12. Exod. V. 11. IX. 6. Num. XVI. 6.

VII. Vocalem Zere, vel cognatam Chirek, vtramque in Iod quiescentem, habent in Futuro & Imperatiuo Kal Rad. עָבַר *fecit*, אָבִיר *abiit*. vt עֲבִיר *fac* Gen. VI. 14. vel עֲבִיר Num. XXI. 8. עֲבִירוּ *facite* Num. XVI. 6. עֲבִירוּ Exod. V. 16. אֲעֲבִיר *faciam* cap. VI. 1. תִּעֲבִיר *facies* Gen. VI. 15. atque ita passim: vt singulare itidem fit, quod I. Paralip. XVII. 2. עָבַר scribitur pro עֲבִיר *effice*. Pariter ex altero Verbo est אֲיוֹר *ito* (י priore, vt signo Vocalis, abundante) Gen. XII. 1. & sine י cap. XXVI. 16. תִּיֹר *ibis* cap. III. 14. aut cum Zere in fine, XXIV. 4. Taceo Ebræis & Chaldæis communia אָתֵן, תִּתֵּן *dabo, dabis* &c. quæ omnibus nota sunt.

IX. Præter vsitam Infinitiuorum formam in I Coniugatione, quæ מִפְּקַר est, inuenitur etiam alia sed rara, in Cholem finita, vt מִפְּרוֹק *windicare* Ruth. IV. 6. מִשׁוֹר *custodire* Targ. Hierof. Gen. II. 15. & absque ט in בְּקָרוֹ בִּיהוֹן *in offerre eos*, id est, cum offerrent, Num. III. 4. Rarior est Talmudica forma, quæ in י definit, præcedente י ante vltimam radicalem, vt יִלְוִי *iro* Lev. XIII. 7. in Ionathane: יִפְּוִקִי *educere* Lev. XXVI. 5.

IX. Ad Pael pertinent etiam Verba QUADRATA, vt פָּרַס *aluit, sustentauit*, פָּרַק *oblectauit*, מָסַב *pauperem reddidit*, שָׁעֵבַר *seruiit & in seruitutem redegit*; & forma Poal, vt סוֹבַר *sustentauit*, longâ, Cholem, compensante eiectum Dagesch, sicut Zere in שִׁוִּיב *eripuit, liberauit*, quod Verbum itidem Coniugationis Pael extra ordinem est: cui simile הֵימַן *credidit*, quod Buxtorfius ad Aphel refert, sed Participium format quasi in Paël, מְהֵימַן, etiam Futurum, יֵהֵימַן *credet* Iob. XV. 22. aut defectiue יִהְיֶימַן *ibidem* v. 15. quam contracta etiam forma superat, quæ Futuro Aphel similis apparet, vt אֵימַן *credam* cap. IX. 16. יֵימַן *credet* c. IV. 18.

X. Danielis & Esræ dialectus N characteristicum Coniugationis Aphel in הָ; & אַת Passiuorum in תַּת mutat: etiam הָ illud in Aphel ad Futurum & Participium trahit, quamquam nouæ formatiuz accedant. Id perrarum est in Targumin, v. g. תְּרוֹדְעִין *scire facietis* Ios. IV. 22. יְהוֹבְרִין *peribunt* (intransitiue, præter naturam Coniugationis) Psalm. LXVIII. 3. Sed plura de iis in Dialectis trademus.

XI. N Passiui characteris אַת cedit litteris אַתִּין Futuri, & אַתִּין Participii. vt יִתְקַבֵּשׁ *congregabitur*, מְתִיָּהֵב *datus*.

XII. הָ characteristici אַת, ante similem הָ, ט, ר, אביicitur & per Dagesch compensatur. e. g. אֶתְבַּרְוּ *fracti sunt* I. Paral. XIX. 16. אֶתְמַרְתָּ *absconditus sui* Gen. III. 10. אֶתְמַרָּא *Infin. abscondi* IV. 14. אֶתְדַבַּרְתָּ *deducta est* XII. 15. יֶתְקַרְוּ *transfigentur* Mich. I. 7. Neglecta hac lege perfecte scribitur אֶתְדַלְקִין *incensa sunt* Ierem. LI. 30.

XIII. Passiuæ Coniugationes non semper significant passiuæ, v. g. אֶתְדַבַּר *recordatus est*, quod etiam Accusatiuum regit, non secus ac Actiuum Verbum. e. c. אֶתְדַבַּרְתָּ *recordatus est* Simson uxoris suæ Iud. XV. 1. יִשְׁתַּמְעוּן *audiens, obediens* Dan. VII. 27. & Onk. Gen. XLIX. 10.

XIV. Transpositio sibilantium ט, ש, צ, ו, ante הָ characteristicum Passiuarum: etiam permutatio אַת הָ propter צ cum ט; propter ו cum ר, Chaldæis eadem est, quæ Ebræis: immo frequentior Chaldæis, quam Ebræis, quod hi rarius vtuntur sua Hitphael; quam illi Passiuis, caractere הָ præsignatis. e. g. אֶתְפַּתְמַךְ *suffultus est*, אֶתְפַּתְמַר *relictus est* Gen. VII. 23. יִצְטַרְחִין *emittentur* Fœm. Num. XXIV. 24. יִדְרַע *vendes* Deut. XV. 12. יִדְרַע *feminabitur* XXI. 4.

Typus Coniugationum.

APHEL	PAEL	PEAL.		
<i>Transitiva</i>	<i>Activa</i>	<i>Activa vel Neutra</i>		
אָפֵּקֵר	פִּקֵּר	פִּקֵּר 3. M.	} Sing.	} Præteritum.
הִ-	תִּ-	פִּקְרָה 3. F.		
<i>Zere in ceteris manet;</i>	(פִּקְרָה & פִּקְרָה)	פִּקְרָה 2. M.		
	פִּקְרָה 2. F.			
אֶפְקְרָה	פִּקְרָה	פִּקְרָה 1. C.		
<i>præter 3. Plur. M. ubi Hirek Paruum est, aut propter פָּטָח Patach.</i>	וְ	פִּקְרוּ 3. M.	} Plur.	
	נָ	פִּקְרוּ 3. F.		
	פָּ	פִּקְרוּ 2. M.		
	פָּ	פִּקְרוּ 2. F.		
	נָ	פִּקְרוּ 1. C.		
אֶפְקֹר	vt in Piel	<i>Futurum est Ebraeum, terminatione Plur. וְ in וְ וְ נָה in וְ, mutata: in Dan. & Esra Cholem fit Kibbuz.</i>	} Futurum.	
<i>Reliqua sunt Ebraea, præter terminationem וְ, in Fut. Peal notat am.</i>				
אֶפְקֹר	vt in Piel	<i>Imperatiuus פִּקֹּר vel פִּקֹּר Imperatiuus In Fœm. & Pl. vel וְ manet.</i>		
<i>Zere fit Hirek P. in Fœm. & Plur.</i>				
אֶפְקְרָה	פִּקְרָה	<i>Infinitiuus. מִפְקֹר</i>		
מִפְקֹר	vt in Piel		<i>Pref. פִּקֹּר</i>	} Participium.
<i>Participium Pass. ab Actiuo differt per finale Patach in Sing. Masc. In ceteris conueniunt.</i>	<i>Passiuum פִּקֹּר Peil</i>	<i>Motio Participii est eadem, quæ Adiectiuæ, Genere, Numero, Statu, vt פִּרְקֹמֵה redempti Esa. LI. n. Affixa etiam accipiunt, e. c. פִּרְקֹמֵה redimens te F. c. LW. s.</i>		

Explanatio Coniugationis I.

FUTURVM	
Targ. אפקוד, אפקר	1 S.
F. * אקרי) I. אפקוד קוד	2
F. אפקוד) I. אפקוד	3
	I. Pl.
F. אקרי) אפקוד	2
F. אקרי) אפקוד	3

* II. Fem. Sing. sæpius habet ׀ paragogicum.

PRAETERITVM	
F. אפקרת) אפקר	3 S.
F. אפקרת * אפקרת) אפקרת	2
	1
F. אפקרתי) אפקרתי	3 Pl.
F. אפקרתו) אפקרתו	2
	1

* Ad II. Sing. Masc. sæpe additur ׀ paragogicum, vt אכתבת ׀ scripiffi Exod. XXXII. 32. quæ admodum ad I. Sing. ׀ paragogicum, præfertim cum Af- fixis: hæc etiam in אכתבת ׀ forma- tur, vt אכתבת ׀ dedi.

IMPERATIVI maior est variatio, quam exemplis dabimus.

- Masc. Sing. אקרי *redime* Dan. IV. 24. אקרי *idem* Psalm. XXV. 23. atque ita in Targum semper. אקרי *proba* Psalm. CXXXIX. 23. & אקרי *Psalm. XXVI. 1.* אקרי *accede* Lev. IX. 7. & אקרי *Gen. XIX. 9.* אקרי *dic.*
- Plur. אקרו *finite* Esr. VI. 7. אקרו *diligite* Psalm. XXXI. 24. אקרו *offerre* Exod. XXXII. 29. אקרו *dicite* Esa. III. 10.
- Fcem. Sing. אקרי *ede* Dan. VII. 5. אקרי *tace* II. Sam. XIII. 20. אקרי *dic*, Ebraice, Onk. Gen. XX. 13.
- Plur. אקרו *audite* Esa. XXXII. 9. & אקרו *Genes. IV. 23.* & contracte אקרו *Ierem. IX. 20*, sicut in אקרו *flete* II. Sam. I. 24.

Infinitiuus & Participia manent, vt in Typo exhibita fuerunt. Ceteræ Coniugationes in terminationibus seruilibus, præter Infinitiuum, conueniunt cum Prima, vt paradigmate peculiari in iis opus non sit.

Typus Passiuarum Coniugationum.

ITHPAEL.

ITHPEAL.

PRAETERITIVM

תִּפְקַד

Formatur vt Pael

תִּפְקַד

Formatur vt Peal, tantummodo syllaba תִּפְקַד præposita.

FUTVRVM

תִּפְקַד

Augmenta eadem, quæ in Ithpeal.

תִּפְקַד 1

Augmenta antecedentia & consequentia sunt eadem, quæ in Peal.

תִּפְקַד 2

תִּפְקַד 3

&c.

IMPERATIVVS

תִּפְקַד

Terminationes eadem, quæ in Ithpeal.

תִּפְקַד

M.S.

F.

תִּפְקַד

M.PI.

תִּפְקַד

F.

Patach manet cum augmentis finalibus תִּפְקַד, תִּפְקַד, תִּפְקַד

INFINITIVVS

תִּפְקַד

תִּפְקַד

PARTICIPIVM.

תִּפְקַד, תִּפְקַד, תִּפְקַד

תִּפְקַד, תִּפְקַד, תִּפְקַד

Coniugatio ITHPAEL in perfectis Verbis vix reperitur: vbi in imperfectis occurrat, v.g. in *Pe Tod*; in singulorum recensione adnotabimus. Formatur vero vt Aphel, præposito caractere תִּפְקַד, perinde ac Ithpeal & Ithpael, de quibus iam dictum est.

CAPVT VI DE VERBIS DEFECTIVIS.

Verba Anomala vel DEFECTIVA sunt, vt PE NVN, & GEMINATA, in quibus inter coniugandum radicalis littera plerumque deficit: vel QUIESCENTIA, quibus aliqua quiescentium litterarum נון anomalam parit, de quibus sequenti capite agetur. Heic de solis Defectiuis PE NVN & GEMINATIS. Nam in Lamed Nun vel Tau a regula non discedunt Chaldaei, vt נחלתא descendisti I. Sam. XVII. 28. Rad. נתן dedit vere defectiua, tantum in Futuro, quod pure Ebraum est, & Infinitiuo vsitata: cetera Tempora ex Radice נתן supplentur.

I. Pe Nun.

I. Nun Scheuatum in Praterito Peal, Participio Peil, & tota coniugatione Ithpeal manet, neque in his quidquam anomalix inest. e. c. נפק egressus est, נתתי dati Num. III. 9. מתבטח mactabitur Levit. XIX. 6.

II. In ceteris Ebrao more abiicitur Nun scheuatum, & si medium fuit, compensatur per Dagesch Forte.

III. Abiicitur ergo sine compensatione, vbi initiale fuerat, nempe in Imperatiuo Peal, vt טר Deut. V. 12. vel טור Psalm. XXV. 20. custodi: טור lena, tolle Num. XX. 18. טב sume Gen. VI. 20. טר ascende Num. XIII. 18. חור descende Exod. XIX. 21. aut חור Gen. XLV. 9. פוק egredere VIII. 16. פוקי exite Esa. LII. 11.

IV. Compensatur medium in Futuro & Infinitiuo Peal, & tota Coniugatione Aphel, nisi gutturalis obstat. e. g. יטב accipiet Genes. III. 22. תבוס mactabis Deut. XVI. 2. יחור descender Num. XXIV. 19. מטור custodire Gen. III. vlt. נתן dare IV. 12. נפק egredi VIII. 7. נפק educ ibid. v. 17. נתקן adducere I. Paral. XV. 4. מתור descendere faciens Gen. VII. 4.

V. Passiua Ittaphal N elidit, vt נתקן eductus est Ezech. XXIV. 6. נתתי descendere factus est Gen. XXXIX. 1.

* Multa tamen ex his ipsis non raro integra & plena sunt, vt
 נָתַן *dabit* Dan. II. 16. מָנַת *dare* Esræ VII. 20. מְנַבֵּק *assortavit*
 Dan. V. 2. נָפַר *serua* Psalm. XVI. 1. מְנַפֵּר *observare* Gen.
 II. 15. in Ionathane: יִנְפְּרוּ *seruabunt* II. Paral. VI. 16.

II. Geminata.

Geminata dicimus illa Verba, in quibus secunda radicalis si-
 milis est tertiæ, quorum flexio maximam partem conuenit cum E-
 braica. Nam

I. Expungitur media radicalis in Coniugationibus Ieuibus:
 & accedente augmento a fine, posterior dageschatur. e. g. יָעַר *in-*
gressus est Dan. II. 16. יָעָרוּ *ingressi sunt* Gen. VII. 9. יָעַר *ingre-*
dere ibidem v. 1. מִסְרַן *misereri* Dan. IV. 24. יָעָרוּ *succidite* ibidem v. 11.
 בִּזְזוּ *diripite* Nahum II. 9. Interdum Dagesch in longam resoluitur,
 vt יָעָרָה *comminuta sunt* cap. II. 35.

* Regularis est Imperatiuus יִבְרַר *elige* I. Paral. XXI. 10.

II. In Peal litteræ אָתִין Futuri puncta retinent ordinaria,
 hoc est Chirek sequente Dagesch, nisi huius vel exclusio vel resolu-
 tio longam analogam siue Zere postulet. e. g. יִבְזֹז *diripiet* Ezech.
 XXIX. 19. יִאָרֹר *ardescet* Psalm. II. 12. יִרְוֶה *concupisces* Deut. V. 21.
 יִגְזֹן *tondebis* Deut. XV. 19. aut cum Schurek, יִתְעַר *ingredieris*,
 Gen. VI. 18. aut denique cum Patach, vt etiam in perfectis Verbis
 fieri solet. e. g. יִתְפַּן *inuidebis* Proverb. XXIV. 19.

III. Participia Peal sunt plerumque regularia, vt יִגְזֹן *ton-*
dens I. Sam. XXV. 4. יִדְוֹן *detonsus* Psalm. LXXVI. 2. יִכְפֹּר *incur-*
natus Esa. LVIII. 4. Interdum syrizat Benoni, in mediæ locum ad-
 sumto נ, vt יִלְוֶה *liquescens* Psalm. LVIII. 9. aut י, vt יִקְדֹּחַ *excindens*
 Ierem. X. 3.

IV. Ithpeal quoque saepenumero regulare est, vt יִתְבַּזֵּז *at-*
direptus est Hof. VIII. 8. יִתְבַּרֵּר *trahetur* Ierem. XXII. 19. Si deficit
 media, ת characteristicum dageschatur, vt יִתְעַלֵּל *introduciti sunt*
 Gen. XLIII. 18.

V. Pael & Ithpael analogiam Ebraicam sequuntur, vt יִשְׁתַּמְּם *st-*
obstupuit, יִשְׁתַּמְּם *obstupescit* Dan. IV. 16. Est etiam qua-
 drata seu reduplicata forma, vt יִתְקַדֵּק *comminuens* Iob. IX. 17.

VI. Aphel legem expungendæ litteræ sequitur, vt Peal, e. g. **יָעַן** *introduxit* Gen. VIII. 9. & **נ** loco dageſch, **יָעַן** Dan. II. 25. **מִבְּרֵי** *dissipans* Eſa. XXIV. 1. **תִּרְקַץ** *comminuet* F. Dan. II. 40. **אֲנִי** *protegam* II. Reg. XX. 6. **יִצְרֵן** *proteget* Eſa. XXXI. 5. dageſch in longam reſoluto.

CAPVT VII DE VERBIS QUIESCEN- TIBVS.

Quiſcentes litteræ **אָהוּ** anomaliam pariunt in Verbis orientaliſium, quæ vel in prima littera ineſt, vt in quiſcentibus *Pe Aleph* & *Pe Iod*; vel in media, vt in Verbis *Ajin Vav*; vel in vltima, vt in *Lamed Aleph*, *He* vel *Iod*.

I. *Pe ſiue prima Aleph.*

I. Primam **א** in Futuro & Imperatiuo **קַל** retinent Daniel & Eſra; interdum abiiciunt: Targumiſtæ plerumque in **י** conuertunt, quod in Zere cum formatiuis quiſcit; aut proſus abiiciunt, manente Zere ſub formatiua. e. g. **נִאֲמַר** *dicemus* Dan. II. 36. **מִאֲמַר** v. 9. & **מִמַּר** Eſt. V. 11. & **מִימַר** in Targum, *dicere*: **מִיחַד** *prehendere* I. Paral. XIII. 9. **יִימַר** *dicet*, paſſim in Targum: & **יִמַר** Eſa. XX. 6. ſic & **יִמְרוּן** *dicent* & **יִמְרוּן** Gen. XII. 12.

II. Futurum & Imperatiuus Kal in Schurek deſinit, aut, quod in perfectis etiam ſolet, in Patach. v. g. **אֲחַד** *prehende* Exod. IV. 4. **תִּשְׂוֹר** *effundes* ibidem v. 9. **אֲיכֹר** *comedam* Gen. XXIV. 33. **אֲמַר** *dic* XLV. 17. **אֲמַרוּ** *dicite* Eſa. LXII. 11. **תִּירַף** *disces* Deut. XIV. 23. **נִירַב** *peribimus* Ion. I. 14.

* Radicem **אָוַל** *iuuit*, Zere vel Chirek M. ad mediam adſumere in Futuro & Imperatiuo, ſupra p. 30 dictum fuit.

III. PASSIVA vtraque, Ithpeal & Ithpael, vt & Paal, **א** retinere poſſunt & tollere poſt formatiuam ſeruilem. v. gr. **אֲחַדְתָּ** *captus es* Prov. VI. 2. & **אֲחַדְתָּ** *captus eſt* Thren. IV. 20. **יִחַס**

יִתְסֵי *sanabitur* Num. XII. 12. אֶלְרִיף *Pfalm. LI. 15. & Exodi IV. 15.*
 אֶלְרִיף *docebo: אֶבְרַדְנָה perdam te Ezech. XXV. 7.*

IV. APHEL mutat א in Vav cholematum. e.g. אֶבְרַדְנָה *perdidit*, אֶבְרַדְנָה *perdes* Esa. XXVI. 4. אֶבְרַדְנָה *perdidisti* Pfalm. IX. 7. cum ה Babylonico, quod ex illa dialecto etiam in Futuro manet, vt אֶבְרַדְנָה *peribit*, Fœm. & intransitiue, Pfalm. I. vlt. מִוֶּרְיָה *prolongans, expectans* Mich. V. 7. יִוְרְכוּן *prolongabunt* Deut. V. 16.

* Rad. אָתָא *venit* mutat in Aphel א in ר, sicut apud Syros, e.g. אָתָא *attulit* Gen. IV. 4. מִיָּתִי *adducens* c. VI. 17. יִתָּא *adducet* Num. VI. 10. 13. cui simile est in Targum Hierosol. אֶבְרַדְנָה *cibavit* Deut. XXXII. 13. quod alias constanter cum ו formatum legitur.

II. Pe Iod siue primâ Iod.

I. In PEAL litteræ אָתָא Futuri, & מ Infinitiu, Zere (aut cognatum Chirek) habent, Iod quiescente. e.g. אֶבְרַדְנָה *scies*, מִיָּתִי *sedere*. Sæpe pro Iod est Dagesch, quod interdum in ך resoluitur. vt אֶבְרַדְנָה *habitare* Exod. II. 21. מִרְעָה *scire* Gen. III. 22. גִּרְעָה *cognoscemus* XIX. 5. תִּגְרַעָה *cognosces* Dan. IV. 23.

II. Futurum in Patach aut Zere definit, pro quo aliquando Chirek substituitur. e.c. יִירַחָה *hereditabit* Deut. XXXIII. 23, seu defectiue, dagesch propter ר neglecto, יִירַחָה Gen. XXI. 10. בֵּנֵי יִירַחָה *bene erit* XII. 13. אֶבְרַדְנָה *habitabo* Pfalm. CXXXII. 14. יִתַּבָּה *sedebit* Dan. VII. 26.

III. In Imperatiuo Peal Iod plane abiicitur, Ebræorum consuetudine, e.g. גִּרְעָה *scito* Gen. XX. 7. גִּרְעוּ *scitote* Iud. XVIII. 14. vt apud Ebræos: הַבֵּה *da* Gen. XIV. 21. הַבֵּה *habita* XXXV. 1. vel הַבֵּה *habitare* XXXIV. 10.

IV. APHEL & ITTAPHAL mutant Iod in Vav Cholem. e.g. אֶבְרַדְנָה *collocavit* Gen. XLVII. 11. אֶבְרַדְנָה *manifestant* Targ. Hierosol. Exod. VI. 3. מוֹסִיף *addens* Esa. XXXVIII. 5. יוֹתֵר *reliquum faciet* Deut. XXVIII. 54. in Hierosolymitano. אֶבְרַדְנָה *reprehensæst* Gen. XX. 16. אֶבְרַדְנָה *combusti sunt* I. Paralipom. XIV. 12. מִתּוֹסַף *additum* Esa. LVI. 3.

V. Anomala Coniugationis Aphel sunt.

אַקַּף *cinxit, circumdedit*, Particip. מִקְּף *cingens*, vt connexionis lineam grammatici vocant: אֶקְפוּנִי *circumdederunt me* Psalm. XXII. 17.

אָבַד *adduxit, abduxit* in Esra, vt cap. V. 14. VI. 5. VII. 15. at in Targum pro eo אֲבִיד *est*.

אָוִיב *benefecit* & אָוִיב *ferre potest*, vt אֲוִיבָא *benefacere* Genes. XXXII. 12. & אֲוִיבָא Ierem. X. 5. XXXII. 40. Sic הוֹוִיב *benefacies* Onkel. Gen. IV. 7. הוֹוִיב *ibidem* Jonathan & Hierosol.

VI. PAEL & ITHPAEL sunt regulares, nisi quod Ithpael י in mobile, vt apud Ebraeos, mutat, e. c. אֲתוּבַח *disceptabo* I. Samuel. XII. 7.

* Radix יכר *vel* יכור *potuit*, in Præterito est formæ eius, quæ Chirek ante vltimam, vel Zere habet, vt יכרו *potuerunt* Gen. XIII. 6. Futurum terminatione ordinarium, י *vel* retinet, vel in dagesch mutat, vt יכור *poteris* Genes. XV. 5. יכור *praualebimus* Num. XIII. 31. Sic & Infin. מִכַּל *ibidem*, & מִיכַל *Num. XXII. 38. posse.*

III. *Ajin siue media Vav.*

I. Quæ mediam ו quiescens habent, in PRÆTERITIS non passiuus conuenientiam fere cum Ebraeorum Grammatica. Nam Peal ו in Kamez; Aphel in ׀ chirekatum; Pael in ׀ dageschatum mutat, e. gr. אָקַם *surrexit* Dan. III. 24. בָּת *pernoctauit* VI. 18. אֶקַּם *constituit* III. 1. הִתִּיב *respondit* II. 14. Pael קָם *confirmauit*.

* Præteritum Kal cum Chirek extra ordinem, Dan. V. 20. אָרַם *elatum est*. Sic מֵיַת *mortuus est*, quod י retinet in aliis etiam casibus, vt מֵיַת *mortua est* Num. XIX. 1. מֵיַתָּא *mortui sumus* *ibidem* commate 3.

II. In IMPERATIVIS & FUTVRIS quoque harum Coniugationum magna cum Ebraismo conuenientia est. Paël plane eadem: Peal & Aphel sola Vocali formatiuarum אָתָן ab Ebraeis discrepant, quæ his Kamez est, Chaldaeis Scheua, aut propter N personæ primæ, Cha.

Chatephpatach. v. g. קָם *surge*, יָקוּם *surget* Dan. VI. 9. יָקוּם *suscitabit* II. 44. אָרַם *erige* II. Sam. XXIV. 18. רָדוּתָם *redite* Fœm. Ruth I. 12.

* Sunt tamen etiam cum Kamez ex Ebraismo, v. g. מָמוֹת *moriar* Ruth I. 17. תִּסְרַף *consumet* F. Dan. II. 44. יָסִיב *stabilis* II. Sam. VII. 25. Rarius Zere, vt אָדוּב *redibo* Iud. VIII. 9. quod interdum in breuem & dagesch resolui Buxtorfius Gram. p. 158. testatur, verum exempla, quæ adfert, tam in ipsius, quam Angl. Bibliis aliter scribuntur, אָדוּב *reuertar* Zach. I. 16. אָמַס *auolabo* Psalm. LV. 7. quæ a regulâ nihil recedunt.

בֹּרָה *pernoctare* in Futuro & Imperatiuo וְ בֹרָה *mutat*, vt בֹּרָה *pernoctabo* Ruth I. 16 cum Kamez: נָבִיתָ *pernoctabimus* Gen. XIX. 2. בִּיתִי *pernocta* F. Ruth. II. 12. בִּיתִי *pernoctate* Num. XXII. 8. quod æmulatur אָזַי *ausculta* Psalm. V. 2. quod verbum in Aphel alias intransitiuè significat, vt אָזַי *auscultata* ibidem comm. 1.

יָרַף *ire, proficisci*, Futuro vsitatum, quod, eiecto וְ, per Kamez vel Patach formatur, e. g. יָרַף *ibit* Esrâ V. 5. VII. 13. יָרַף *ibitis* I. Paral. XIV. 14. יָרַף *ibitis* Gen. XIX. 2. & in Infinitiuo, qui est יָרַף *ire* Esr. VII. 13. De ceteris Temporibus dubitat Buxtorfius, putatque per אָזַל suppleri: Samaritani tamen, Præteritum quoque habent, Gen. XXII. 13 אָזַל *inuit*. Adde Hor. Samar. p. 37.

III. INFINITIVVS Peal Kamez pro וְ habet, & Scheua sub מָ formatiuo, vt מָבִיתָ *pernoctare* Genes. XXIV. 25. מָמוֹת *mori* Num. XIX. 4. Pro Scheva interdum Zere in Targum est, vt מָרַב *redire* Jerem. III. 11. מָרַץ *venari* Gen. XXVII. 5. Raro וְ ex Ebraismo superest, vt מָרַץ *latari* Psalm. LI. 14. מָקוּם *stare* LXIX. 3. Ceteri Infinitiu in נָ fiunt regulariter, vt Aphel מָרַבָּ *reducere* Iob. IX. 18. Pael קָיַם *confirmare* (וְ pro נָ) Dan. VI. 8. quemadmodum tota Coniugatio Pael regularis est.

IV. PARTICIPIVM Benoni Kal, mediam נָ sumit in Masc. Singulari, eamque in Fœm. & Plurali in וְ mutat. e. g. קָמָן *stans* Deut. V. 31. רָאָה *indicans* Genes. XV. 14. רָעוּתָם *reuertentes* c. VIII. 3. מָרַתָם *morientes* Esa, LVII, 1,

* Dan.

* Dan. IV. 32. דְּאֲרִי *habitantes*, V. 19. זָעֵץ *tremens* Maso-
retarum lege per ׀ leguntur, qui דִּיִּי ק׳, דִּיִּי ק׳ adnotarunt.
Contra in Targum nonnunquam Singularis Masc. est cum ׀,
vt ׀ *parcens* Jerem. XXI. 12. דִּיִּי *exultans* Prov. XXIX. 6.

V. Participium Peil Iod & Chirek habet, vt ׀ *positus* Dan. III. 29.
לִיִּי *maledictus* Gen. IV. 11. A quo Aphel tantum per formationem
׀ schevati differt, vt ׀ *exaltans* Psalm. III. 4. quod Dan. V. 19.
׀ per Kamez scribitur inusitate. Nam multiplex in vocali
formatiuarum variatio est, ita tamen vt Scheva maneat punctum or-
dinarium.

Typus Coniugationum Peal & Aphel exemplo

׀ *altum esse.*

APHEL		PRAETERITIVM		PEAL	
F. (מָה)	אָרוּם	3 S.	F. (רָמַת)	רָם	3 S.
F. (תָּה)	אָרוּמְתָּה	2	F. (תָּה)	רָמַתָּה	2
	אָרוּמְתָּה	1		רָמַתָּה	1
F. (מָה)	אָרוּמוּ	3 Pl.	F. (רָמַת)	רָמוּ	3 Pl.
F. (תָּה)	אָרוּמְתֶם	2	F. (תָּה)	רָמַתְתֶם	2
	אָרוּמְתֶם	1		רָמַתְתֶם	1
		FUTURVM			
	אָרוּם	1 S.		אָרוּם	1 S.
F. (מִי)	אָרוּמְתִי	2	F. (מִי)	אָרוּמְתִי	2
F. (תָּרוּם)	אָרוּמְתֶיךָ	3	F. (תָּרוּם)	אָרוּמְתֶיךָ	3
	אָרוּמְתֶיךָ	1 Pl.		אָרוּמְתֶיךָ	1 Pl.
F. (׀)	אָרוּמְתִי	2	F. (׀)	אָרוּמְתִי	2
F. (׀)	אָרוּמְתֶיךָ	3	F. (׀)	אָרוּמְתֶיךָ	3
		IMPERATIVVS			
F. & Pl. Chirek)	אָרוּם		vt Ebr.	׀	
		INFINITIVVS			
	אָרוּמְתִי			׀	
		PARTICIPIA			
	׀			׀	Benoni
	׀			׀	Peil
	׀			׀	IV. Pal-

VI. Passivæ Coniugationes in his Verbis raræ sunt, & paucis exemplis perdiscendæ. v. g.

Ithpaël.

Vt tota Pael, ita etiam tota Ithpaël, lege servata mediæ litteræ, regularis est, siue ab vfitata forma fiat, vt ex קָיִם fit אֶתְקַיֵּם; siue ex ebraizante, ut ex אֶתְרוּמָם, רֹמֵם, אֶתְרוּמָם, ex qua sunt אֶתְבוֹנְנוּ *intelligite* Psalm. L. 3. מִתְמוֹטְטִין *commoti* XLVI. 3.

Ithpeal.

אֶתְרָם aut אֶתְרָם Præt.
אֶתְרָם Fut.

&c.

אֶתְרָמָה Infin.

מִתְרָם Particip.

† Est etiam ׀ in vltima, vt תִּתְצִיר *capieris* Prov. III. 26. מִתְצִיר *captus* XXIX. 6. nisi ad Ittaphal hæc malis referre.

* Formam קָיִם videntur imitari pauca Verba, quæ mediæ ׀ quiescunt, vt a שָׁחַל fit שִׁחַל *petiit*, maxime apud Talmudicos: ex שָׁחַר, שִׁחַר, שִׁחַרִּי *reliquus fuit*, II. Paralip. VIII. 7. Verbum כָּתַב *paravit*, quamlibet ex כָּתַב formatum est, tamen quasi perfectum, ׀ suum regulariter mouet.

IV. Lamed siue vltima Aleph.

I. Tertia radicalis ׀ late apud Chaldæos patet, & tam illis verbis Ebræorum respondet, quæ vltimam ׀ habuerunt, vt בָּנָה *ædificauit*; quam quibus ׀ fuit etiam apud Ebræos, vt בָּרָא *creavit*, קָרָא *vocauit*.

II. PRAETERITVM Pæal ׀ seruat in radice, hoc est III persona Sing. Masculina: etiam in Plurali Fœm. personæ eiusdem: in ceteris personis vt & in omnibus aliis Præteritis ceterarum Coniugationum mutatur ׀ in ׀, cui in III Fœm. Sing. & III Plur. Masc. interdum ׀ superadditur. v. g. בָּעָא *quasiuit*, צָבָא *voluit*, הִזָּאָה *viderunt* E. Iof. XXIV. 7. בָּנִיתָ *ædificasti* Deut. VI. 10. בָּרִיתָ *creasti* Esa. LIV. 16. רָמִינוּ *proiecimus* Dan. III. 24. Sic in aliis Coniugationibus, שָׁיַר *posuit*,

posuit, אָפּוּר offendit, אֶתְקַרְר vocatus est, אֶשְׁתַּנִּי mutatus est, Dan. III. 19. Tertia autem pluralis Masc. duplex est, Peal plerumque in ו, in ceteris in יו, finita: deinde in יאו, e.g. רָטוּ proiecerunt Dan. VI. 16. שָׁנּוּ mutarunt III. 8. שָׁרְאוּ coeperunt Gen. VI. 1. אֶתְיאוּ adduxerunt XLVII. 17. אֶתְבְּרְאוּ creati sunt: in Kal hæc forma rarior, vt סָגְיאוּ creuerunt Exod. I. 7. רָבִיאוּ idem Iud. XI. 2. (scribitur etiam sine נ, præsertim in Targum Ionathanis, vt אֶיִתְיאוּ attulerunt Exod. XXXII. 3. אֶתְבְּרְיאוּ creati sunt Gen. II. 4.) Sic III Fœm. Singul. Præteritorum format, vt בָּהִית בָּהִית caligavit Iob. XVII. 7. אֶתְמְרְיאוּ repleta est Gen. VI. 13.

* Quædam heic variant. Sunt enim, quæ נ interdum seruant etiam in aliis, quam prima, Coniugationibus, vt אֶתְחַוּאָּ indi- carum est Genes. XXVII. 42. Jerem. XXIII. 25. Et Pluralis Fœminina nonnunquam in אָ definit, vt קָרְאוּ vocauerunt Ruth IV. 17. addit Cl. Buxtorf בָּכְיָאָּ plorarunt c. I. 14, sed eiusdem & Anglorum Biblia habent בָּכְיָאָּ in forma Participii Pluralis.

III. FUTURE in Danielis & Esæ libris נ (vel הָ ex illorum dialecto) plerumque seruant, vt אֶבְעֵאָּ quæram Dan. VII. 16. יַעֲרָה cessabit ibidem v. 14. יִתְקַרְרָּ vocabitur c. V. 12. In Targum plerumque in י mutatur. e.g. נֶחֱמִי videbimus Psalm. XXXVI. 10. אֶדְבִּיעֵיָּ ad- ducet Num. VI. 10. יִתְבְּנֵיָּ edificabitur Zach. I. 16.

* Raro in Targum נ manet, vt יִתְגַּלֵּאָּ manifestabitur I. Paral. XII. 17. Præcipue id vsitatum in יִתְרַבֵּאָּ magnificabitur Gen. XXIV. 23. Lev. XXI. 10. Num. XXIV. 7. Esa. LII. 6. LIII. 2. Est tamen etiam יִתְרַבֵּיָּ Esa. XI. 1. Zach. VI. 12.

Anomala & contracta sunt יִהְיֶה erit Gen. I. 3. (vel יִהְיֶה cap. XVI. 12.) יִהְיוּ erunt I. 14. יִחַיֵּי viuet III. 22. יִחַיוֹ viuent Num. XXIV. 23.

IV. IMPERATIVI Singularis Numeri, Masculini נ in י ver- tunt: Fœminei נ, vt notam suam, resumunt. Plurales Præteritis suis similes sunt: aut Fœminei peculiariter in י, desinunt. e.g. הִיִּי vi- ve Dan. II. 4. קָרְיִי voca, cum Zere, Hof. I. 6. חַוּאָּ indica Fœm. Gen. XXIV. 23. אָּוּיִי venite Dan. III. 26. קָרְיִי vocate, cum Schurek, Ruth

I. 20. **בבכא** flete Fœm. II. Sam. I. 24, pro quo Buxtorf mauult **בבכא**, ex quo videtur contractum esse: **קק** vocate Fœm. Exod. II. 20.

* Ludouicus de Dieu Gram. Harm. p. 319. miratur a Buxtorfio **N** terminationem Fœm. Sing. sine exemplo poni. Vnum autem attulerat **נננ** *veni* Gen. XIX. 32. de Lothi filia, quod Ionath. **נננ** ibidem scripsit: ex Pael addo **נננ** *indica* Genes. XXIV. 23. vbi Ionath. **נננ** *doce* habet, ea forma, qua est in Peal **נננ** *vide* de Abigail I. Sam. XXV. 35. quam ipse de Dieu ex norma Syri **נננ** & similium, **נננ** per Kamez censet scribendam esse. At vero **נננ**, **נננ** *veni* de viris quoque leguntur Num. XXII. 11. XXIII. 7. sicut **נננ** *voca* Hof. I. 4. ex Ebraismo. **נננ** *esto* F. Gen. XXIV. 60. videtur esse ex **נננ** & **N** paragogico.

Apocopata sunt **נננ** *bibe* Gen. XXIV. 14. **נננ** *indica* XXXVII. 16. **נננ** *pone* XLIV. 1.

V. INFINITIVVS Peal Danieli & Estræ in **נננ**, Targumistis in **נ** terminatur, vt **נננ** *adificare* Esr. V. 2. **נננ** *soluere* Dan. V. 16. **נננ** *numerare* Gen. I. 14. **נננ** *crefcere* VI. 1. Ceteri Infinitiuui fiunt in **נננ**, vt **נננ** *sanare* Hof. V. 13. **נננ** *multipliare* Gen. III. 16.

* Absque **D** formatiuo in Daniele & Esra est **נננ** cum **ל** Præfixo, esse: raro in aliis, vt **נננ** *adificare* Esr. V. 13. Specialis contractio est in **נננ** & **נננ**, quæ cum **ל** notant, vt *sunt illi, illæ*, quasi ad esse eos, eas, Esr. VI. 10. Dan. V. 17. deductæ ex **נננ**, **נננ**, Infinitiuo & Pronomine suffixo.

Constructus cum suo Verbo in **N** finit, vt **נננ** *hauriendo hausit* Exod. II. 19. adde cap. III. 7. at a **נננ** *vixit*, est **נננ** *vinendo vines* II. Reg. VIII. 10. & **נננ** *viuendo vinet* Ezech. XVIII. 21.

VI. PARTICIPIA quoque ita comparata sunt, vt in Daniele & Esra plerumque in **N**. [vel **נ**.], in Targum in **נ**. finiantur, v. g. Benoni Kal **נננ** *volens* Dan. V. 19. **נננ** *bibens* ibidem v. 1. **נננ** *ueniens* in Targum. Peil **נננ** *adificatus* Esr. V. 11. **נננ** *lectum*. Et

Et sic etiam in ceteris Participiis duplex terminatio est, vt מְהַשֵּׁיבֵנִי *mutans* Aphel Dan. II. 21. מְבִנֵּי מִתְבַּנֵּי *edificatus* Efr. V. 8. quæ in Targum plerumque in ך̄ exeunt.

Fœmininum Singulare facit ך̄, vt מְבִנֵּי *veniens* Gen. XVI. 8. מְבִינֵי *videns* v. 13. Patach loco Kamez, non tam propter gutturalem, quam quod ita in Targum vsu venit. Eadem autem forma probe distinguenda est tam a Masculina emphatica (nam emphasin etiam Participia admittunt) quam a Peil muliebris Generis. e. g. מְבִרֵי *latans* virilis Generis est & emphaticum Prov. XVII. 22. sequioris & absolutum Psalm. CXIII. 9. Sic מְבִסֵּי Fœm. Peil est Iob. XXVIII. 21. & תַּעֲבָא exponitur, sed eadem forma potest etiam Benoni esse.

Pluralis Masculinus, quam varius sit, ex parte pag. 10. prædiximus. Nempe formatur in ך̄, ך̄, ך̄, ך̄, ך̄ & ך̄ v. g. מְשִׁתֵּי Iob. I. 13. מְשִׁתֵּי Dan. V. 23. מְשִׁתֵּי Hagg. I. 6. מְשִׁתֵּי I. Paral. XII. 13. & מְשִׁתֵּי Gen. XIX. 3. in Targum Hierosolymitano, omnia masculina sonant *bibentes*. Sic מְבִנֵּי *edificantes* Efr. IV. 12. מְבִנֵּי *fratres tui pascentes* Gen. XXXVII. 13. מְבִרֵי *viri rixantes* Exod. II. 13. מְבִרֵי *pseudoprophetae, qui vaticinantes* Ierem. XXIII. 25. מְבִינֵי *videntes* Gen. III. 7. in Ionathane: מְבִינֵי *percutientes* ibidem v. 15. in Hierosol. de filiis mulieris: מְבִינֵי *visti* in eodem Targum Gen. XIX. 3. de angelis. Ex his formis, quæ in ך̄, Danieli & Esræ; quæ in ך̄ vel ך̄ finit, posterioribus Targumistis visita-tior est. Eadem ratio est Participii Peil, vt מְשִׁתֵּי *soluti* Dan. III. 25. מְשִׁתֵּי *percussi & afflicti* Esa. LIII. 4.

* Participia a מְשִׁיבֵי *odisse*, מְ, Syrorum more, non raro retinent augmento accedente, e. g. Fœm. מְשִׁיבֵי Buxt. in Lex. habet, at idem in Bibliis, etiam Angli מְשִׁיבֵי *odio habens* Prov. VIII. 13. Sic מְשִׁיבֵי *osores tui* Deut. VII. 15. מְשִׁיבֵי *osores illorum* Amos IX. 2. Etiam in Peil, מְשִׁיבֵי *exosa* Gen. XXIX. 31. [29] littera ך̄ ex Ebraismo relicta.

† מְשִׁיבֵי *asserentes sine* II. Paral. IX. 14.

Typus Præteriti Quiescentium ultima \aleph .

<p>APHEL אַרְבִּי <i>multiplicauit</i></p>	<p>PAEL רָבִי <i>educauit</i> רְבִיָּה & רְבִיָּה</p>	<p>PEAL רָבָה M. <i>creuit</i> רְבִיָּה F. רְבִיָּה, רְבִיָּה M. רְבִיָּה F. רְבִיָּה, רְבִיָּה C. רְבוּ M. רְבָהּ F. רְבִיָּהּ M. רְבִיָּה F. רְבִיָּהּ C.</p>	<p>3 Sing. 2 1 3 Plur. 2 1</p>
<p>In ceteris augmentis finali- bus conueniunt cum I Coniugatione.</p>			
<p>Nec aliter Ithpeal & Ith- pael, vt אֲתַרְבִּי <i>magni- ficatus est.</i></p>			

Typus Futuri.

<p>אַרְבִּי Dan. N. fin.) אַרְבִּי פ</p>	<p>אַרְבִּי רָבִי רְבִי רְבִיָּה רְבִיָּה רְבִיָּה</p>	<p>Dan. אַרְבָּה אַרְבִּי 1 Sing. F. תְּרַבֵּן תְּרַבִּי 2 F. תְּרַבִּי תְּרַבִּי 3 נְרַבִּי 1 Plur. F. תְּרַבֵּן תְּרַבֵּן 2 F. — תְּרַבֵּן 3</p>	<p>Terminationes eadem, quæ in Peal. Nec aliter in Passiuis.</p>
--	--	--	--

Typus Imperatiuorum.

<p>אַרְבִּי רָבִי</p>	<p>רָבִי רְבִי M. Sing. vide p. 44. רְבָה F. רְבוּ M. Plur. רְבִיָּה, רְבִיָּה, רְבִיָּה F.</p>
<p>Ceteræ terminationes con- ueniunt cum Peal.</p>	

Typus Infinitiuorum & Participiorum supra num. V, & VI
fatis perspicue propositus fuit.

V. Verba Lamed He & Iod.

LAMED HE in Targum fere nulla sunt, aut oppido rara, si Substantivum Verbum לָהֵךְ fuit, exceperis, quod semper per ה scribitur: In Daniele autem & Esra sunt huius modi Verba pæne multa, quod istorum dialectus tenacius Ebraismo inhæret, & ubi Targumistæ N in fine habent, hi plerumque ה substituunt. Nec tamen aliter tractantur aut inflectuntur, quam Targumistarum Lamed Aleph, quæ modo exposuimus.

Verba LAMED IOD admodum pauca sunt, & tractantur in Præterito Kal, vt Lamed Aleph in Præteris Pael & Aphel. Nec alio Tempore, quam solo Præterito Kal, a ל differunt: in ceteris conveniunt, immo eadem sunt. Multa etiam ex iis utramque formam tenent, & tam N in fine, quam י perferre possunt, sicut רָמָה & רָמָי vidit, רָמָה & רָמָי iecit, inuenitur: vnde etiam in ceteris personis duplex formatio occurrit, vt רָמוּ iecerunt Dan. VI. 16. & רָמוּ c. III. 21. Pariter רָמוּ gauisi sunt I. Paral. XXIX. 9. & רָמוּ Efa. LXIV. 4.

Talia ergo Verba sunt, רָמָה siue רָמָי vidit, רָמָה letatus est Gen. XVII. 17. שָׁתָה bibit, vnde est שָׁתִיתָ Fœm. bibit Num. XX. 11. אָשְׁתוּ biberunt, cum N prosthethico, Dan. V. 3. 4. Sic בָּדְדָה caligauit Iob. XVII. 7. בָּדְדָה caligauerunt Fœm. Gen. XXVII. 1. בָּרָאָה veterauit F. Deut. XXIX. 5. צָרְאוּ destructa sunt Ioel I. 17. &c.

VI. Dupliciter imperfecta.

Ad Verba ל pertinent etiam, quæ dupliciter imperfecta dicuntur, quia omnibus illis quiescit vltima N, vel ה cognata.

Distinguuntur autem secundum anomaliam primæ litteræ, quæ vel J est, vt in נָרַךְ adspersi, vnde Aphel fit נָרַךְ adpersit Lev. VIII. 11. eiecto J, Defectiuorum lege; & addita terminatione Quiescentium:

Vel etiam N primam habent, vt נָתַן venit, in cuius formatione utramque anomaliam, Verborum ל & נ, simul obseruant; vt נָתַן venire, נָתַן veniet, de quo plura diximus pag. 38.

Tandem sunt etiam, quorum vltima N est, & prima Y, vt
יָמַר iuravit, ex quo **יִמַרְךָ** iurabis Deut. V. 11. **יָמַרְתָּ** ad iurandum
 adegit cap. XIII. 19. Sic **יָמַרְתָּ** celebrauit, **יָמַרְתָּ** oppressit Ezech.
 XVIII. 7. in quibus pariter vtraque anomalia, a fronte & in fine,
 seruata fuit.

Nouis ergo legibus non indigent Imperfecta dupliciter, sed omnia
 peraguntur secundum antea latas, modo geminas simul in
 vna voce sequaris,

CAPVT VIII DE PARTICVLIS.

HActenus Nomen & Verbum exposuimus: sequuntur **PARTI-**
CVLAE, quæ tertiam orationis in oriente partem constituunt,
 a nobis pro occidentalium more in Aduerbia, Præpositiones, Con-
 iunctiones & Interiectiones, diuidendæ.

Sunt autem quædam communes Chaldæis atque Ebrais, **אֲוֹ** aut,
כִּי si Num. XVI. 29. **אֲתָ** etiam, **בֵּין** inter, **כֵּן** sic, **מִן** a, ex, **עַד**
 vsque, **עַד** adhuc Gen. VIII. 10. **עַל** super, **עִם** cum, **מִתְּי** (& cum **אִי**)
 quando? & si quæ aliæ. Non autem de his agere nobis constitutum est:
 sed de propriis Chaldæorum, e quibus significatione sunt.

I. ADVERBIA,

אֲוֹ, **אֲתָ**, **אֲתָ** *ubi?* **אֲתָ** & **בְּאֲתָ** *tunc*, **הֵא**, **הֵא**, **הֵא** & **הֵא** *ecce*,
הֵא, **הֵא** *sicut, quasi*, **אִיכְדָן** *quomodo?* **מִגִּד** *magis*, **כֵּן** *huc*,
 quod **ל**, **מ** & **ה** *adsumit*, **מִכָּא** *hinc*, **הִכָּא** *hæc* Gen. XIX. 12. **כֵּדָן**
nunc, **כֵּדָן** *sic, ita, quasi, secundum hoc*. **כֵּדָן** & **כֵּדָן** *sicut*,
כֵּדָן *pariter, proprie, secundum vnum*: **כֵּדָן** *nunc, quæso*, pro
 Ebr. **כֵּדָן** in Targum. vide Gen. XIX. 2. &c. **לֹא** *non*, **לֹא** *viuam*,
 etiam cum **ה** præfixo; **לְהֵדָא** *valde*, pro Ebr. **מְאֹד**, quasi, in vnum;
לְחֹדָר, & sæpius cum **כ** præfixo, **מִכָּן** *unde*, **מִתְּי** *cras*, **כֵּן**
sorte, utique, **כֵּן** & in Targum **כֵּן** *ibi*, & quæ geminam seruilem
 præ-

præfixam habent, מלעיל *superne, desuper*, מלרע *infra*, quæ in-
sequente ל Præpositiones fiunt.

* Expletiva Particula est הוי, & plerumque separatim antecedit
Præfixo כ similitudinis: etiam compositioni quorundam in-
feruit, vt הוידין *tunc*.

II. PRAEPOSITIONES.

בגין *propter*, ביני *inter*, בתי *post*, בר *extra, prater*
amat ל & מ ante se: גו cum ל & מ præfixis *intra*, צב *ad, apud*,
חלף & חלף ל *pro, vice*, לר *ad*, מטול *sæpe cum prosthese* א,
מטול *propter*, (sequente ר *propterea quod*) עלוי & עלוי Hiero-
solymitane, *super*, עיל *supra* (sæpius cum præfixis ל & מ, & se-
quente מן) צית *inxta, ad*, קבל *contra, e regione*, קדם *ante co-*
ram, תחור *sub, &c.*

* בי in separatim raro inueniri, & eius loco in accuratis li-
bris כ seruire legi, supra p. II. notatum fuit.

III. CONIUNCTIONES.

Fiunt etiam ex aduerbiis aut Præpositionibus, si alia accedit
particula, vt בגין *ideoque &c.* Sed ordine simplices recensebi-
mus. או vel או *aut*, אין & אי *sive, אלא & אלהן sed, nisi*, אין *non*,
אלו *nisi*, אף *etiam*, ארי & ארום *quia*, ברם *sed*, [si aduerbiafcit, *utique, profecto*, pro אר Ebræorum] &
בבן *quod*, בי *quum*, בלמא *ne forte*, בר *postquam*, בתר *si forte* Gen. XVIII. 24.

IV. INTERIECTIONES.

ו *ve*, או *heu*, חס *absit* (ex חוס *parcere*) באפו *quæso*, (pro-
prie, cum petitione) Gen. XIX. 2. במטו *idem*.

* Suffixio Particularum est formatione eadem, quæ Nominum:
sensu & significatione, eadem quæ Verborum. Patientes autem
Præfixorum sunt pleræque Præpositiones, & nonnulla Aduerbia, vt
במטו, במת, במי *sicut*, de quibus pag. 23 prædiximus.

CAPVT IX
DE MUTATIONE VO-
CALIVM.

Incertior res est de punctis vocalibus Chaldæorum, cum alia in Daniele & Esra appareant. plerumque alia in Targumin. His quoque mirabiliter variant, præsertim in Venetis Bibliis, etiam in Targum Pentateuchi, qui Ionathani tribuitur, & in nuper repertis libris Paralipomenon. Quæ argumento sunt, paraphrasibus, quæ olim punctis vocalibus animatæ non erant, vt vel abundantes litteræ ״ן, & crebra geminatio ת״ו ׀ & ״ mobilium ostendunt; non doctissimos Iudæos aut Grammaticæ peritissimos puncta subiecisse. Richardus Simon, percelebris auctor *Disquisitionum Criticarum*, quæ superiore anno Londini excusæ sunt, cap. XIII, se incidisse ait in Pentateuchum charta maxima in pergameno prægrandioribus litteris descriptum, in quo punctatio Chaldaica a qualibet alia, tam in editis, quam manuscriptis codicibus adhuc deprehensa, mire discrepet: quippe analogiam librorum Esræ & Danielis longe melius, quam Buxtorfiana editio, repræsentet. Ex quo colligit, etiam ante Eliam fuisse Chaldæorum Grammaticæ peritos viros, miraturque Iudæos, qui diuersis Onkelosi editionibus præfuerunt, melioribus vsos non fuisse codicibus. Sed facile fidem auctori habemus, qui vero nihil beatiorem Chaldaismum effecit, quem ex vulgatis libris, non latentibus & ab hominum oculis & vsu amotis metiri debemus. Elias primus rem desperatam sanare, & turbatam punctationem in ordinem cogere ausus fuit, sed capta Roma ab Caroli V militibus, direptisque, quas parauerat, schedis, fructu laboris caruit. Buxtorfius tandem laboriosissimus perfecit, vt paraphrases, sine ordine & lege antea vocalibus dispunctas, nunc ordinatim & ad legem librorum Danielis & Esræ ex maiori parte reformatas habeamus, quem in plerisque Angli editores secuti sunt. Verum, vt fieri solet in tanto opere, multa reliquerunt posteritati emendanda. Nam etiam in correctis his libris non rarum est Patach pro Kamez, Kamez pro Scheua interdum poni, aut aliter puncta permutari, & אִמְרִין pro אִמְרִין,

עֲבָרוּ פִתְּמָא pro פִתְּמָא, חֶבּ pro חֶבּ, סִנְאָה pro סִנְאָה, אֲמָרוּ
 pro עֲבָרוּ & עֲבָרוּ, הוֹיָה & הוֹיָה, הוֹיָה & הוֹיָה, בִּיתָא & בִּיתָא, עֲבָרוּ
 promiscue scribi. Quid? quod ipsa Danielis scriptura, quæ regula loco
 debet esse, non raro ab regula recessit, & בִּהּ pro בִּהּ, מִנָּה pro
 מִנָּה, הוֹה & הוֹה, בִּרָה pro בִּרָה, מְשֻׁבּ pro מְשֻׁבּ, פִּדְקָה
 pro פִּדְקָה, פִּרְסָה pro פִּרְסָה, & similia proposuit. In tanta varietate
 difficile est regulas exstruere, & ad perpetuam normam reuocare,
 quæ per se turbata & diffusa sunt. Nihilominus, quæ potiores
 sunt partes analogiæ de MUTATIONE VOCALIVM, paucis præ-
 ceptis complectemur.

I. Incrementum quoduis mutat Patach & Zere finalia in Sche-
 va. vt עֲלָמֵי *seculum*, ex absoluto in Patach finito: פִּקְרוּ ex
 פִּקֵּר Sing.

* Excipe הוֹן כוֹן, vt בְּמַסְקֵהוֹן *in adscendere illos, cum adscen-*
derent, Iud. XL. 16.

II. Incrementum Fæmineum, Plurale, & Suffixi, Cholem vel Kib-
 buz Futuri mutat in Scheva; Imperatiui non mutat. e. g. יִסְבְּרוּן
adorabunt, יִפְרִיֶקֶנָה redimet te, שִׁבְעוּ finite, פְּרוּקֵנִי redime me
Pfalm. XXII. 22.

III. Incrementum Emphaticum plerumque puncta in talem
 faciem conuertit, qualem Ebraei in incremento suo amant, e. c. קִבְרָא
sepulcrum, יִצְרָא figmentum, סִפְרָא liber, שִׁקְרָא mendacium, נַפְשָׁא
anima, כֶּסֶפָּא argentum, מְשִׁיחָא Messias, יָמָא mare, נֶסֶף vexil-
lum &c.

* Excipe, quæ in Kamez Ebraice terminantur, pro quo in Chal-
 daico emphaseos incremento vt plurimum Scheva est. e. gr.
 ex יָרִי fit יָרִי *manus, ex כּוּכַבּ כּוּכַבָּא stella. Si vero Sche-*
va mutum siue syllaba composita præcessit, Kamez manet,
vt פִּתְּמָא verbum, פְּרוּקֵנָה redemptio. Dissyllaba vtrinque
kamezata vtrumque Kamez in Scheva corripuiunt, vt בִּסְרָה ex
בִּשְׂרָה caro, מְטָרָה ex מְטָרָה pluuia.

IV. Mutatio longæ propter Regimen, aut propter antepenul-
 timum locum, non est necessaria. e. g. עוֹבְרֵי אִירָה *opera manuum*
eorum

tuarum Psalm. CXXXVIII. vlt. וְכוֹתִי & וְכוֹתִי *iustitia mea* Esa. L. 8. Adde superius dicta de Regimine p. 7.

V. Ratio Schevaim ab initio vocis est eadem, quæ apud Ebræos. e. c. בְּשֵׁמֶךָ *in nomine tuo*, וְשָׁמַע & *audivit*, וּפִם & *os*, מִיְדֵיחוֹ *e manibus ipsorum*.

VI. Eadem quoque est ratio gutturalium & ך in lingua v. traque, etiam productionis propter exclusum dagesch. e. g. נֹאמַר *dic*, וְנֹאמַר & *dixit*, הִשְׁמַע *inquire*, נֹטֵר *custodiens* Gen. IV. 9. דָּבַר *duc* Exod. XXXII. 34. (quanquam hoc rarius apud Ebræos, quam Chaldæos est) וְסָנַר & *clausit* Dan. VI. 22. יְהוֹת *descendet*, יְבָרְכֶךָ *benedicet tibi*.

* In diuino nomine אֱלֹהִים cum Præfixis construendo liberiores Chaldæi sunt, quam Ebræi. Scribunt enim non modo אֱלֹהִים & *Deus* Esa. VI. 12. & אֱלֹהֵינוּ *Deum* Dan. V. 23. Ebræorum lege: verum etiam שְׁמַיָּא אֱלֹהִים *Deum cæli* Esa. V. 12. (add. Dan. II. 19.) & קְרָתָא דְאֱלֹהֵנָא *ciuitas Dei nostri* Psalm. XLVIII. 2. add. Esa. LV. 7. Eadem libertas est in æmula voce אֲרִין *tunc*. Dicitur enim וְאֲרִין & *tunc* Esa. V. 5. & בְּאֲרִין [in] *tunc* Dan. III. 3 & aliis plurimis locis.

VII. Chatephatam ponunt interdum sub non gutturali, e. g. קָדָם *coram, ante*, pro quo etiam קָדָם inuenitur, abiecto Chateph: sic קָבֵר & קָבֵר *contra* scribitur. קָרִי *lectum* Esa. IV. 18. סָנַר *clausit* Dan. VI. 22.

VIII. Tertia persona Fœminina Præteriti propter gutturales aut ך puncta variat. Vide exempla pag. 29. num. 4. Etiam prima Singularis Præteriti in huiusmodi variatione est. Norma enim est שָׁמַע *audivi* Dan. V. 14. קָרַב *accessi* VII. 16. a qua recedunt נֹמַר *dixi* IV. 5. propter gutturalem (vt עָרַק *fugi* Gen. XVI. 8.) & alia forma אֲמַרִית *Psal. LXXVII. n. itidem dixi*: יְהִיבִית *dedi* Exod. XXXII. 7. in Ionathane, גְּזַרִית *decreui* II. Paral. VII. 18. Iod enim, nota זֶרֶ *Zere*, crebro per Chirek lectum fuit. Etiam in non gutturalibus interdum talis anomalia occurrit, vt נְסִיבִית & נְסִיבִית *accepi* Gen. XL. 11. per Zere vel Chirek.

IX. Futura quoque & Imperatiui I Coniugationis pro Cho-
lem vel Kibbuz in Patach finiuntur, non solum illa, quorum vlti-
ma gutturalis aut ך est, sed alia quoque propter significationem.
Neutram, quædam etiam sine vlla ratione. e. g. אֲדַבַּח *sacrificabo*,
יִסְבֵּר *cogitabit* Dan. VII. 25. תִּקְרַב *accedes* Exod. III. 5. אֵלֶיךָ *dic*,
טִר *custodi* Deut. V. 3. בְּרִינָה *proba* Psalm. XXVI. 1. Adde pag. 30.
num. 6.

X. Sic etiam pro Zere Participii & Coniugationis Paël propter
easdem causas Patach est, vt נֹטֵר *custodiens* Onk. Gen. IV. 9. שָׁרַר
dimisit, פָּטַר *dimisit*.

XI. Particula ׀, Accusatiui signum, cum Suffixis non
grauibus adsumit Kamez, vt יָמֵי *me*, יָמֶיךָ *te*, יָמֵיהֶם *illum*, יָמֵיהֶן *illum*.
Gratiua autem כֹּון & הֹון Patach non immutant, vt יִתְּבוּן *vos* Exod.
III. 16. יִתְּהוּן *illos* Gen. V. 2. יִתְּהֵן *illas* XIX. 8.

XII. Nec in solis Vocalibus punctis hæc variatio est, sed etiam
multi libri Iod Suffixum plurale, item ׀ & ׀ mobilia duplicant,
etiam ׀ quiescentem movent, Nominibus in ׀, ׀, & similibus Ka-
mez inferunt, quod in aliis, Bux orfianis præsertim, maiorem partem
correctum fuit. Exempla pauca sufficiant, אָזְנוֹתַי *aves mee* II. Paral.
VII. 15. אִשְׁתִּי *iustus*, בְּנֵי *filia* (de quibus, vt & de ׀ & ׀ duplica-
tis, p. 1. 2. 15. diximus) זְכוֹתַי Gen. XXX. 33. עֵשָׂא XLVI. 13. pro זְכוֹתַי
institia mea: מִן־בְּתֵי מִן־בְּתֵי *inter montes* (pro מִן־בְּתֵי) Ionath. Exod.
XXXII. 12. Hæ quidem litteræ per se vocales non sunt, circa illas
tamen occupantur, aut pro illis substitutæ sunt, vt non alienum vi-
sum fuerit, de iis aliquid commemorare.

XIII. Mutatio Vocalium propter Accentum vel eadem est, quæ
Ebrais, in Daniele, Esra & Onkeloso, vt אֲנִי *ego*, קִדְמִי *coram*
me, in pausa: vel nulla, vt in ceteris paraphrasibus, quæ accen-
tum notis destitutæ sunt, nisi quod ex consuetudine Ebraica inter-
dum in fine longa pro breui etiam posita inuenitur.

CAPVT X
DE SYNTAXI CHALDAEO-
RVM.

PLurima cum Ebræis communia habent Chaldaei, quæ prætermittimus: pauca propria, quæ sola in præfenti constituimus attingere. Nempe

I. Status Constructus sæpe pro Absoluto ponitur. v. g. Gen. I. 10. *congregationem aquarum* קָרָא נַמְיָא appellavit maria: cap. II. 7. נְשִׁמְתָא רְחִי spiraculum vite: Exod. XII. 38. עֵנָא וְתוּרֵי oues & boues. Inprimis hoc vsitatum est in gentilibus, vt מִצְרַיִם Aegyptii, כַּסְרַיִר Chaldaei. In Esra & Daniele Syrorum more י & נ huius formæ Nominum transponuntur, vt יְהוּדֵיָא Iudæi: etiam in aliis, quæ gentilia non sunt, vt קְדִמְיָא priores Dan. VII. 24. quod in Targum scribitur קְדִמְיָא Exod. XXXIV. 1.

II. Enallage Generis, qua Fœmininis adduntur Masculina. Adiectiua, Verba, Suffixa, in Targum non infrequens est. e. c. נְשִׁין סְנִיָּא mulieres [multi] multe (Ebr. רְבוּת) Iud. VIII. 30. cognouerunt, de filiabus Lothi, Gen. XIX. 8. in Targum Hierosolymitano: & שְׁמִרְשׁוּ ibidem in Ionathane, פְּרִקְנִין liberauit eos, filias Iethro intellige, Exod. II. 17. Adde II. Sam. I. 24. פַּל CXLVII. 14.

* Rarius contingit, vt Masculino Nomini addantur sequioris sexus adiectiua aut Verba, nisi Participiorum, præsertim ex

Verbis לָא, huc referre terminationem velis, quæ satis frequens in י & ין formatur, vt pag. 9. & 45. memorauimus. Præter hæc exemplum damus ex Targum Hierosolymitano Gen. III. 15. יְהוּדֵין בְּנֵיָא erunt filii, Verbo muliebris formæ cum Masculino Nomine, composito.

III. 7 Genitiui nota, quæ Regiminis descriptioni sine Constructo Statu inseruit, interdum abest, atque Emphaticus Status videtur pro Constructo poni. v. g. יְצֵרָא מַחְשְׁבֵרָא figmentum cogitationum cordis Genes. VI. 5. מַיָא טוּפְנָא diluuium aqua vers. 17. אֲרַחָא יִשְׂרָאֵל benedictum nomen Domini Cant. I. 2. אֲרַחָא יִשְׂרָאֵל Deus Israelis I. Sam. I. 17.

IV.

IV. Chaldaei æque, ac Syri, amant pleonasmum Pronominis in Genitivi descriptione priori siue regenti Substantiuo adhærentis. v. g. עֲבֹדוּהִי דִי אֱלֹהֵי serui [eius] Dei Esr. V. 11. Præcipue id posteriores paraphrastæ frequentant, אחיה דְדָוִד frater [eius] David I. Paral. XX. 7. צְדִיקְתֵּיהֶן דְּתַמִּימִי iustitia [illorum] perfectorum. Prov. XI. 6. טוֹבוֹי דְאַשֵׁר beatitudo [eius] Aseri, id est, beatus Aser, Gen. XLIX. 20. in Hierosymitano: sic טוֹבוֹי דְרַמְן beatus qui, superflue descriptum Psalm. XXXII. 1.

V. Reciproca Pronomina per נַפְשָׁא anima, aut רִמָּא describi, ante hæc diximus p. 28. Nunc addimus similem modum, per מִימְרָא verbum. e. g. אָמַר בְּמִימְרֵיהָ rex Salomo dixit in verbo suo, id est, apud seipsum, siue cogitavit Eccles. I. 2. עֵינֶיךָ בְּמִימְרֵי oculi tui in me ipsum (Ebr. בִּי) Job. VII. 8. גְּלָדִיּוּם סֻמְרֵיהָ inter seipsum & Michal, Ruth III. 8. Non autem negatum imus, מִימְרָא דְרֵי quod locis innumerabilibus Targumistæ habent, aliquid altius, nempe Λόγον siue Dei Filium significare potuisse, licet non certissimum sit, paraphrastis, quos hodie habemus, id mysterii curæ fuisse, cum hoc nominis Ionathan etiam a Messia distinguat Esa. XLII. 1. & de Spiritu S. vsurpet cap. XLVIII. 16. Vide sis Cl. Hackspani ad Lipmannum Notas p. 366.

VI. Pronomina coalescunt eleganter cum Participiis. v. gr. יָדַעְנָא sciens ego, id est, scio, Gen. IV. 9. רִכַּרְנָא recorder IX. 15. גִּנְבִּינָא furto ablati sum XL. 15. סְבַרְיֵנָא speramus, ex forma Pronominis Syriaca, Psalm. XXXIII. vlt. יָדַעְתִּימְן scientes vos, i. e. scitis, Exod. XXIII. 9.

VII. Participium cum Verbo הוּוּ fuit, facit elegantes Verborum descriptiones, v. g. הוּוּהָ הוּוּהָ videns sui, i. e. vidi Dan. VII. 7. 9. 13. הוּוּהָ אָתֵי הוּוּהָ veniens fuit, i. e. venit, ibid. v. 13. הוּוּהָ אָכְלֵן fuimus comedentes, i. e. comedimus Num. XI. 5. Etiam cum Infinitiuo valet, vt הוּוּהָ לְמַרְוֵי כַחֲתֵי iteravit esse demittens, id est, iteravit demittere, in Targum Hierosol. Gen. XIX. 25.

VIII. Pleonasmus Particularum frequens & elegans est, e. g. מִן קַרְם a siue coram. מִתַּחַת שָׁמַיָא [a] sub celo Gen. VI. 17. מִן מַעְמָךְ a [cum] te Deut. XV. 16. מִן בְּתַר כְּרֵן posthac I. Paralip. XX. 4. Sic ל & כֵּן saepe simul præfiguntur, v. g. מִלְּוֹתֶיהָ a se Gen. VIII. 8. * Va.

* Valet etiam in Particulis non separabilibus, siue præfixis. e. c. כִּי־אָמַר *sicut dicunt*, מִדְּבַר־י *de familia*.

IX. Quædam Particulæ post se Præpositiones siue Præfixa requirunt. v. g. בְּ־ sequente מִן est *præter*, vt בְּ־ מִנִּי *præter me* Eccl. II. 25. sequente לְ, *extra*, vt מִבְּרַא לְקִרְתָּא *extra urbem* Gen. XIX. 16. Sunt etiam Particulæ, quæ semper cum aliis Particulis coniungi postulant, vt הִי־ expletiva, פֶּן־ *utique*.

X. Reliqua Syntaxis ex Ebraismo repetatur, v. g. Comparationis per מִ vel מִן describendæ, vt הוּא־מִנֵּנָא הַקִּיף־הַיִּקְרִיף *fortior est nobis* Num. XIII. 32. Verborum adfectus significantium, quæ interuentu Particularum construantur: vt & Infinitiuorum tam absolu-

torum cum כִּלְמֵי, quam cum Verbo suo emphatice constructorum: etiam Particulæ יִ cum Passiuis Nominatiuum regentis, sicut אֲרָ־ Ebræorum, e. g. אֲתִחַנָּא־יָת־פְּתוּמֵי־עֵשָׂו *indicata sunt verba Esau* Rebeccæ, cum enallage Numeri, Gen. XXVII. 42. quo singularis illa phrasis & constructio referri debet, qua שְׁמִיעַ־יָת־ cum יָת־ construitur, e. c. Num. XIV. 27. יָת־הוֹרְעֵמָת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל *murmuratio filiorum Israel audita est coram me*, nulla habita Generis ratione, sicut etiam Exod. III. 7. VI. 5. שְׁמִיעַ־יָת־ cum Fœminino Nomine componitur.

CAPVT XI DE DIALECTIS LINGVÆ CHALDAICÆ.

Chaldææ linguæ dialectus multiplex est, Syra, Babylonia, Hierosolymitana, Talmudica, & præterea sacris ac Θεωνέυσις scriptoribus Danieli atque Esræ sui sunt idiotismi, vt si cum ceteris conferantur, nouam dialectum & hi constituere videantur. Quod in causa est, vt diuina horum scriptura, pro Vocalium norma, plurimis recepta, totius linguæ mensuram non possit sustinere, præfertim, quod perpauca sunt, quæ Chaldaico stilo elaborata diuini hi viri reliquerunt.

II. Syriacam linguam vel dialectum seiungimus quasi separatam linguam, vt vulgo censetur, etsi haud inuiti concedamus, Syriacam atque Chaldaeam nostram linguam eandem esse, quod cum primis Ludouicus de Dieu, vir clarissimus, & Syriacæ linguæ mirifice peritus, monstrauit, cuius verba ex præfatione Harmonicæ Grammaticæ adferre non alienum erit a proposito nostro. *Chaldaeam, inquit, linguam a Syriaca distingo, quia sic ab aliis fieri solet, & non raro phrasi & flexione ab ea differt. Alioqui eandem esse linguam fateor, Chaldaicam & Syriacam, quomodo & Danielis II. 4, Chaldaei dicuntur Regem פֶּרְסִיָּא, id est Syre, allocuti. Nec differret illa quidquam ab hac, nisi Iudæi, inter quos Daniel & Esras, in Babyloniam traducti, de sua lingua Chaldaica admiscuissent. Inde dialectus linguæ Syriacæ nata est, quam Chaldaicam dicimus, quia in Chaldea nata, & inde reducibus Iudæis in Palestinam transuecta.* Quid? quod extra dubitationem positum est, Chaldaeos huiusmodi vocalium minutias, quibus hodie Chaldaica scripta animantur, per se non habuisse, cum neque Syri neque Arabes, Ebræis locorum situ viciniore quam Chaldaei, haberent: sed vnice illas deberi Iudæis chaldaizantibus. Adde Io. Morini Opusc. Samarit. pag. 9.

III. Sed mista Syriaca, quam pro sæculi more seorsum explicamus; in ipsa Chaldaica propria diuerfas dialectos inesse deprehendimus. A vulgatis paraphrasibus haud raro discedere Danielis & Esræ stilum modo prædiximus, & breui post interuallo pluribus argumentis demonstrabimus. Ipsæ vero paraphrases quantum ætate distant? quantum etiam sermonis puritate? nec facile esse puto, qui vel a limine Chaldaismum salutauit, quin discrepare maxime animaduertat, & cum tempore, tum patria, tum auctorum ingenio nimium quantum differre, quas possidemus Chaldaei sermonis paraphrases. Quæ in Legem est Onkelosi, & in Prophetas Ionathanis Vzielidis, omnium purissimæ sunt, & Chaldaismi, ab Ebraismo longius distincti, quasi regula: ceteras vt ætate, ita nitore sermonis inferiores censemus. Cum ergo ex auctorum ætate atque ingenio pendeat, quæ deprehenditur differentia, operæ precium erit, paraphrastarum ætatem variamque conditionem accuratius dispicere.

IV. Ionathanem, prophetarum interpretem, antiquissimum paraphrastarum esse, magno consensu eruditorum probatur. Mira

de eo tradunt Iudæi, quod האריך ימים ואלו ימים valde produxerit vitam, quippe tradit Gedalia in Schalscheleth p. 27. B. quod iuuenis prophetas Haggai, Zachariam & Malachiam audiuerit, nec minus discipulus fuerit Hillelis senioris, quem cum filiis & nepotibus floruisse ואלו ימים חמשים ושלשה ימים חמשים ושלשה ימים centum annis ante excisum templum, R. Ganz in Zemach Dauid p. 35. ex Talmude probauit, vt ita paraphrasis eius in prophetas, non potuerit Christi prædicationem non antecessisse. Onkelosum, qui Legem transtulit, haud multo minorem statuunt Iudæi adeo, vt יונתן זה ראש אונקלס דנר *Jonathan*, de quo diximus, viderit extrema senectute *Onkelosum profelytum*. Hunc pari modo grandæuum nimis faciunt. אונקלס דנר חרנס את דתורה ביי ר' עקיבא ואלו האריך ימים הרבה כי בעל מאור עינים מביא ראיה מן דודר אונקלס דנרי ביי דלל ושאוי ושאונקלס דאח את יונתן בן עזריא שרנס את דנביאי *Onkelos profelytus*, inquit p. 40. B. idem R. Ganz, *interpretatus est legem temporibus R. Akibe, & longæuus admodum fuit, quia auctor libri Meor Enaim probat ex libro Zohar, quod Onkelos profelytus factus fuerit in diebus Hillel & Schammai, videritque Jonathanem, qui prophetas transtulit.* Hillelem autem paullo ante natam mundi salutem floruisse omnium confessione certissimum est, vt ita Onkelosi paraphrasis infra Apostolorum tempora non debeat reijci.

V. Huic Iudæorum sententiæ magno se conatu opponit Io. Morinus lib. II Exercit. VIII, & tum Jonathanem, tum Onkelosum Hieronymo posteriorem statuit, quia a diligentissimis viris Origene & Hieronymo nunquam memoratæ, ac proinde nec visæ sint, Chaldaicæ paraphrases, quod etiam alios dubitabundos reddidit, quibus respondere conati sunt Heluicus & Schickardus, vt ex Bechinat Haperuschim p. 21. cognoscimus. Reliqua quæ Morinus, etiam Gul. Henr. Vorstius in Zemach Dauid p. 281. contra antiquitatem horum interpretum de Talmudicis illorum fabulis adferunt, leuiora sunt, nec certum ætatis inde arguitur, cum, si quæ sunt fabulosa, vt de Armillo Messæ hoste Esa. XI. 4. (nisi vox illa interpolatoris est) negari tamen non possit, iam tum Phariseorum sæculum huiusmodi nugis abundasse ita, vt Apostolus etiam fabularum studium in conuersis ex Iudaismo Christianis non semel notauerit I. Tim. I. 4. IV. 7.

VI. Ceteri vero paraphrastæ sunt omnes sequioris ætatis, etiam incertæ. Schalscheleth p. 28. B. ואלו ימים חמשים ושלשה ימים non inuenitur.

venitur, quis composuerit paraphrasin Hagiographorum: mox quidem subiicitur ככתב ספרים כתיב *tempore magistrorum Tanaim*, hoc est ante Talmud, scriptam esse: stilus autem & multitudo fabularum probat, non paruo interuallo ab Onkeloso & Ionathane auctorem eius (si modo vnus fuit, quod dubitant etiam Iudæi, nec plures eius conditores) afuisse. In partibus nonnullis, Talmudici operis eiusque diuisionis fit mentio, quod argumento est, post contactum Talmudis corpus paraphrasin eiusmodi compositam esse. In primis illud Targum Pentateuchi, quod antiquum Ionathanis nomen præfert, omnium postremum iudicari debet tam stili ratione, quam fabularum, multitudine, & rerum nominumque non antiquissimorum commemoratione, vt sunt מתנתא שית סררי *sex tomi Talmudis* Exod. XXVI. 9. קושטינינו קרנא תיבתא *Constantini ciuitas peccatrix*, id est Constantinopolis, Num. XXIV. 19. 24. למברני *ibidem* v. 24. quam Buxtorfius *Lombardiam* in Lexico interpretatur: vt non iniuria PSEUDOIONATHAN vocari possit, quamquam vulgari nomine ab aliis plurimis, & etiam a nobis, passim appelletur IONATHAN, hoc est, qui se Ionathanem mentitus fuit. Non multo antiquius est Targum, quod *Hierosolymitanum* appellatur, vt ex Gen. X. 2. 3. colligitur, vbi in Iapheti posteris numerantur פרכי, item פרכי, quos Latinus in opere Anglicano interpres regionum nominibus *Thraciam* & *Phrygiam* exponit: Morinus autem lib. II. Exercit. VIII. cap. VI illos *Turcos*, hos *Francos*, non antiquissima nomina, legit, vt taceamus de ברבריא *Barbaria* Africæ regione ibidem recensita. Mutilum autem hoc Targum est eiusque auctor, quisquis fuit, selegisse quosdam versus, & saepe non integros, quos explicaret; nunquam constituisse integram Legem interpretari, videtur.

VII. Sic luculenter apparet, vt ætate Chaldæi scriptores differunt, ita nec eandem omnium dialectum esse. Syriacam supra seposuimus: seponimus etiam Talmudicam, de qua in Rabbinismo egimus. Remanent tres Chaldæis propriæ, simplicior sine Ebraismo aut Syrisimo aliaque peregrinitate, quæ in Onkelosi & Ionathanis veteris, prophetarum interpretis, paraphrasibus conspicitur: deinde sacra & ebraizans Danielis atque Efræ: impurius denique & peregrinis vocabulis referta, nonnunquam etiam syrizans, qua scriptæ

sunt Hagiographorum interpretationes, etiam Targum Hierosolymitanum & Pseudoionathanis, & quod nuper repertum est librorum Paralipomenon. De primo genere præceptis & exemplis adhuc actum est præcipue, de quibus id notamus, ubi Mofaici libri absolute nominati sunt, Onkelosi versionem intelligi, quæ ceteris merito anteferenda est: de secundo & tertio genere distincte nunc agemus.

Dialectus Danielis & Esræ.

Diuini hi scriptores a ceteris paraphrastis potissimum Ebraïsmis differunt & nonnullis aliis idiotismis. Nam,

I. **N** terminale foemini Generis Nominum, Pronominum, Status emphatici, & Verborum ex Ebraïsmi imitatione in ה sapissime conuertunt. e.g. בִּינָה *intelligentia*, הָרַרָה *vna*, הִנְרָה *hec*, שָׁרִיָּה *muri*, אָתָה *venit*, בָּעָה *quæsuit*, הִיָּה *videns*, עָנָה *respondens*, הִתְנַחֲמָה *adducere*.

II. Mutant **N** formatiuum Ithpeal, Ithpaël & Aphel in ה, quod in Futuro & Participio Aphel manet, litteris אָתָה & מַ per Scheva præmissis. v.g. הַשְׁתַּכַּח *inuentum est* Esr. VI. 2. הִתְרַבַּה *combustus est* Dan. III. 27. הִנְפִיק *eduxit* V. 2. (quod falsus Ionathan interdum imitatur, vt Gen. I. 12 הִנְפִיקָה *produxit terra*; & Exod. XXXII. 4. הִנְפִיקוּךָ *qui eduxerunt te*) יִתְחַוֶּה *indicabit* Dan. V. 12. תִּתְחַוֶּה *damnum adferet* [vrbs] Esr. IV. 13. תִּתְחַוֶּה *notificantes* commate 16. מִתְחַרְבִּין *offerentes* VI. 10.

* Rarissimum id paraphrastis esse, aut pure Ebraïcis, prædiximus & paraphrastarum aliquot exemplis probauimus pag. 31. num. 10. Exempla puriori Ebraïsmo immista sunt Pl. XXVIII. 7. אֶחְבְּרָה *celebrabo eum*: XLV. vlt. יִתְחַוֶּה *laudabunt te*.

III. Flectunt participium PEIL, sicut Præteritum Perfectum, vt הִתְחַבְּרָה *data est* Dan. V. 28. הִתְחַבְּרָה *appensus es* v. 27. הִתְחַבְּרוּ *data sunt* Esræ V. 14. פְּתִיחוּ *aperti sunt* Dan. VII. 10. אֲנִלְסוּ *anulsi sunt* ibid. v. 4. & euphonice mutata vocali שָׁמָּה *posita est* Dan. VI. 17.

IV. Infinitiuum ab הָרָה *fuit* semper defectiue sine הַ formant, לְהִיָּה *esse*, vt dictum est pag. 44. Etiam אָהַ vel הַ Verborum

rum

rum quiescentium vltima in Futuro & Infinitiuo & Participiis plerumque retinent, quod pariter exemplis illustratum est p. 43. 44.

V. Addunt Coniugationem HOPHAL, Passiuam *תּוּס* Aphel, ex Ebraismo quidem, sed cum terminatione Chaldaica, e. c. *תּוּס* confirmata est Dan. VII. 4. *תּוּס* confirmatus sum c. IV. 33. *תּוּס* adducti sunt c. III. 13. *תּוּס* perditum est VII. II. *תּוּס* vastata est Efr. IV. 15. *תּוּס* notum fecimus ibidem v. 14. *תּוּס* introductus est Dan. V. 13.

VI. Mutat Esra interdum | Suffixorum *תּוּס* & *תּוּס* in *תּוּס*, quod posteriores paraphrastæ, sed itidem raro, imitantur. e. g. *תּוּס* illis, *תּוּס* vobis, vtrumque Efr. V. 3. *תּוּס* per manum eorum ibid. v. 8. *תּוּס* in illis Targum Ionath. Gen. XIX. 3. *תּוּס* illis Iob. XLII. 9. 15.

VII. Raro quidem, sed semel tamen & iterum vsurpant terminationem Pluralis Numeri Ebraicam *תּוּס*, vt *תּוּס* reges Efr. IV. 13. *תּוּס* homines Dan. IV. 14. quod in Targumino non facile obseruatur, nisi in diuino nomine *תּוּס*, quod ex Ebraismo sæpe integrum retinetur, præsertim cum tetragrammatum antecessit proxime. In Targum Hierosolymitano editionis Buxt. inuenitur etiam *תּוּס* vita Gen. III. 24. quo loco Angli ediderunt *תּוּס* emphaticè.

Dialectus posteriorum Paraphrastarum.

POSTERIORES Targumistæ, quos vocamus omnes præter Onkelosum & verum veteremque Ionathanem, non tantum fabulis sæpentero indulgent, verum stilo etiam a vetustioribus discedunt, peregrina vocabula pæne multa adferentes, nec raro flexione declinantes ad Syrisum. Sed quod diuersos auctores hæ paraphrasas habent, stilo etiam inæquales sunt, & magis minusue ad puriorem Chaldaismum accedunt. Omnes tamen paraphrasas, aut pleræque, quæ posterioris ætatis sunt, lingua siue stilo Hierosolymitano consignatæ dicuntur, sicut puriores ceteræ & antiquiores, lingua Babylonica. Nunc exemplis in classes distributis rem explanatam dabimus.

I. Quasi crasso ore locuti, ו & ו pro suavioribus Vocalibus non raro substituerunt. Scripserunt enim קוּרְיָא pro קרְיָא *urbs*, נַבְרָא pro נְבְרָי *peregrinus*, מוּי pro מוּיָא *aqua*, אַוְקַיִם pro אַוְקַיִם *statuit* Psalm. LXXVIII. 13. מוּרְיִים pro מוּרְיִים *exaltans* Prov. XVII. 19. אַוּף vel אַוּף pro אַוּף *etiam* Psal. XLVIII. 6. I. Paralip. XI. 2. & passim alibi.

II. Amant Apharefin in certis vocibus, vt נַשׁ, נַשׁ & נַשָּׂא pro נַשׁ *homo*: הוּרְן *alius*, in quibus Syri etiam suum Olaph occultant.

III. Commiscent interdum Emphaticum & Absolutum Statum Fœminini Pluralis, vt הוּרְתֵן מְבֵתֵן *vacca bone* Gen. XLII. 15. in Targ. Ionathanis, ex qua voce Constructus Status ibidem v. 3. 4. ex Masculina & Fœminina forma mistus, הוּרְתֵי *vacca*, inuenitur.

IV. Syrizant praterea non paucis locis aut formationibus dum.

1. וי pro וְיֵי Suffixo passim scribunt. Nam Syri etiam וס in וסֵא occultant. e. c. אַבְיֵי *facies eius*, בְּנֵי *fili eius*. Sic in אַחְוֵי *frater eius*, v. g. Targ. Hierosol. Gen. IV. 8. Schurek epentheticum (vide p. 19.) sine הּ ponitur: in Plurali autem est אַחְוֵי *fratres eius*.

2. ׀, *nos, noster*, quod est Syrum ܢܝܢ, pro נַיָּא Chaldaico ponunt, v. g. מִנֵּן *ex nobis* Ionath. Genes. XVI. 5. לֵן *nos* Psalm. XX. 10. צְרוּתֵן *precationem nostram*, ibidem.

His similia videntur Participia Pluralia, quibus per Crasin Syris vsitatissimam Pronomen מְנַנְּנוּ *nos* coalescit. vide Portam nostram cap. V. num. 4. Exempla Syrochaldaica sunt דַּנְּנוּ *dantes nos, damus* Ionath. Deut. XXVI. 14. מְשַׁמְעֵינוּ *audientes nos* ibidem: סְבַרְנוּ *speramus* Psalm. XXXIII. vlt.

3. Syriaca Pronomina eaque separata vsurpant, vt הוּ pro הוּא *ille* Prov. XXV. 20. הֵלֵךְ *illi* Prov. XXIII. 30. XXIV. 23. quæ sunt ipsa Syrorum וס, וסֵי, *ille, illi*. Sic מִי *quis* Prov. XX. 6. XXVII. 4. sicut Syri מְנַנְּנוּ dicunt, pro מִן הוּ vel מִן הוּיָא.

4. Primam Pluralem Præteriti formant etiam in **נָּ**, vt Syri in **נָּ**, e. g. **נָּ** *inimus* Luc. IX. 13. Sic inuenio in Targum Hierosolymitano Deut. XXVI. 14. ab Anglis editum **נָּ**, quod latine verterunt *fecimus*: Buxtorfius in Bibliis scripsit **נָּ**, & in Grammat. p. 285 exposuit *fecit nos*. Malo Anglis accedere, quod contextus primam personam (sicut in Ebræo **נָּ** *feci* est) requirit; tertiam respuit. Eodem cap. & comate in Targum Ionathanis reperitur etiam **נָּ** *audiuimus*, quod est ipsum Syrorum **נָּ**, vti plene scriptum exstat Psalm. XLIV. 1.
5. **נָּ** quoque nonnunquam formationi III Personæ Futuri adsumunt. e. g. **נָּ** *veniet* Prov. VI. 15. **נָּ** *innocens erit* v. 29. **נָּ** *peribit* X. 28. **נָּ** *metet* XXII. 8. **נָּ** *consummabitur* ibidem: **נָּ** *amulabitur* XXIII. 17. a **נָּ** geminato Verbo.
6. **נָּ**, vt Syri, Infinitiuo Paël & Aphel præfigunt, vt **נָּ** *sperare* Psalm. XL. 1. **נָּ** *congregare* Ionath. Deut. XXXII. 23. **נָּ** *adducere* Targ. Hierof. ibidem. **נָּ** *malesacere* Iob. XX. 27.
7. **נָּ** Participiis Geminatorum imponunt, & radicale Imperatiui ab **נָּ** *venit*, interdum abiiciunt, e. c. **נָּ** *fodiens, sculpens* Iob. XXIV. 16. **נָּ** *malesaciens* Psalmi. LVIII. 9. (quanquam & antiquiores, sed perraro, hac forma vtuntur, vt Iud. III. 20. **נָּ** *ingrediens*) **נָּ** *veni* Prov. VII. 18. **נָּ** *venite* IX. 5. quæ Syriaca **נָּ** *veni*, & **נָּ** *venite* sunt.
8. Voces quoque nouas ex Syria petunt, e. g. **נָּ** *oriri* Prov. XXVII. 25. **נָּ** *vigilans* Esth. VI. 1. quæ ignota Rabbinis: Christianis autem ex Syro Testamento facillima sunt ad explicandum, in quo Matth. XIII. 5. per **נָּ** *ἐξανέτειλε*; & cap. XXVI. 38. per **נָּ** *ἐρηγορεῖτε* expressum est. Sic quoque Aduerbia Qualitatis in **נָּ** finita interdum amulantur, quemadmodum **נָּ** *festinanter* Prov. XXV. 8. est ipsum Syriacum **נָּ**, quod v. g. Exod. XII. 11. legitur.

Præcipue Particulæ **וְגַם**, **מִטּוֹר**, atque Chaldaica prosthe-
 si **אַמְטוֹר**, propter, non antiquis, sed posterioribus paraphra-
 stis bene trita & vsitata huc pertinent, quæ etiam **ת** ante Suf-
 fixa interdum recipiunt, vt **אַמְטוֹרְתֶךָ** propter te I. Paral. XII. 18.
מִטּוֹרְתֵנוּ propter nos Psalm. CXV. 1. vid. Porta Syr. cap. IV.
 num. 25.

V. Rabbinizant aliquando etiam, & Talmudismos paraphrasibus
 immiscent, vt de Infinitiuo Talmudico diximus p. 30. num. 8. Addi-
 mus exempla alia: **אַוִירֵי** confiteri, laudare I. Paral. XVI. 35. 41. Io-
 nath. Gen. XXIX. 35. **אַפּוֹשֵׁי** multiplicare Iob. XXXV. 15. **בְּצִלוֹ אִיחֻזִּין**
 in orare illos, id est, cum precantur, Psalm. XXII. 25. vt Buxt. Gram.
 p. 301. allegauit: in Bibliis autem, sicut etiam Angli, **י** eiecit, & Sche-
 va **תוּ ל** substituit. Sed prior scriptura præferenda, cui analogæ
 est **עַנְוֵי אִיחֻזִּין** affligere illos Onk. Exod. I. 11. Nam antiquos etiam
 hac forma non nunquam vti, sed insolenter, non negauimus. Ma-
 gis proprie autem ad Talmudismum accedit apocope, in **שִׁבַּע** pro
שִׁבְעָה septem Ionath. Gen. XXIX. 27. 30. **שֵׁ** in Talmud: **קָמֵי** vel **קָמֵי**
 pro **קָמֵי** stans Ionath. Gen. XXIV. 12. Num. X. 35. Prov. XXIV. 16.
 & syncopa in **קוֹם** pro **קוּם**, ante, **בּוֹן** in nobis, **לִין** ad illos,
ה excluso. Integre enim **בְּתוֹן** est: item in **אֲנִי** nos I. Paral. XXIX.
 13. Talmudicum etiam est **בְּרֵפִי** e regione, contra, I. Paral. XXVI. 18.
 Iob. XXIV. 15. Sic subinde alia occurrunt in his paraphrasibus, quæ
 ex Rabbinismo explicari postulant: præsertim vocabula Rabbinis,
 quam Targumistis, vsitatiora.

VI. Tandem etiam peregrinitate verborum a purioribus dif-
 ferunt posteriores Targumistæ, dum Græca plurima, interdum etiam
 Latina Chaldaeis admiscent. e. g. **אֹכְלוֹס** ὄχλος, **אַנְגִּיקִי** ἀνάγκη,
סִמְעוֹן σημεῖον, **הַרְיוֹט** ἰδιώτης, **אַפְסִירוֹפּוֹס** ἀπτεροπτερόν, **אַרְכּוֹן** ἀρχων,
אַסְטְרוֹטִי στρατώτης, **אַסְטְרוֹטִי** στρατηγός, **אַקְלִידֵי** κλειδεις,
אַקְלִידֵי κλειδεις, **אַקְלִידֵי** κλειδεις, **אַקְלִידֵי** κλειδεις, &c.

Latina sunt **קֶנְטָר** centenarius (pondo) I. Paral. XIX. 6. **לְגִיּוֹנִין**
 legiones Targ. Hierosol. Num. XXIV. 24. **פְּלִטְרִין** palatia Psalm.
 LXVIII. 13. &c.

CAPVT XII DE ORIGINE VOCVM CHALDAICARVM.

I. **P**lurima vocabula Chaldaei cum Ebraeis communia habent, quae vel nihil mutata sunt, vt אבן *lapis*, רוח *spiritus*, צדיק *iustus* &c. vel leuiter tantummodo inflexa, aut punctis vocalibus ad linguæ proprietatem acomodata, vt קרא *vocauit*, בנא *edificauit*, נפש *anima*, אבא *pater*, אמה *mater*, עמא *populus* &c. De horum similibus nihil attinet memorare, quia ex Ebraismo notissima sunt.

II. Interdum littera Ebraeæ vocis permutata est, aut abiecta, aut transposita, aut noua superaddita. Permutatio accidit præcipue sibilantibus ש, ז, צ, & quidem.

ש in ת frequentissime mutatur, vt תוב *redire*, תבר *fregit*, תור *bos*, תאה *uxor*, תתאה *herba*, תלתאה *tertius* &c.

ז in ר, vt רבח *sacrificauit*, רחב *aurum*, רכא *purum esse*, רכר *recordatus est*, ררע *brachium*, רורנא *auris*, רחר *prehendit*.

צ in ט, vt טור *mons ex צור* *petra*, (sicut in צור *Tyrus* צ Ebraeum Syris in ט mutatum fuit) קיש *estas*, טלל *obumbravit*, טיחרנא *ex טיחרים* *meridies*.

& in ע lapius, vt ארע *terra*, ען vel עאן *grex*, עמר *lana*, אע *lignum* euphoniae causa priore ע in א conuerso: רעע *ex רצע* *quassauit*, רעג *hostis* &c. Porro

ע in ק, sed perraro, vt ארנא *pro ארעא* in Ieremæ pericope c. X. II. Sic ערנא *accidit* Ios. II. 16 videtur ex Ebr. קרה *esse*.

כ in פ, vt פרולנא *ferrum*.

III. Sunt etiam aliae mutationes, per Aphæresin, vt חר *unus* ex חורן, & quæ in Hierosolymitana dialecto notauimus p. 62. Deinde per Prosthesin, vt אדם *sanguis*, אידנא vel אידנא *manus*, איקרנא *gloria*, אשתי *bibit*. Adhæc per Mathesin, vt חקלנא *ager*: per Apocopen denique, vt שבא *sabbatum*, Plur. שבין *sabbata*, ח abscisso,

IV. Vowelium immutatio fit etiam plerumque κατ' ἀναλογία, & pro ratione linguæ. Nempe ex Cholem fit Kamez, vt אֵל non; טוב bonus, דָּר generatio, שֵׁן crus, אֶת signum, אֶבֶר heros, דָּמַר asinus, אָמַר dicens &c. Disyllaba in אַ אוּ aut אִי faciunt אַ, vt בָּשָׂר caro, נַפֶּשׁ anima &c.

V. Cum vero memoriæ mandasse præcipua linguæ vocabula plurimum referat; quæ propria sunt Chaldæorum, aut singulari mutatione ab Ebræis distincta, ὡς ἐν συνοψῇ proponimus.

אֵפֶל epistola.
 אֵיר aer.
 אֵירֵל lex, ab ירה.
 אֵירֵל abiiit.
 אֵירֵל prehendit, tenuit.
 אֵירֵל festinauit, ex יחה
 אֵירֵל alius.
 אֵירֵל arbor.
 אֵירֵל est, sunt, אֵירֵל Dan.
 אֵירֵל אֵירֵל Deus.
 אֵירֵל didicit, Pael docuit
 אֵירֵל אֵירֵל, אֵירֵל ancilla.
 אֵירֵל agnus, ovis.
 אֵירֵל pressit, vim intulit.
 אֵירֵל אֵירֵל pl. facies.
 אֵירֵל homo. אֵירֵל poster. Paraphr.
 אֵירֵל sanauit, אֵירֵל sanatio.
 אֵירֵל אֵירֵל lignum.
 אֵירֵל possibile
 אֵירֵל leo.
 אֵירֵל אֵירֵל via, iter.
 אֵירֵל Kal vt Ebr. אֵירֵל Aphel
 morari, expectare.
 אֵירֵל accidit, occurrit.
 אֵירֵל אֵירֵל terra.

אֵירֵל fundere.
 אֵירֵל venit.
 אֵירֵל signum.
 אֵירֵל אֵירֵל locus.
 אֵירֵל אֵירֵל, אֵירֵל, & אֵירֵל pro
 dagesch, אֵירֵל, uxor.
 אֵירֵל malum esse.
 אֵירֵל sparsit.
 אֵירֵל pernoctare.
 אֵירֵל scidit, transfixit.
 אֵירֵל cessauit: Pael impediuit.
 אֵירֵל malus, בְּרִשׁוֹת malitia.
 אֵירֵל cor, vt Syr. & Arab.
 אֵירֵל quesuit, petiit.
 אֵירֵל dominus, maritus.
 אֵירֵל scrutari.
 אֵירֵל בְּרָא (בֵּיר) filius.
 אֵירֵל בְּרָא, בְּרָא filia. Non inueni Plu-
 ralem nisi cum Suffixis, quo sta-
 tu a Sing. non differt, vt בְּרָא
 filia mea Ruth. I. 12. 13.
 filiarum eius Ion. Gen. XIX. 16.
 אֵירֵל ager, campus
 אֵירֵל excidit.
 אֵירֵל אֵירֵל medium.

זָבַח *fouea*
 גָּזַר *adulterare*
 גִּזְרָה *profelytus, peregrinus*
 יָתַן *inclinauit, procubuit*
 זָלַל *migravit, reuelavit*
 גְּלוּת *exilium*
 גַּן גְּנוּזָה, גְּנוּזָה, גֵּזַע *hortus*
 גִּרְמָה *os ossis*
 גִּשְׁמָה *corpus*
 גְּבוּהָ, גְּבוּהָ, גְּבוּהָ *odium, inimi-*
citia
 גָּחַח *sacrificauit, sacrificium*
 דָּבַר *duxit, Pael idem.*
 דָּבַר *mentitus est, mendax*
 דָּהַב *aurum*
 דָּוַץ *letari*
 דָּוַק (דוּק ex Pael) *attendit*
 דוּר *habitare, דָּר generatio*
 דָּחַח *timuit*
 דָּכָה & דָּכָה *purum esse*
 דָּכַר *recordari*
 דָּכָר, דָּכָר *mas & aries*
 דָּמַן *dormiuit*
 דָּנַח *oriri*
 דָּקַח *comminutus est*
 דָּרַע, דָּרַע *brachium*
 דָּרוּךְ *ire, proficisci*
 דָּרַמִּין *credidit*
 דָּרַח *lucrari*
 דָּרַחַר *cogitauit*
 דָּבַן *emere, Pael vendere*
 דָּבַר *splendere, admonere*

זָרַח *alere*
 זָרַח *iunxit*
 זָרַח *splendor*
 זָרַח *institia, meritum*
 זָמַן, זָמַן *tempus. Dan. IV. 33.*
 Masc. in Targ. saepe Foem. Cant.
 I. 13. 14. & II. 13.
 זָמַן *parare*
 זָעַר, זָעַר *paruus*
 זָקַף, זָקַף *patibulum*
 זָח *vnus*
 זָחַח *pectus*
 זָחַח, זָחַח *gaudere*
 זָחַח *gaudium.*
 זָחַח, זָחַח *nonus*
 זָחַח *indicanit*
 זָחַח *peccare, זָחַח peccatum*
 זָחַח *albus*
 זָחַח *rediiit*
 זָחַח *vidit*
 זָחַח, זָחַח *vinum*
 זָחַח *robustus fuit*
 זָחַח *messuit*
 זָחַח *ager*
 זָחַח *comburi, Ithp. idem.*
 זָחַח *tenebrae*
 זָחַח *bonus fuit*
 זָחַח *merit, tinxit*
 זָחַח *diluuium*
 זָחַח, זָחַח *mons*
 זָחַח *obumbravit*
 זָחַח & זָחַח *umbra*
 זָחַח *oppressit*

סָלַק *proiecit*
 סָמַר *abscondit*
 סָנַן *inuidit*
 סָעָא *errauit, error*
 סָשָׂא *abscondi, latere*
 סָבַר *Aph. attulit*
 יָגַר *cumulus*
 יָדָא *manus*
 יָדַב *dedit, donum*
 יָמַר *inrauit*
 יָעַט *consulere: consilium*
 יָקַף *Aph. circumdedit*
 יָתַב *sedit*
 יָתַר *residuus fuit*
 יָתִיר *excellens, magis*
 יָרַב *mentiri, mendacium*
 יָרַן *paraui, aptauit*
 יָרַף *lapis. Poster. Paraphraft.*
 יָרַס & יָרַשׁ *congregauit*
 יָרַשָׁא *congregatio, synagoga*
 יָרַסַן *reprehendit*
 יָרַסַן *esuriit*
 יָרַסַן *insoluit, munuit*
 יָרַסַן *praedicaui, praeo*
 יָרַסַן *expectauit*
 יָרַסַן *turma, caterua*
 יָרַסַן *maledicere. Est etiam Ge-*
minatum & Lamed Aleph.
 יָרַסַן & יָרַסַן *nox. Præter Plur.*
anomalon p.8, est etiam
absolute & constructe, Pl. I.2.
 יָרַסַן *non est, non*
 יָרַסַן *vapulaui*

מָאן *vas, instrumentum*
 מָוֶק *irridere*
 מָוֶת *mori, mors & מִוְתָא mors.*
 מָוֶת *venit, pertigit*
 מָוֶת *verbum*
 מָוֶת *locutus est*
 מָוֶת *consilium*
 מָוֶת *prohibuit.*
 מָוֶת & מָוֶת *liquefcere*
 מָוֶת *agrotare.*
 מָוֶת *expectauit*
 מָוֶת *vt Ebr. מָוֶת Aph. præliari,*
bellum facere.
 מָוֶת *Aph. adpersit*
 מָוֶת *ignis, lux*
 מָוֶת *nocuit, lesit*
 מָוֶת *descendit*
 מָוֶת *leuare, ferre, proficisci*
 מָוֶת *seruauit, custodiuit.*
 מָוֶת *ingum*
 מָוֶת *mactauit*
 מָוֶת *momordit*
 מָוֶת *accepit, abstulit*
 מָוֶת *ascendit*
 מָוֶת *egressus est, exiit*
 מָוֶת *plantauit*
 מָוֶת *pro* מָוֶת *homo. Poster. Pa-*
raphraft.
 מָוֶת *cogitauit, sperauit*
 מָוֶת *spes*
 מָוֶת *sustinuit*
 מָוֶת *adorauit*

סָמַר

סֹדֵד *testari, testis,*
 סְהוּוּתָא *testimonium*
 סְהוּוּ *luna*
 סוּב *senescere, Præterit. י habet,*
 סוּב *seniit, סוּבוּ seniuerunt.*
 סב *senex, סוּבָא & סוּבוּ se-*
nectus
 סגָא *creuit, סגָיא & סגָי multus,*
 סגָי *copia*
 סטָא *declinavit, secessit*
 סיע *auxiliari*
 סלק *adscendit, sine Fut. & Imp.*
 סמק *rubuit*
 סנָא *odit*
 סער *visitavit*
 ספק *defecit*
 סרהב *festinavit*
 סרה *peccavit, inique egit*
 סרד *peruertit*
 סתר *diruit, destruxit. Pael idem*
 עבד *fecit, עוּבָד & עוּבָא opus*
 ערא *transit, recessit*
 עה *tempus. Fœm.*
 עוּוָא *iniquitas*
 עוק *arctari, premi*
 עמרא *luna, ex עמָרָא*
 על *ingredi*
 עסק *studuit. Post. Paraphr.*
 ערטורא *nudus.*
 ערט *accidit, occurrit*
 ערק *fugit*
 עתב *paravit, statuit*
 עתיר *futurus, paratus*

עתר *ditescere, ט in ה mut.*
 עתיר *diuus*
 פגָר *destruxit*
 פגָרָא *destructio, cadaver*
 פּוּס, פּוּס *os, oris*
 פטר *dimisit.*
 פמור *azymum*
 פלה *seruiit, operatus est*
 פולחן *cultus, ministerium*
 פינק *delicate nutrit*
 פקד *præcepit, פקור præceptum*
 פרו *separavit, secuit*
 פרח *volauit*
 פנס *pandere, frangere*
 פרע *retribuit, pensavit*
 פרק *rupit, redemit*
 פורקנָא *redemptio*
 פּרש *separare, mirum esse*
 פּשר *interpretari, פּתָר idem*
 פּשרָא & פּשָן *interpretatio*
 פּתגמָא *verbum, res*
 פּעָא *voluit, פּעוּ voluntas, res*
 פּרקתָא *iustitia, elemosyne*
 פּחָא & פּחָא *suiuit*
 פּוח *clamavit*
 פּוּר *audire, attendere*
 פּלָא *Pael oravit*
 פּלור *precatio*
 פּלג *suspendit, crucifixit*
 פּלגָא *crux, suspensio*
 פּפּרָא *mane, aurora*
 פּפּרָא *avis*
 פּפּרָא *hircus*

יָבִין *indignus*
 קָבַל *clamavit, obscurus fuit:*
 Pael accepit
 קָדִישׁ *sanctus*
 קָדְמוֹ & קְדֻמָּה *primus*
 קָוָה *vox*
 קָפַץ *spernere*
 קָפַץ קָפַל *occidit, caedes*
 קָפַץ *astus*
 קָיָם *fœdus, iusiurandum*
 קָיָם *stabilis, ex קום*
 קָיָם *lignum, patibulum*
 קָנַח *accessit*
 קָנַח *bellum*
 קָנַח *vrbs*
 אֶתְקַרְרֵי *frigescere*
 קָרַע *criminatio*
 קָשִׁי קָשִׁי *durities*
 קָשׁוּט *veritas*
 קָשׁוּט *senex*
 קָשִׁישׁ *senex*
 רֵשׁ (ראש Dan) *caput*
 רַבִּי *puer, puella*
 רַבִּי *amplitudo*
 רַבִּי *princeps, marister, Pl.*
 רַבִּי & רַבִּי *magister*
 רַבִּי *dominus, magister*
 רַבִּי *ira*
 רַבִּי *cucurrit*
 רַבִּי *dilexit*
 רַבִּי *confessus est. Ithp. idem.*
 רַבִּי *innuit. Poster. Paraphr.*
 רַבִּי *vespera*
 רַבִּי *adspersit*

רָעָה *velle, adquiescere, etiam*
 in Ithpael. 2. *pascere*
 רָעָה & רָעָה *fregit*
 רָקַן *liberavit, spoliavit*
 רָשָׁם *signavit*
 רָתַף & רָתַף *currus*
 רָתַף *tremuit*
 שְׂבַחֲךָ *gloria*
 שְׂבַח *laudavit*
 שָׁבַק *reliquit, remisit*
 שָׂרַף *iecit*
 שָׂרַף *misit*
 שָׂרַף *morari, tardare*
 שָׂרַף *posuit Pael*
 שָׂרַף *nomen*
 שָׂרַף *murus*
 שָׂרַף *eripuit, liberavit*
 שָׂרַף *insanire*
 שָׂרַף *finiuit, excidit*
 שָׂרַף *inflammanit*
 שָׂרַף *dominari*
 שָׂרַף *dominus, princeps*
 שָׂרַף *potestas*
 שָׂרַף *ministravit*
 שָׂרַף *arctavit, suffocavit*
 שָׂרַף *subiecit, seruire fecit*
 שָׂרַף *pulcrum esse, pulcer*
 שָׂרַף *solvit: habitavit: Pael cœ-*
 pit
 שָׂרַף *castra*
 שָׂרַף *sociavit*
 שָׂרַף *reverti*

תור *bos*
 תכר *confusus est, speravit.*
 תלני *nix*
 תלמיד *discipulus*
 תמחה *miracula*
 תנא *tradere, docere, discere*
 תנן *secundus*
 תנן *fumus*
 תנן *ponderavit*

תקון *direxit, rectus*
 תקף *valuit, validus*
 תוקפא *robur.*
 תרב *adeps*
 תרון, תרין *duo, due*
 תרע *rupit, fregit.*
 תרע, תרעא *ianna, porta*
 תרץ *direxit, rectus.*

Hæc præcipua sunt vocabula & vsu magis trita, quæ Chaldaeanam linguam ab Ebræa distinguunt: quibus memoriæ impressis, additisque Particulis & Pronominibus cap. IV & VIII explicatis, non est, quod multam in Chaldaismo offensionem metuamus. Cetera enim ipse vsus Ebrææ linguæ suggeret, aut si rariora sunt, Lexicon explanabit. Superfunt NVMERALIA, quorum eadem apud Chaldaeos & Ebræos synaxis est, vt a ternario ad denarium sexus mutetur, & virilis terminatio fœminei generis fit; muliebris autem masculini. e. g.

חד <i>vnus,</i>	Fœm. חרא	שתא <i>sex</i>	F. שרת
תרון <i>duo (constr. תרין) F.</i>	תרתין	שבעא <i>septem</i>	שבע
תרתא <i>tres</i>	ת—	תמניא <i>octo</i>	ני—
ארבעא <i>quatuor</i>	ע—	תשעא <i>nouem</i>	תשע
תמשא <i>quinque</i>	תמש	עסרא <i>decem</i>	עסר

Compositi a 10 ad 20 eandem Generis legem in priorè parte sequuntur: denarium autem pro masculinis עסר; pro sequioribus עסרי subiiciunt: nec raro contractionem patiuntur, vt, תריסר *duodecim*, חמיסר *quindecim* &c. A 20 ad 100 Communia sunt, vt עסרין *viginti*, שסין *sexaginta* &c. ORDINALIA in י_ vel א_ finiunt, vt קדמי *primus*, רביעאי *quartus*, Fœm. in א_ א_ ex regula pag. 5. proposita.

CHALDAISMI VSVS

I

Theologicus

Ex Danielis IV. 24.

Verba Danielis authentica:

חַטָּוֹתַי בְּצַדְקָה בְּרַק וְעִוְוֹתַי בְּמִסּוּן עֵינָי:

Versio Vulgata:

*Peccata tua elemosynis redime, & iniquitates tuas
misericordis pauperum.*

Pontificii pro Merito Operum, saltem ex congruo, hunc locum allegant, vid. Bellarm, II. Pœnit. cap. XII. & lib. IV. cap. VIII; reclamant nostrates omnes, & telum hosti extorquent, ipsi tamen in diuersa agmina diuisi. Quidam controuersæ voci בְּרַק *liberandi & redimendi* sensum relinquunt, verum ad pœnas non quasvis, sed temporales tantum accommodant, quas beneficentia anteverti ex Psalm. XLI. 2. 3. 4. eliciunt. Alii *redemptionis* significatum, ex hoc Dicto proscribunt, & de mera *abruptione* interpretantur. Sunt, qui distinguunt בְּרַק a פְּרָה & גָּאֵל, e quibus posteriora ipsi *liberare a peccatorum pœnis*; prius solum *e periculis & aduersitatibus eripere* significat.

II. Accuratius in verborum vim inquirendum est, quod Ebraicæ Linguae ope heic minime perficitur propter Chaldaum Danielis stilum, qui, licet sæpe conspiret cum Ebræo, tantum tamen discrepantiæ habet, vt, quod Hieronymus præfat. in Dan. (quæ est Epistola 120) de se confessus est, *qui sibi visus sit sciolus inter Ebræos, cæperit rursus esse discipulus Chaldaicus*. Ex Syria ergo & Chaldaea heic subsidium Sacris literis vocandum erit.

III. Radix בְּרַק pure Ebræis, dictante Kimchio in Rad. habet כִּינֵן הַסֵּכֶר וְהַסֵּרֶסֶה לְנֵר מִדְּבַר significationem *abrumpendi rem ab re*. Ex multis pauca exempla damus: in Kal Gen. XXVII. 40. וּבְרַקֶּתִי & *abrumpe ingum eius de collo tuo*; in Piel Exod. XXXII. 2. בְּרַקֵּי *abrumpe inhautes,*

inaures, &c. Quod insuper Pf. CXXXVI. 24. & Thren. V. 8. *saluare* & *liberare* notat, id pure Ebraum non est, & recte Kimchi c. I. & Salomo Ben Melech ad illum Psalmi locum, adscripserunt, *חלדאיש* *Chaldaisum* sapere.

IV. Nam Chaldæis & Syris frequenter hæc Radix *salutis* & *liberationis* significatum tenet, & ipse Imperatius Peal, apud Danielem controuersus, in Targum Pf. XX. 10. pro *הושיע* *salua*, & Psal. XXV. 22. pro *פָּרַדְתִּי* *redime*; & in Syra dialecto *פָּרַדְתִּי* Matth. XIV. 30. pro *σῶσον*, & Luc. XI. 4. pro *ῥῥῶσαι* vsurpatur. Adde, si placet, Syrum Act. VII. 10. 34. Coloss. I. 13. Tit. II. 14. & Chaldæum Psalm. XXIIIX. 9. XXXIV. 7. II. Sam. IV. 9. &c. Hanc significationem in nostro Danielis loco exosculantur Pontificii, &, qui his in causa de *Operum Merito* pollicem premunt, recutiti Iudæi. Nam Danielis *פָּרַק* AbenEsra per *לָבַד* *redime*; Saadias Gaon per *תַּפְדֵּה*, Futurum eiusdem notionis Verbum, reddiderunt. Neque tamen herbam porrigimus Papicolis, aut Pharisaica iustitia turgentibus Iudæis, nec ipsis sequelam largimur: sapius *redimere* notat, ergo etiam in Daniele.

V. Etenim alius quoque, præter *liberandi* significatum, Aramæis suppetit. Syris Neutraliter *abesse*, *distare*, *desistere* notat, Luc. V. 8. Act. I. 4. II. Tim. II. 19. & sic semper cum *אַ* *Ex*, confuitur: Chaldæis Actiue insuper significat *abrumpere*, *amouere*, *disiicere*. Vt nihil de Coniugatione Pael, quam Ben Vziel I. Reg. XIX. 11. & Onkelos Exod. XXXII. 2. 24. Num. I. 51. IV. 5. adhibuerunt, edisseramus, quanquam Num. I. & IV. percommode puncta Coniugationis Kal substerni possint; etiam in Peal, qua Coniugatione Daniel vsus est, significatus idem valet. In Targum Hierosolymitano Exod. XIV. 25. e. g. *וַפְּרַק נֶת גַּלְגָּלֵי רֶתְמוֹתֵיהֶן* *Vphrak*, & *abrumpit*, und stieß ab die Räder von ihren Wagen. In eodem Targum Gen. XXVII. 40. *הָא עַכְשָׁנָה בְּכֵן תַּחֲוֵי פָּרִיק נִיר שְׁעֵבְדֵיהֶן מֵעַלְוֵי צַוְרָה* *ecce tunc eris abrumpens iugum seruitutis eorum a collo tuo*. Pariter alterum Targum, quod Ionathanis dicitur, h. l. *נִיר פָּרִיק נִיר* *eris abrumpens iugum*. Indubitate hoc exemplum, quæcunque puncta subiiciuntur, in illa Coniugatione est, qua vsus fuit Daniel. Quod

præterea etiam notat pecunia aliquid acquirere פִּירוֹן מִפִּירוֹן Levit. XXVII. 19. 31. in Onkel. & Hierosolymitano, id ab hoc loco alienum est, propter materiæ disparitatem, quæ ibidem ager & decimæ sunt, heic peccata & actiones præteritæ. Priores solæ significationes ad scopum nostrum faciunt, (neque enim ipsi aduersarii ad hanc tertiam attendunt) quarum quæ in Daniele obtineat, ex contextu nunc eruendum erit.

VI. In Daniele cum Accusatio חַטֹּיִת peccata tua vel peccatum tuum, construitur. Excussi, quotquot inuenire potui, Targumica loca, saluationis significatui apta; sed nusquam Accusatio rem aut terminum a quo, semper personam notatam deprehendi: Rem ipsam vero & malum, a quo liberamur, Auferendi casus cum Præpositione declarauit vbique. Ex multis pauca sufficiant: Pl. XXV. vlt. עֲקָרוּ יְיָ בְּיַד יִשְׂרָאֵל מִכָּל עֲקָרוּי libera, Domine, Israël ex omnibus angustiis eius: Psal. CXXX. vlt. נְהוּא יִפְרוֹק יְיָ יִשְׂרָאֵל מִכָּל עֲוִיִּתָּיהָ & ipse redimet Israël ab omnibus peccatis eius. Syrus eandem constructionem seruat, v. gr. Tit. II. 14. וְנִפְתְּחֵם מִכָּל בָּטָלָהּ ut redimeret nos ab omni iniquitate. Quod si Pontificiis fauere voluisset Daniel, ita stilum informare debuisset: פִּירוֹן יִפְדֶּךָ מִן חַטֹּיִת בְּצַדִּיקוּתָא redime TE a peccatis tuis per elemosynam vel iustitiam. Quod quia non factum est, non habent, quod ex hoc loco sibi sperent Meritorum patroni.

VII. Num vero altera significatio, abrumpendi scilicet, finiendi & deponendi, Danieli congruat, dispiciendum quoque erit. Nihil vero ob stare videmus, quo minus heic illa obtineat. Nam sic passim cum Accusatio Rei absolute iungitur, quod maxime confirmat vocula יָת (Ebræorum יָת respondens) Levit. I. 17. Num. I. 51. IV. 5. in Onkelosi versione; & Exod. XIV. 25. in Hierosolymitana. Hinc sententia simplicissima erit: *abrumpe aut depone peccata tua per iustitiam*, i. e. peccata omitte, iustis actionibus stude, quæ peccatis contrariæ sunt, ita vt vnum pellat e subiecto alterum. Si Scripturæ verbis sit Daniel exponendus, rem optime conficiet Psal. XXXIV. 15. Recede a malo & fac bonum: aut II. Tim. II. 19. ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας,

nas, &c. vbi Syrus hac ipsa Radice controuersa vsus est, **חֹסֶה** **חֹסֶה** cesset ab iniquitate. Notio deponendi cum primis Ludovico de Dieu in h.l. placuit, quam ex Num. I. 51. stabiliiuit, eamque ita expressit: *Depone peccata tua*, quod nobis etiam perplacet, quamquam in altera voce **חֹסֶה** ab ipso discedimus, vt mox declarabitur.

VIII. Maxime vero obiiciunt nobis Pontificii LXX Seniores, (qui vertunt *μη τὰς ἀμαρτίας σε ἐν ἐλεημοσύναις λύσωσαι*) & Patrum Ecclesiasticorum auctoritatem. Quod ad Græcos attinet, vixerunt illi in Ecclesia decrefcente, quæ quantas tenebras *Iustificati* offuderit, a B. Chemn. P. 2. LL. f. 220. notatum est. Patres deinde, maximam partem *ἀνεβοόητος*, LXX virali versione, vt sæpe aliàs, deceptos esse, non est, quod miremur, sed hoc gratior nobis fit & commendatior lux restituta Linguarum Orientalium.

IX. Nunc facile erit de nostratium interpretatione iudicium. Tertia, quæ inter **פָּרַק** & **נָאֵר** siue **פָּרַח** distinguit, mihi, quod pace Auctorum dixerim, non videtur satis tuta, cum Daniel Chaldaice scripturus neque Rad. **נָאֵר**, neque **פָּרַח** potuerit vsurpare, quod vtramque Chaldæa lingua ignorat. Exemplis etiam ostendimus, vtramque Targumistas (etiam in vno v. 19. Psal. LXIX.) per eandem **פָּרַק** exposuisse. Prima, cum fide quidem bene congruit, dubito vero, an optime cum Grammatica, vtpote quæ *redimendi* significatum cum Accusatiuo Personæ & Ablatiuo Rei (non exclusâ Præpositione) perpetuo componit. Media via & sententia tutissima est, etiam certissima, quam etiam R. Salomo videtur intendisse Danielis textum ita interpretatus: *עַל צוֹרֶךְ פְּרוֹק נִדְרְךָ כְּפִי עֵשׂוֹר* & *peccatum tuum per iniustitiam abrumpe* (tanquam iugum) *a collo tuo*. Sine dubio ad phrasin Mosaicam respexit supra ex Gen. XXVII. 40. enotatam.

X. Pauca addo de voce **חֹסֶה**, quam *iniustitiam* exponunt nostri: LXX *ἐλεημοσύνας* vertunt, quos Pontificii & Iudæi agmine facto subsequuntur. Mirati quidam sunt, quare *elemosynas* reddiderint LXX, quod tamen in authentico textu est *iniustitia*. Sed mirum id non est, si Linguæ audimus idiotismum. Chaldæis enim,

Syris & Rabbinis eleemosyna a *Iustitia* denominatur. Chaldaeus צַרְקָה vel צַרְקָתָא Esther IX. 22. ita vsurpauit, dum Ebræa verba מַתְנוֹת לְאִבְיוֹנִים *dona pauperibus*, Chaldaice translata sunt. כַּעֲתָא דְצַרְקָתָא מַתְנֵן דְּחַשְׁיָהוּ *pecunias eleemosynæ tanquam dona pro pauperibus*. Syrus perpetuo Græcorum ἐλεημοσύνη per Ἰουδαῖον in N. Test. expressit Matth. VI. 1. 2. 3. 4. Luc. XI. 41. XII. 33. Act. III. 2. 3. 10. IX. 36. X. 2. 4. 31. XXIV. 17. Nec vidi exemplum, vbi vox hæc Syriace notet *iustitiam*, vtpote quam ex alia terminatione denominant Ἰουδαῖον & Ἰουδαῖον per Apocopen. Et notabilis est Tremellii glossa ad Luc. XII. 33. in Syro eius Opere his verbis adscripta: *Observatione dignum, quod Ebræis, Chaldaeis & Syris צַרְקָה & צַרְקָה i. e. iustitia dicatur eleemosyna, quo docent munificentiam erga inopes esse iustitia non postremam partem.* Pro Rabbinis suis loquatur Elias ex Thisbi pag. 76. כִּנְיָנוּ וְזוֹ לְקַרְתָּ לְחַנּוּן עֵינַי דְּקָה וְקִרְוֵי הַדְּקָה כִּנְיָנוּ וְזוֹ לְקַרְתָּ לְחַנּוּן עֵינַי דְּקָה כִּנְיָנוּ וְזוֹ לְקַרְתָּ לְחַנּוּן עֵינַי דְּקָה *Consueverunt Rabbini nostri s. m. donum, quod pauperibus datur, vocare צַרְקָה, & in lingua gentili-um exponunt, Ἀλμωσεν/ idque ex Græca Lingua desumptum est.*

XI. Non tamen cessat in Chaldaismo propria significatio, qua *iustitiam* valet, etiam rigide dictam & forensem. Psalm. LXXII. 2. צַרְקָה in *iustitia*, & in Emphatico statu צַרְקָתָא Pl. LXXXIX. 15. XCII. 9. Prov. XI. 5. 6. vt nihil faciat Lud. de Dieu, qui *eleemosynam* cum LXX & Vulgato manult propterea verti, quod *iustitia* Chaldaicis non צַרְקָה, sed צַרְקָתָא dicatur. Quid ergo ad tropum confugimus, cum propria significatio non solum recepta est, sed textui etiam apprime accommoda? Tyrannum iniustissimum exhortatur propheta, vt ab impietate desistat, & iustitiam exerceat tum *commutativam* in pœnis infligendis, tum *distributivam* in oneribus & tributis ad æquitatem moderandis. R. Elias pag. 77. adiecerat: לִפְיֵי דְקָה לְקַרְתָּ לְחַנּוּן עֵינַי דְּקָה לְקַרְתָּ לְחַנּוּן עֵינַי דְּקָה לְקַרְתָּ לְחַנּוּן עֵינַי דְּקָה *Stilo Biblico non est differentia inter צַרְקָה & צַרְקָה i. e. vtraque signat iustitiam, neutra eleemosynam.* Facile hinc de loco Danielis colligere licet. Quod si omnino a rigore *iustitiæ* ad *clementiam* & *benignitatem* trahere vocem velis, quia per ἐπιεχθήσῃσιν sequitur, & *præuaricationes tuas* עֲוֹנוֹתַי בְּמַתָּן עֵינַי *per misereri pauperum*; & haud rarus in Oriente vsus est, vt *beneficentia* per

per *Iustitia* nomen exhibeatur : nec sic tamen pro *merito operum*, obtinebis, cum *merendi vis* genuina explicatione verbi פֶּרַק supra omnis fuerit præclusa & relegata.

XII. Tandem per viam inspicimus verbum חֲטָאָה, de cuius Numero dubitari potest, *peccatum*, an *peccata* reddendum sit. Si Plurale, vti fere omnes interpretes verterunt; ἀνομάλως positum, est pro חֲטָאָה, Iod quiescente, vt solet apud Danielem & Efram ꝛ cum Nominibus pluratiuis: sin Singulare, nihil anomalix subest, cum Ketif Esræ V. 17. exhibeat Singulare חֲטָאָה, quod etiam חֲטָאָה scribi potest: sicut Ebræi חֲטָאָה & חֲטָאָה, cum dagefch & sine illo, referunt. Nec religio nostratibus est, interdum a Keri Masoretarum discedere.

II. Vfus Philologicus in explicanda Scripturæ phrasi.

IN Sacris non inuitatus loquendi modus est, ἰδεῖν τὸν θάνατον, *videre mortem*, Luc. II. 26. Ebr. XI. 5. & γύσειζ θανάτου *gustare mortem*, Matth. XVI. 28. Iohann. IIX. 52. Ebr. II. 9. Ebræas esse Phrases, nec ἐν Ἑλλάδι τῶν ἑθνῶν reperiri similes, plurimorum sententia est. Si exempla Ebræa potcis, adferunt verba Psalms LXXXIX. 49. לֹא יִרְאֶה מוֹת יְרֵאָה *non videbit mortem*. Circa alteram phrasin, *gustare mortem*, hæret aqua Ebraizantibus. Diligentissimus litteraturæ huius cultor Io. Vorstius in Philol. Sacr. cap. XXXIX ad Syrum prouocat, qui Ebr. XI. 5. pro ἰδεῖν θάνατον habet לֹא יִרְאֶה מוֹת *gustare mortem*; addit vnum Rabbinicum e Breschit Rabba exemplum, quod ex Buxtorfii Lexico Talmud. f. 895. allegauerat. Nos duo adiicimus, in vno versu Targum Hierosolymitani Deut. XXXII. 1. obseruata, vbi Moses ita Parascham orditur: הִנֵּנִי אֲנִי מִסְהִיד בְּעֵלְמָה הָרִין מְלֵא דְלֵלָה *ecce ego testor in hoc mundo verbum, quod mortem non gustat*; שְׂעֵמָן מוֹתוֹ מִסְהִיד אֲנִי בְּהוֹן שְׂמִיָּה וְאַרְעָה דְלֵלָה *testor contra eos cælum & terram, que mortem non gustant in hoc mundo, verum*; מוֹתוֹ בְּעֵלְמָה הָרִין בְּרַם סוֹפְרוֹהוֹן פֶּלֶן לְעֵלְמָה דְאַתִּי *eorum*

eorum finis est, ut consumantur in seculo futuro. Nec aliter alterum Targum, quod Ionathani tribuitur, sed ut in plerisque sequitur Hierosolymitanum, ita heic quoque טעמן מרחוקן *gustantes mortem* refert. Aliena proinde sunt, quæ Sebastianus Pfochenius sc&. CIV. libelli sui ex Euripide affert, γενεαὶ πένθος, κακῶν, *luctum*, aut *malum gustare*. Nam primum poetica sunt, & ipsis poetis rara: deinde non *mortem*, quæ vox in controuersia est, sed quiduis aliud gustandum exhibent. Quantum igitur abest, ut Apostolos ex Euripide, potius, aut simili poeta, quam ex Syro-Chaldæorum familiari vsu hanc vulgatissimam suam phrasin didicisse credamus?

II. Eadem ratio est phraseos ἀφίεναι ἐφειλήμα]α Matth. VI. 12. de qua B. Carpzouius in Libr. Symb. p. 1064. ex Chaldaismo, inquit, vox DEBITVM est. Verissime quidem. Inter innumeras enim cum Latii, tum Helladis Metaphoras ne semel quidem reperire licet remittere debita pro peccata condonare, aut debitum pro peccatum, debere pro peccare. Chaldæis hoc familiarissimum. I. Reg. VIII. 34. verba עמך לתפאת עמך & propitius sis peccato populi tui, Ionathan transtulit: ותשבוק לחובי עמך & remittes debita populi tui, quod v. 39. repetitur: quæ eadem verba retinet Syrus Matth. VI. 12. רמטת דביתא נאסטא remitte debita nostra. Onkelos pariter Gen. L. 17. רמטת דביתא רמטת דביתא רמטת דביתא remitte queso debita fratrum tuorum. Ebr. שאל נא נא פשע condona iniquitatem. Sic II. Sam. XII. 13. cum, Dauide dicente חטאתי peccavi, Nathan respondisset, abstulit Deus חטאתך peccatum tuum; idem Ben Vziel illud vertit, חבירי debui, hoc, וי אעבר חובך Dominus transire fecit debitum tuum. Etiam Iudic. X. 10. & 15. Ebræorum חטאתנו peccauimus, Chaldaice expressum est, רמטת דביתא debuimus.

III. Sic phrasin Chaldææ linguæ vindicauimus, non autem Syram, quæ coniunctissima illi est, exclusam volumus. Exod. XX. 5. Onk. מסער חובי אבתן, Syr. ופוטא נאסטא visitans debita (iniquitatem Ebr.) patrum. Cap. XXXIV. 7. פוטא נאסטא remittens peccata & debita, Ebr. ופשע עון iniquitatem & transgressionem, Esa. LIX. 2. פוטא נאסטא debita veltra (Ebr. עונותיכם) *sepa-*

separarunt inter vos & Deum. Ierem. XXXI. 34. אֲכַפְּרֶם לְעֵצְבֹתָם
remittam debita eorum, Ebr. condonabo iniquitatem.

V. Ebr. I. 3. Dei Filius dicitur *Φέγων τῶ πέντα τῶ ῥήματι τῆς*
δωδαιμωσ ἀυτῆς, quod diuinitatis argumentum esse ex Targum Pa-
 ralipomenon ostendi potest egregie. Deum enim a maiestate &
 potentia describens non semel, sed iterum iterumque paraphrasta
 vocat כְּבִירָא פְלִיאָא *portantem omnia*. vide lib. I. cap. XXIX. II.
 vbi τῶ πέντα explicantur כְּבִירָא פְלִיאָא כִּי מִה דְּיָ בְּשָׁמַיָא וְכִל מִה דְּיָ בְּעָרְעָא
omne quod in caelo & quod in terra est. Lib. II. cap. II. 6. ῥήματι δω-
 δαιμωσ respondet כְּבִירָא פְלִיאָא בְּרַע בְּרַע *brachio potentia sua.* Adde cap.
 VI. 18, & Cl. Beckii adnotata p. 14.

VI. Pariter κοιμᾶσθαι in Nouo Testamento passim de morte,
 praesertim piorum, singulari εὐφροσισμῶ dicitur. Nihil frequentius
 in Ebraeorum regum historia, quam וַיִּשְׁכַּב *& dormiuit*, eodem mor-
 tis sensu. Omnium clarissime Targum Ionathanis Deut. XXXII. 50.
 dum מָתָא *morere*, vertit שָׁכַב *dormi*, hunc idiotismum illustrauit.

VII. Nec tantum in phrasibus insignis vsus Chaldaismi est,
 sed saepe in singulis vocibus interpretandis. e.g. Dan. IV. 10. עִיר
 quod vulgo *vigil* exponitur, Graeci dubitabundi non vertunt, ἐπι-
 scribentes, quæ ipsa vox Chaldaica est. Non infeliciter videtur
 Cloppenburgius, in litteris ad Lud. de Dieu datis, expediisse rem,
 cum dixit esse, quod צִיר *legatus, nuncius, angelus*, & in ע Chaldaica
 consuetudine mutato. Pariter se torquent interpretes, qui
 sint Psalm. CXXXVII. 3. תִּלְלִינוּ, vt ex Kimchii & AbenEsra com-
 mentariis constat. Optime Abendana recentissimus, תִּלְלִינוּ כְּתוּמָה
 תִּלְלִינוּ כְּתוּמָה כְּתוּמָה כְּתוּמָה hoc est, תִּלְלִינוּ *est idem quod תִּלְלִינוּ*, & in ת
 mutato. שָׁרַל enim Ebraeorum, *predari*, notum est. Quod firma-
 tur praeter hanc Chaldaicam consuetudinem siue conuersionem תִּלְ
 שׁ in ת, ex Targum huius Psalmi, in quo est בְּזִנְנוּ *pradan-*
tes nos. De Chaldaeis autem loquens Psalmi auctor, Chaldaismum
 imitatus est.

III. Vfus Ifagogicus, fiue

Introductio in Linguam Syram.

Non præpostera, quanquam *מִדְּבָרֵי*, methodus illa est, quæ prius docet Syre *resoluere* aut *componere*, quam elementa Syrorum *legendo* cognoscere. Nihil enim in Syra Lingua est, quod plus deterreat tirones, quam apicum nouitas eorumque inusitata figura. Qui vero Chaldaicæ Linguae mediocriter peritus est, is paucis horis tantum potest proficere, vt Syriacum textum, Ebræis characteribus exscriptum, & resoluat non infeliciter, & maiorem eius partem intelligat. Quod si quis eo progressus est, non facile committet, (nisi pigerrimus fuerit) vt elementorum huius linguae ignarus habeatur, sed operam dabit, quo aliquali linguae huius notitiæ ipsam quoque legendi facultatem adiiciat. Quare quo plures ad sanctam Syrorum Linguam adduci queant, ISAGOGEN ex Chaldaea Lingua in Syriacam aperimus, & tanquam *Clauem Portæ* nostræ Syriacæ, adiungimus, vt quilibet intelligat, quantæ facilitatis sit, Chaldaicis mediocriter arreptis Syriaca contingere.

I. De lectione, vt dixi, iam parum solliciti sumus, si illud adnotauerimus, esse primum Syris hodie veras Diphthongos, earumque præcipuas *au*, *ai* &c. deinde *l* initiale vt *W* legi, & *Was* proinde vocari: Patach tertium hic nullum dari, neque Scheva Compositum, & Kamez Vocali Dsquo-pho respondere, atque crassius, tanquam *O*, pronunciari.

II. NOMINIS tres Status, in vtroque Numero, iidem sunt Chaldaicis atque Syris, si Masculinos Plurales, Emphaticum atque Constructum, exceperis, quorum ille in *l* (N.) pro N^o; hic in *l* (N.) pro *l* definit: quanquam Syri in multis etiam Chaldaicam formam N^o Pluralis Masculini habent, vt *לְבָנִים* filii, *לְבָנִים* casti, &c.

III. PRAEFIXA utrobique sunt plane eadem, nisi quod Syri pro כ & ד integras voculas כ (כ) & ד (ד) vsurpant, & ב æque Accusatiuum ac Datiuum signat. Peculiari enim notula Accusatiui ב aut simili, destituuntur Syri.

IV. SUFFIXA etiam Pronomina fere eadem sunt. Sola I Persona Pluralis $\text{נִרְ$ (נִרְ) pro $\text{נִרְ$; & נִרְ per נִרְ (נִרְ) Diphthongum legitur: Iud singulare, *meus*, sine Vocali scribitur, seu prorsus inter legendum occultatur.

V. Multa etiam ex Separatis Pronominibus conueniunt, nempe אֲנִי *ego*, [quanquam Syri אֲנִי vel אֲנִי scribunt, quod Scheva Compositum ignorant, nec א pati potest Scheva Simplex.] אַתָּה *Tu*, אַתְּם *Vos*, הוּא *ille*, sed Syri abiecto א scribunt הוּ vel הוּ . Etiam Possessiuæ per שֵׁנִי שֵׁנִי descripta, vtriusque Linguae sunt. Ceterorum vel conuenientiam, vel differentiam, vsus docebit.

VI. Formatio Verborum Syra a Chaldaea parum differt, nempe formatiuæ III Personæ Futurorum non est Iod, sed *Nun*: & Chaldaea Infinitiuorum terminatio נִ Syre fit נִ &c. Chirek quoque Paruum sub formatiuis litteris, [etiam in I Sing. Prat. Peal] in Zere vel Revozo; & Kibbuz vel י Futuri & Imperatiui Peal (quod neutram harum Vocalium Syri habent) in י conuertitur.

VII. Maxima quoque harmonia est Verborum Anomalorum, nec litteris forsitan Syri a Chaldaeis discrepant, sed punctis nonnunquam Vocalibus, v. g. Aphel in נִ & נִ ab נִ (נִ) incipit, & propter rationem de Scheva supra allegatam Iud in Pe Iod Chirek vel Chevozo, pro Scheva; in Pe Aleph Zere vel Revozo, itidem pro Scheva habet, &c.

VIII. Particulæ Syrorum pleræque etiam Chaldaeis in vsu sunt, & si quid discrepant, id leue & exiguum est, v. g. כַּלְדַּיִם , Chaldaice כַּלְדַּיִם *tantum*: כַּלְדַּיִם , Chald. כַּלְדַּיִם *sub*: כַּלְדַּיִם , Chald. כַּלְדַּיִם *ante*, &c.

IX. Nec minus Chaldaismus viam, tendentibus ad Samaritarum linguam, aperire potest. Hæc enim, vbi in formatione ab Ebraea differt, cum Chaldaica apprime concordat, v. g.

1. In Statibus Nominum. Absolutus & Constructus nihil differunt a Chaldaismo, præter Masculinum pluralem, qui sæpius terminatione מִן ם , ebraizat, quamvis nec raro quoque in מִן ן . Chaldaico more desinat. Emphaticus etiam Chaldaico respondet, præsertim illius dialecti, qua Daniel & Esras vsi sunt, id est, quæ נ ן pro N terminali amat. Omnem enim emphasin Samaritæ in נ finiunt. v. g. נַרְשִׁים rex, נַרְשִׁים reges: בְּרִכְיָה benedictio, בְּרִכְיָה benedictiones.
2. Præfixa quoque sunt Chaldaica, & præter communia cum Ebraeis, נ ן & Relatiui vim habet, & Genitiuum designat, vt apud Chaldæos.
3. Neque Suffixa discedunt ab Chaldaismo, nisi quod pro נִין Samaritæ Ebræum נִין ן , & pro נִין alteram formam נִין ן , aut Syriacam נִין ן malunt.
4. Verborum Formatio a Chaldaica vix differt. Conueniunt enim in Formatiuus litteris N siue נ ן Aphel & Passiuarum: נ Infinitiuui Peal, נִין Futurorum. Terminationes quoque Chaldaicæ sunt præter Fœmininas Personas Præteritorum, II Sing. & III Pluralem, quas Syro more Samaritani in נ finiunt. In Quiescentibus etiam & Defectiuus Verbis magna est conuenientia.
5. De Particulis & aliis Vocabulis nihil est, quod adiiciamus. Etsi enim non pauca habent Samaritæ, quæ propria sunt suæ linguæ, & ex Glossario peti possunt: tamen in plurimis vocibus cum Chaldæis conueniunt.

Ergo sicut ex Ebræa Grammatica facilis ad Chaldæam linguam transitus est: ita multo facilior planiorque via est, qua ex Chaldaismo ad Syrorum Samaritarumque linguam peruenitur.

MESSIOLOGIA TARGVMICA.

Veteres Iudæos melius sensisse de Messia suo, quam recentiores; & Prophetarum oracula concinnius explicasse, dudum Christiani viri

viri obseruauerunt. Causa degenerandi est odium in CHRISTVM & Christianos acerbissimum: nec ipse Raschi diffitetur, se Psalmos, quos maiores de Messia exposuerant, de Dauide explicare לְמַעַן תִּשְׁמַע אֲדָמָה אֶת־רֵשׁוֹן ad responsonem hereticis (per quos Christianos notat) eo facilius reddendam. Pessimam sic causam suorum prodidit, vsque eo, vt ipsos posteriores Iudæos pœnituerit, in vulgus exiisse mysteria, sua, deleuerintque illa verba ex Perusch ad Psal. II. licet reliquerint eadem ad Psalm. XXI. 2. quem veteres Iudæi etiam de Messia exposuerunt, vt ex Targum constat, quod sic exorditur: יְיָ בְּעֶשְׂנֵךְ יִתְחַדֵּשׁ מְשִׁיחֲךָ Domine in virtute tua letabitur Rex Messias. Sed nec ex illo priore loco (Psal. II) expungere ita potuerunt, quin Edvardus Pocoke, diligentissimus harum rerum indagator, illorum vestigia in MS. codicibus reperiret. Videantur eius Notæ ad Portam Moſis cap. VIII.

Non ergo dubium potest esse, quin idem circa alia de Christo vaticinia Iudæorum impietas aua fuerit, cum Kimchi, AbenEfra, Abarbanel aliique multo aliter interpretentur Prophetarum verba, quam in Paraphrasibus Chaldaicis sunt exposita. Exemplo fit hæc Messiologia Targumica:

Genes. XLIX. 10. Ex Targum Onkelos.

לֹא יֵעָרֵי עִבְרֵי שְׁוֹרְטָן מְרַבֵּית יְהוּדָה וְסִפְרָא מִבְּנֵי בְּנוֹדֵי עַד־עֲלָמָא עַד־דְּיֵיתִי מְשִׁיחָא דְרִילִיָּה תִּיא מְלָכָתָא וְלִיָּה יִשְׁתַּמְעֵן עַמְמֵי:

Verſio Latina.

Non cessabit exercens imperium de domo Iehuda, nec scriba de filiis filiorum eius in saculum: donec adueniet MESSIAS, cuius est regnum, & ipsi obedient populi.*

* Targum Hierosolymitanum eodem fere modo: עַד וְזִמן דְּיֵיתִי מְשִׁיחָא מְלָכָא מְשִׁיחָא usque ad tempus, quo veniet Rex Messias. Nec aliter Targum, quod dicitur Ionathanis. Qua fronte ergo recentiores Iudæi promissum hunc שִׁילָה interpretantur vel de Dauide, vel Mose, vel Ahia Silonita, vel de ipso oppido Silo eiusque ruina? Vide de diuersis his sententiis AbenEfram, in Perusch ad h. l. & Menassen Ben Israel in Conciliatore p. 90. seq. De origine vocis שִׁילָה in Etymologico ad Philolog. Sacram in Rad. שִׁיָּל vel שִׁיל diximus.

Numer. XXIV. 17. Ex Targum Onkelos.

יָקוּם מֶלֶךְ מִיַּעֲקֹב וַיִּתְרַבַּח מִשִּׁיחָא מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּקְטֹרַח
בְּרַבְרֵי מוֹאָב וַיִּשְׁלוֹט בְּכָל־בְּנֵי אֲנָשִׁי:

Verfio Latina.

Surget Rex ex Jacob, & ungetur (magnus fiet) Messias
ex Israel, & occidet magnates Moab, & dominabitur in omni-
bus filiis hominum.*

* Angli heic & Esa. XI. i. verterunt *ungetur*, ex ritu inaugura-
tionis regiae apud Iudæos.

Ex Targum Ionathanis Ben Vziel I. Sam. II. 10.

וַיַּעֲבֹר בּוֹרְעָנוֹת מִן מוֹגֵז וּמִמְשַׁרְתָּ עִמָּמֶן הַטּוֹפֵין דְּאֵתָן
עֲמִיָּה מְסַפְרֵי אֲרָעָא וַיִּתֵּן חוֹקָפָא לְמַלְכֵיהּ וַיְרַבֵּי מְלָכוֹת מְשִׁיחֵיהּ:

Verfio Latina.

*Dominus faciet ultionem de Magog, & de exercitu gen-
tium raptorum, qui venerunt ex finibus terræ: & dabit
fortitudinem regi suo, & multiplicabit regnum Messie sui.*

Primus locus S. Scripturæ, vbi auspiciatissimum nomen MESSIAE
occurrat, qui mundi Seruator futurus sit, est I Samuel. II. 10.
יָרָם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ *exaltabit cornu Messie sui.* Præcesserat in E-
braeo: *dabit robur Regi suo.* Ralbag ibi per *Regem* intelligit
Saulen: per *Messiam* vero Dauidem. At rectius Kimchi כָּל
דָּבָר כִּי הִלָּךְ הוּא הַמֶּלֶךְ *repetitur*, inquit, *eadem res, quia Rex
est ille ipse Vinctus*: sed postmodum pariter applicat ad regem a
Samuele vinctum, quod vel de Saule vel Dauide intelligi o-
portet. Chaldæus autem de Messia veri nominis intellexit, dum
bellum *Magog* admiscet, quod ad Messiam Iudæi omnes reiici-
unt. Minus de Chaldæi mente nos dubitare R. Abendana in
Spicilegio ad Michlal Iophi finit, quando recensitæ Ralbagi sen-
tentia subiicit כִּי הִלָּךְ הוּא הַמֶּלֶךְ *Jonathan autem [Chal-
dæus] exposuit de Rege Messia.* Verissime. Nam tum temporis
politicus rex in Iraele ignotus erat, & huius Messia imperium
extenditur ad אֲפְסֵי אֲרָץ *fines terre*, quæ passim est descriptio
totius terrarum orbis, teste ipso Kimchio in Psalm. LXXII. 8.

vbi de his verbis ait, על חלק המשיח הוא עתיד יותר כי ממשלו de Rege Messia melius explicari (quam de Salomone aut simili) eo quod imperium eius futurum sit in toto mundo. Adde Gloss. Vinar. & B. Gerhard. Exeg. p. 1122.

Esa. IV. 2. Targum Ionathanis.

בְּעֵתָא הָהוּא יְהוּ מְשִׁיחָא רַבִּי לְחַדְוֵהּ וְלִיקָר וְעִבְרֵי
 אֲוֵרְתָא לְרַבּוּ וְלַתּוֹשְׁבָתָא לְשׁוֹבֵת יִשְׂרָאֵל.

*In tempore illo erit * Messias Domini in gaudium & honorem & facientes legem in amplitudinem & in laudem † eua-
 sioni Israelis.*

* Ebraice pro Messia Domini est גֶּרְמַן הַדָּוָה Germen Domini.

† Angl. his qui liberati fuerint de Israel.

Esa. IX. 6. eodem Ionathane interprete.

אִמָּה נְבוֹיָא לְבֵית דָּוִד אֲרֵי רַבִּי אֲתִילִיד לְנָא בֶן אֲתִהִיב
 לְנָא וְקַבִּיל אֲוֵרְתָא עֲלוֹתֵי לְמַטְרָה וְאֲתִקְרִי שְׁמִיָּה מִן קִדְּ
 מִפְּרִיא עֵצָה אֱלֹהֵא גִבְרָא קָדִים לְעֲלַמָּיָא מְשִׁיחָא דְשְׁלָמָא
 יִסְגֵי עֲלֵנָא בְּיוֹמֵהּ י.

Versio Latina.

Dicit Propheta domui David: Nam puer natus est nobis, filius datus est nobis, & suscepit legem super se ad seruandum eam. Et vocabitur nomen eius ab eo, † qui mirabilis est consilio, Deus fortis, permanens in secula, Messias pacis, quae crescet super nos in diebus eius.

† Hæc translatio est Hottingeri in Append. Gramm. Syro. Chald. p. 157. At Opus polyglottum Anglicanum habet: *Et vocabitur nomen eius a facie Admirabilis consilii, Deus, vir permanens in æternum, Christus, cuius pax multiplicabitur super nos in diebus eius. Quam vero degeneres filii maiorum sunt AbenEsra, Kimchi, alii- que, qui hoc vaticinium de Hiskia inepte interpretantur? An enim ille princeps pacis (quod solum nomen Hiskia Kimchi adiu- dicat, cetera Deo nominanti adscribit) qui grauissimis bellis implicatus fuit? AbenEsra quidem nexu & ordine verborum*
 victus

victus eiusdem prophetiæ , הנכון נעמי כי כל אלה שנות הילך
mihi prorsus, inquit, verisimile est, quod omnia hæc sint nomina pue-
ri: at in applicatione tum errat, tum hæret & nihil agit.

Esa. XI. 1.

וּפּוֹק מִלְכָּא מִבְּנוֹהוּ דְיִשְׁי וּמְשִׁיחָא מִבְּנֵי בְנוֹהוּ יִתְרַבֵּי :

Verfio Latina.

*Et egredietur Rex ex filiis Isai, & Messias ex filiis filiorum
 eius † magnificabitur.*

† Angli ungetur verterunt perinde ac Num. XXIV. 17. metonymi-
 ce. Buxtorf in Lex Talm. *progerminabit*, fortasse quod alibi צמח
progerminare in Targum per רָבָא . & Hiphil הצמיר per Pael
 רָבִי expositum est. Vid. Job. V. 6. XXXVIII. 27. Psal. CIV. 14.

Ex eadem paraphrasi Esa. XXVIII. 5.

בְּעֵרְנָא * הָהִיא יְהִי מְשִׁיחָא בְּרִי צְבָאוֹר לְכִלְוֵא דְחַדְוֵי
 וְדִקְרָר דְּהוּ שְׂבַחָא לְשִׁאֲרָא דְעַמֵּיהּ :

Verfio Latina.

*In tempore illo erit Messias Domini Zebaoth in coronam
 gaudii & in diadema laudis residuo populi sui.*

* Eadem sensu sunt, & fere etiam verbis, quæ modo ex Esa. IV. 2.
 attuleramus. Ibi עֵרְנָא *tempus* cum Masc. Pronomine הָהִיא ,
 heic cum Fœm. הָהִיא constructum legitur. Nam sæpius hæc
 vox Fœminina est, & עֵרְנָא הָהִיא passim alibi inuenitur, vt
 Gen. XXI. 22. in Onk. & Ionathane : & apud verum Ionathanem
 Esa. LII. 6. Ierem. XXXIII. 15. Michæ IV. 6. &c.

Esa. LII. 13. interpretis eiusdem.

הָא בְּצִרְחָ עֲבָרֵי מְשִׁיחָא יְרוּם וְיִסְגֵי וְיִתְקוֹף לְחַדְוֵי :

Verfio Latina.

*Ecce prospere aget seruus meus Messias, exaltabitur, &
 crescet, & corroborabitur valde.*

Nec solus Targumista, sed omnes antiqui Iudæi כה אקר קיימו וקבלו
 uno ore statuerunt, & ex traditione accepe-
 runt, (Esaïæ cap. LIII, cuius iam initium, seu cap. LII. v. 13. attu-
 limus)

linus) *sermonem de Messia esse*, quæ ingenua confessio est R. Afschech in h.l. Sed quod ex hac pericope tela contra se acutissima depromi videbant, quidquid de Messia heic dictum est, ad Israelem exilio laborantem malitiose detorserunt Raschi. Aben-Esra, Kimchi, Lipman, Abarbenel, & hodie, quantum constat, omnes.

Targum Jerem. XXIII. 5.

הָא יוֹמֵיָא אֲתָן אֲמַר יי וְאִקִּים לְרוּד מְשִׁיחַ דְּצַדִּיקָא וְיַמְלוּךְ
מֶלֶכָא וְיִצְלַח וְיַעֲבֹד דִּין דְּקָשׁוּשׁ וְנִכְוּ כְּאַרְעָא : בְּיוֹמוֹהֵי תִּפְרָקוּן
דְּבֵית יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל יִשְׂרֵי לְרַחֲצֵן וְדִין שְׂמִיָּה דִּיהוּן קָרוּן
לֵיהּ וְתַעֲבֹדוּן לְנָא זִבְחָן מִן קָדָם יי בְּיוֹמוֹהֵי :

Versio Latina.

Ecce dies venientes, dicit Dominus, & excitabo Davidi Messiam iustorum, & regnabit Rex, & faciet iudicium veritatis atque iustitiae in terra. In diebus eius saluabuntur, qui sunt domus Iehude, & Israel habitabit in fiducia, & hoc est nomen eius, quo vocabunt eum: Efficientur nobis iustitiae a Domino in diebus eius.

Eadem fere Paraphrasis est c. XXXIII. 15. solo nomine דְּצַדִּיקָא *iustorum*, mutato in דְּצַרְקָא *iustitiae*. De diuino autem nomine יהוה צַרְקָנוּ *Dominus iustitia nostra*, iudaizat æque Chaldaus atque vulgares Rabbini, vt ex Kimchi interpretatione patet, וְקָרוּ שְׂמֵיהּ כֵּן דַּעַס "לְדַקְנוּ לְפִי אֲדִימוּ יֵהִי דַק" לְנוּ קִיּוּם תַּיִד *Israel vocabit Messiam eo nomine DOMINVS IVSTITIA NOSTRA, propterea quod in diebus eius erit nobis iustitia Dei perpetuo firma, nec recedet.*

Targum Hoseæ III. 5.

בְּתַר כֵּן יִתְּבוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתְּבַעוּ ית פּוֹלְחָנָא דֵּי
אֱלֹהֵהוּן וְיִשְׁתַּמְעוּן לְמִשְׁרָאָא בְּרִי דְרוּד מֶלְכְּהוּן וְיִתְּנְהוּן לְפּוֹלְחָנָא
דֵּי וְסַגֵּי טוֹבִיָּה דֵּי יִתֵּי לְהוּן בְּסוּף יוֹמֵיָא :

Versio Latina.

Postea reuertentur filii Israel, & quarent cultum Domini Dei

Dei sui, & obediens Messie filio David Regi suo, & * docebit illos in cultu Domini, & multiplicabitur bonum eius, quod adferet illis in fine dierum.

* Angl. studebunt cultui Domini, quem sensum יתנן sine ה referret, cuius præsentia Suffixum ostendit, non terminationem Verbalem.

Targum Mich. V. 1. [al. 2.]

וְאֵת בֵּית לְחָם אֶפְרַתָּהּ בְּעֵר הַיְּהוּדָה לְאַתְמַנְחָה בְּאַלְפֵי
דְּבֵרֵת יְהוּדָה מִנֶּדֶד קִדְמֵי רִפּוּק מְשִׁיחָה לְמַהוּר עֲבֵד שְׁלֹמֹן
עַל יִשְׂרָאֵל דְּיָ שְׁמִיהָ אֲמִיר מְלִקְדָּמָן מִזְמַר עֲלֵמָה:

Versio Latina.

Et tu Bethlehem Ephrata, quasi parua fuisti, ut numeraveris inter millia domus Iehudæ: ex te coram me prodibit Messias, ut sit exercens dominatum in Israel: cuius nomen dictum est ab initio, a diebus sæculi.

* Cur igitur AbenEsra cap. IV. 12. scripsit דומיל הוא זרובבל Dominator hic est Zerubabel? Candidior Kimchi, מוטל בְּיִשְׂרָאֵל וְהוּא Dominator in Israel: hic est Rex Messias: & Raschi commentatus est דוּר כֵּן דוּר ex te egredietur mihi Messias Davidis filius.

Targum Zachar. VI. 12.

הָא וְבָרָא מְשִׁיחָה שְׁמִיהָ עֲתֵד דְּיִתְגַּלִּי וְיִתְרַפִּי וְיִבְנֵי יִרְמְיָהּ
הַיְכָלָא דְּיָי:

Latina Versio Operis Angli.

Ecce vir Messias * nomen eius, qui reuelandus & magnificandus est, & edificaturus templum Domini.

* Ebraice זֶמַח שְׁמוֹ nomen eius ZEMACH, id est, germen.

Hactenus ex antiquis paraphrasibus de Christo testimonia, quæ sequuntur posterioris ætatis sunt, quædam etiam fabulis coinquinata.

Tar-

Targum Hierosolymitanum Gen. III. 15.

הָיוּ אֲסוּ לְכַנְהַה דְּאַתְתָּהּ וְלֹךְ חוּיָהּ לֹא הָיוּ אֲסוּ בְּרֹם
עֲתִידִין הֵנוּ אֱלֹהִים לְאֱלִין לְמַעַבְדִּי שְׂפוּתָהּ בְּעַקְבָּהּ בְּסוּף
עַקֵּב יוֹמֵיהָ בְּיוֹמוֹי דְּמַלְכָּה מְשִׁיחָה:

Verfio Latina.

Erit sanatio filii mulieris, & tibi, serpens, non erit sanatio, quia illi sibi facturi sunt mutuo emplastra in [læsa] calce, in fine extremitatis dierum, in diebus Regis Messie.

Targum Hierosolymitanum Exod. XII. 42.

מֹשֶׁה יִפּוֹק מִן גּוֹ מִדְּבָרָהּ וּמַלְכָּה מְשִׁיחָה מִן גּוֹ רֹמְמָה
דִּין וְדָבָר בְּרִישׁ עֲנָנָה וְדִין וְדָבָר בְּרִישׁ עֲנָנָה וּמִמְרָהּ
דִּין מְדָבָר בֵּין פְּרוּחֵיהוֹן וְאַנְהוּן מִתְּלִכִין כְּדָרָה:

Verfio Latina.

*Moses egredietur e medio deserti, & Rex Messias e media Roma: hic *ducet in capite nubis: & ille ducet in capite nubis, & Verbum Domini ducit inter ambos illos, & ipsi incedunt simul.*

* Angl. preibit in nube. Quæ de Roma dicuntur, gemella iis sunt, quæ in Rabbinitismo p. 36 ex Sanhedrin allata sunt.

Targum Psalm. XLV. 3.

שׁוֹפְרָה מַלְכָּה מְשִׁיחָה עֲרִיף מִבְּנֵי נְשֵׂא אֲתוֹהִיב רוּחַ נְכוּאָה
בְּסִפּוֹתָהּ מְסוּרָה בֵּן בְּרֻכְנָהּ יִי לְעֵלְמָה:

Verfio Latina.

Pulcritudo tua, o Rex Messia, excellens præ filiis hominum: datus est spiritus prophetie in labiis tuis. Propterea benedixit tibi Dominus in saculum.

Targum Psalm. LXXII. 1.

עַל יְדוֹי דְּשְׁלֵמָה אֲתֵאמֵר בְּנְכוּאָה אֲתֵהֵא הִלְכַת דְּיוֹנָה לְמַלְכָּה
מְשִׁיחָה הַב וְעֲרֻמְתָּה לְבְרִייה דְּרִנּוֹד מַלְכָּה:

fol

M Verfio

Verſio Latina.

Per Salomonem dictum est in ſpiritu prophetie: Deus, rationes iudicii tui Regi Meſſie da, & iuſtitiam tuam filio Davidis regis.

Targum Threnor. IV. 22.

בְּתֵר כֵּן יִשְׁלַח עֲוֹתֶיךָ כְּנִשְׁתָּא רְצִיוֹן וְתִתְּרַקֵּן עַל
יְדֵי דְמִשְׁיַח וְאַלְהוֹ כְּהֵנָּה רַבָּנִי:

Verſio Latina.

Poſtea finiet iniquitatem tuam, o congregatio Zionis, & liberaberis per manum Meſſie & Elie ſacerdotis magni.

Targum Cantic. IV. 5.

הֲרֵן פְּרִימֹה דְעֵתִידֵן לְמִפְרָקֶה מְשִׁיחַ בְּרֵד דְּוֹר וּמְשִׁיחַ
בְּרֵד אֶפְרַיִם:

Verſio Latina.

Duo liberatores tui, qui te ſaluaturi ſunt, Meſſias filius Davidis, & Meſſias filius Ephraim.

* Putidam fabulam de gemino Meſſia, Iosephi & Davidis filio, illo *πρωτος*, hoc glorioſo, ignorarunt veteres Iudæi & Targumiſtæ. Vix ergo antiquius Talmude commentum eſt, quod inculcat etiam Pſeudo-Ionathan Exod. XL. 11, & recentiores Rabбини, Raſchi in Eſa, XI. 13, XXIV. 18. AbenEſra in Pſal. LXXX. 18. Abarbenel in Eſa, LII. p. 78. col. 4. & cum primis auctor Avcath Rochel lib. 1,

ע"ג (0) ע"ג

ע"ג

Index I Anomaliarum.

N epentheticum 1. 53
 in fine non duplicatur 2
 medium in ^o mutatum 42
 אב pater 8. 19
 אבא pater meus 19
 אבא iuit 30. 37
 אבא frater 19
 אבא est 24. 25
 אלהי Dens cum Praefix. 52
 אמה mater 9
 אמה ancilla 9
 ארץ terra 65
 ארץ venit 38. 63
 אב in, pro ב, 11. 12. 49
 בית domus in Plur. 10
 בן filius 10
 בתא filia 10. 68
 בן praefixum 11. 13
 subauditur 54
 בדי, דידי, דידי meus &c. 27
 ה charact. Dan. & Esr. 31. 60
 יה respuit patach furtiv. 4
 היה fuit Syntax. 55
 Infin. irreg. 44
 הי expletiv. 49
 הימין credit 31
 ו mobile duplicatur 2
 pro quiescente 53
 ו in ו mutatum 65
 זמנא tempus 67
 זבב peccare 78
 זמנא cuius Numeri 77
 otiosum pro Zere 2
 mobile duplicatum 2

יי diuinum nomen 3
 יי Nominatiui 56
 cum Suffixis 53
 יד Dan. & Esr. 2. 16
 כורסי thronus 9
 כן idem, ipse 26
 לילה nox 8. 68
 ליה non est 24. 25
 מדיעם quidquam 28
 מור mori 39
 מימרז verbum 55
 נ pro dagefch 2
 suffix. Syriz. 62
 נן terminatio I Pl. 63
 נסב sumsit 30
 נסב adscendit ibid.
 נתן dedit defect. ibid.
 סוב Iod in Prat. sumit 69
 סרק adscendit, defect. 69
 סנא in Particip. retinet 45
 עבר fecit anom. 30
 עדנא cuius Gen. 86
 עיר pro ציר 79
 פרק quid proprie 72
 פ in ו vel ע mutatum 65
 צדקה an eleemosyne 75
 קריא urbs 8
 רעיא pastor 9
 ש in ה mutatum 65. 79
 שכב mori 79
 שומ, שמה nomen 8. 19.
 הוללים predones 79
 מרח duo cum Suffix. 19

Index II Rerum notabiliorum.

<p>Abbreuiatio 2. 3.
 anomalia Nominis 8
 aphæresis 62. 65
 apocope אָפּוֹכּוֹפּ feruil. 5
 radic. 65
 in Verb. אָפּוֹכּוֹפּ 44
 Chirek pro Kibbuz perperam po-
 situm 20
 Dagesch resolutum 2
 Dialecti Chald. 56
 Dan. & Efr. 60
 poster. Paraphr. 61
 Dualis Numerus 6
 Enallage Generis 54
 $\text{גְּוֵעַדַּי גְּוֵעַדִּים}$ 77
 Græca in Chald. 64
 Hophal 28. 61
 $\text{יְדֵעִין יְדֵעִינָא}$ 77
 Jonathan paraphr. 57
 Kamez pro Cholem 66
 Latina in Chald. 64
 Numeralia 71
 Onkelos 58
 paragoge 17. 18
 Participia Plur. M. variant 9. 45
 Particulæ seruiles 23
 suffixa Plur. 24.
 pleonaf. 55</p> | <p>Persona I Præt. 33. 52
 III Fœm. 29
 Pluralia tantum 10
 Pronomen coalescit cum Parti-
 cip. 55
 Reciprocum 28. 55
 prosthesis 65
 Pseudoionathan 59
 punctatio Chald. incerta 3. 30
 $\text{פְּעֻעֵינּוּ מְאֻלָּא}$ 79
 Quadrata verba 31
 Rabbinismus paraphrastar. 63
 sibilantis transpositio 31
 permutatio 65. 79
 Singularia tantum 10
 Status Constructus pro Absolu-
 to 54
 Suffixio Infinitiuorum 21
 Verborum אָפּוֹכּוֹפּ 21. 22
 Particularum 23. 49
 Suffixa puncta transponunt 19
 Syncope in Nominibus 10
 Verbis 31
 Syriaca lingua an diuersa a
 Chald. 57
 Syrismi in Chald. 62
 Targum quam antiquum 58
 Hierosolym. 59
 Vocales in Targum confusæ 3. 50.</p> |
|---|--|

Pag. 40. lin. 1. scribe *Dan. VI. 19.* pag. 63. lin. 24. ad אָפּוֹכּוֹפּ Prov. IX. 5.
adde *in Veneris.* p. 69. col. 1. lin. 23. ad *Fœm.* adde *sepius.*

F I N I S.

